Sene 4 Cilt, XIII, Sayı : 207 — 26 Nisan 1958

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 4, Cilt XIII, Sayı : 207
Yazı İşleri:

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18992 P. K, 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

Klişe:
Ankara Klişe

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha): 8 lira
6 aylık (25 nüsha): 16 lira
1 senelik (52 nüsha): 32 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih : 21.4.1958

Kapak resmimiz:

Sıddık Sami Onar

Hocaların hocası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Üç hafta sonrası için AKİS sizlere güzel bir sürpriz hazırlıyor. 15 Mayıs, mecmuanın kuruluş yıldönümüdür. 17 Mayıs tarihini taşıyacak olan 210. sayısı ile AKİS dördüncü senesini de tamamlayıp beşinşinci yaşına basacaktır. O sayı, mecmuanın ' hayatında bir dönemeç sayı olacaktır. Bu hususta daha geniş tafsilât önümüzdeki haftalarda verilecektir. Şimdilik söylenecek şey, mecmuanın en büyük bir derdinin halli yolunda bulunduğumuz ve o istikamette hazırlık yaptığımızdır. AKİS'in 210'uncu sayısı bir hadise olacaktır.

Bu hafta, sizlere Üniversitenin açıldığı şu günlerde adından herkesin bahsettiği Hocaların hocası Sıddık Sami Onarı, kapak adamı olarak tanıtıyoruz. İstanbul Üniversitesi önümüzdeki haftalarda yeniden aktüalitcnin ön plânına çıkmak istidadındadır. Milletin bu 1 numaralı kültür mabedinde pek çok hoca, kuvvetin birlikten doğduğu hakikattim hatırlamak zamanının geldiği kanaatindedir. ve meşhur Yapı Kooperatifinin ne dertler açtığı görülmektedir. İstanbul Üniversitesi toplayıcı şahsiyetler tarafından yaralarının sarılmasına davet edilmektedir. İçerdeki yazıda çok sorulan bir sualin de cevabım bulacaksınız: Senato kararı üzerinde Sıddık Samiler, Ragıp Sarıcalar niçin konuşmadılar? Yoksa onlar da Prof. Kubalının çizmeden yukarı çıktığı kanaatinde midirler?

Yazının hazırlanması hayli emeğe mal olda. Evvelâ, Ord. Prof. Onar gibi konuşmaktan hiç hoşlanmayan bir ilim otoritesini konuşturmaya, düşüncelerini açıklamaya sevketmek işi vardı. İstanbuldaki muhabirimiz Hocaların kocasıyla görüşmeye muvaffak oldu ve ondan hem hayatı, hem fikirleri mevzuunda malûmat aldı. Daha sonra Sıddık Samiyi tanıyan, hususiyetlerini bilen pek çok kimseyle, meslekdaşları ve talebeleriyle görüşüldü. Nihayet Üniversite hâdiselerinin son vaziyeti tetkik edildi. Ümid ediyoruz ki kapak yazısı sizlere bu mevzuda hayli bilgi verecektir.

YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın geniş bir kısmı bu hafta D. P. içinde cereyan eden hâdiselerin hikâyesine ve beklenilen kabine tadilâtına ayrılmıştır. AKİS istihbaratının başkentte ne kadar kuvvetli olduğu artık herkesin malûmudur. Gerçi D. P. hakkında tahminlerde bulunmak kimsenin kârı değildir. Zira hava heran değişmekte, yeni gelişmeler olmaktadır. Bizim o sütunlarda yaptığımız, bu hafta içindeki durumu tam manasıyla aksettirmeye çalışmaktan ibarettir. Verdiğimiz haberler, daima olduğu gibi en emin kaynaklardan alınmıştır ve hâdiselerin tahlilleri yapılarak kıymetlendirilmiştir. Aynı şekilde C. H P. nin de iç durumu neşterlenmekte ve Muhalefetin dertleri deşilmektedir. Bu arada bazı okuyucularımız Muhalefet partisinin başında bulunan kimselerin tenkit oklarına hedef tutulmasından memnun olmamaktadırlar. AKİS'i bir mecmuanın haricinde bir varlık telâkki edenler belki kendi bakımlarından haklıdırlar ama AKİS kendi kendisini sadece bir mecmua saymakta ve öyle kalmaya azimli bulunmaktadır. Bizim vazifemiz haftanın hâdiselerini aksettirmektir. Aynalara iyi hâdiseler iyi, fena hâdiseler fena akseder. Bunda alınacak ne var?

AKİS bu hafta bayramı basın mensuplarına zehir eden bir hadiseden de bahsetmektedir. İki gazeteci daha, Ulusun yazı işleri müdürü Nihad Subaşı ve fıkra yazarı Şinasi Nahit Berker Ankara Toplu Basın Mahkemesi tarafından kendilerine verilen Ur cezanın Temyizce tasdik edildiğini tam bayram günü öğrenmişlerdir. İki gazeteci, basın kanununun icabı olarak, küçük bir fıkradan dolayı demir parmaklıkların gerisinde sekizer ay geçirecekler ve binlerce lira para cezası ödiyeceklerdir. BASIN başlıklı yazımızda Nihad Subaşının ve Şinasi Nahid Berkerin bu ceza karşısındaki tutumlarını, haberi nasıl aldıklarını ve acı bayramı nasıl geçirdiklerini okuyacaksınız.

Bir müddetten beri yersizlikten dolayı koyamadığımız CEMİYET sayfası, bu hafta mutad yerindedir. Ayrıca MİMARİ kısmımızda da son derece alâka uyandırıcı bir yazı bulacaksınız. AKİS, daha çok çeşniye malik olarak çıkmak azminde bulunduğundan muhtelif fasılların ya hacimlerini küçültecek, ya da bunların neşrini münavebeye bindirecektir. Her sınıf tarafından okunan bir mecmuanın her sınıfı tatmin edecek bir muhtevaya malik olmasını başlıca şart sayıyoruz.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Tadsız şeker

Bu hafta, takvimlere nazaran bir Bayram haftası oldu. Şeker bayramını 23 Nisan bayramı takip etti. Fakat seneler var ki, Türk milleti bir Seker bayramını bu kadar neşesiz, bir 23 Nisan bayramım bu kadar heyecansız kutlamamıştır. Sanki, 1943'ü, harbin kapımıza gelip dayandığı o karanlık yılı yeniden yaşıyorduk. Sıkıntılarımız aynıydı, -hatta fazlaydı-, halkın haleti ruhiyesi aynıydı, -hatta ağırdı-. Yenen şekerleri dahi tadsızlaştıran ise ufukta bir ciddi ümidin belirmemesiydi.

Bayramda alınan ilk haber iki gazetecinin daha, bir küçük fıkra, nihayet bir lâtife yüzünden sekiz ay müddetle hapsedilecekleri haberi oldu. Bir kaç hafta arka arkaya havayı hafifleştiren mevzii hareketlere şahit olanlar İktidar partisi içinde beliren yeni temayülleri yakından takip edenler, derdin devasının mevzii hareketlerden ibaret kalamayacağını bir defa daha gördüler. Islahatın daha geniş çapta olması lüzumu ortaya kuvvetle çıkıyordu. Bir karikatürü bir sene, dünyanın bütün demokrasilerinde tesiri nihayet dudaklarda bir tebessüm yaratmaktan ibaret kalacak bir fıkrayı sekiz ay hapisle cezalandıran' kanunlar mer'i bulundukça memleket dahilinde ve haricinde son derece kötü tesirler yapan "gazeteci hapsetmek" sistemi terkedilemeyecektir. Eğer "gazeteci hapsetmek"le işler düzelseydi, dertler bitseydi, sıkıntılar kalksaydı mesele yoktu. Ama bunlar olmuyordu. Bilâkis, bir emniyet subabı, vazifesini yapamaz bale geliyordu. Basının o vasfından istifade etmek yerine onu körletmenin faziletini anlamak kolay değildir.

Boş camekânlar, boş dükkânlar, sıfırları gittikçe çoğalan rakkamlar.. Bu bayram, bir mesut azınlık" ın haricinde, büyük kütleler için böyle geçti. Halkın arasından çıkmış bir idarenin bunu görememesi hakikaten hayrettir. Bunu gördükten sonra hâlâ tedbiri "gazeteci hapsetmek" sanmak ise basiretsizliğin ta kendisidir. Yahut, halkın arasından çıkmış idare sekiz iktidar yılından sonra balkın arasından tamamiyle uzaklaşmış, kendisinden evvelki sayısız idarenin mutlaka sukutla neticelenen meşhur hastalığına tutulmuştur.

Hiç bir bayram, son bayram haftası kadar öğretici olamazdı. Sokaklarda, hele İstanbul sokaklarında dolaşmak, bayram ziyaretleri vesilesiyle dahi evlerde konuşulanlardan haberdar bulunmak günü gün edici, geçici prestij verici değil, esaslı tedbirler almak, şu memleketin havasını değiştirmek lüzumunu anlamaya yetecek kadar açık ders mahiyeti taşıyordu.

Cumhurbaşkanlığı

Gelmeyen uğurlayıcı

Geçen haftanın sonunda bir gece, şafağın henüz atmadığı bir sırada, Ankarada Dışkapı mevkiinde oturanlar sıra sıra resmi otomobilin büyük bir hızla Esenboğa hava meydanına aktığını gördüler. Bakan arabaları vardı, Bakan taşıyan kaptıkaçtılar vardı, bol yıldızlı general otomobilleri' vardı, milletvekilleriyle dolu taksiler vardı. Fakat dikkat edenler farkettiler ki bu vasıtaların istisnasız hepsi bir plâkaya sahipti. Cumhurbaşkanının bindiği plâkasız Cadillac'lardan hiç biri o gece Esenboğa yolunda görünmedi.

Celâl Bayar

Hâdise: Gelmeyişi

Gözler, Başbakan Adnan Menderesin muhteşem bir heyetle birlikte Uzak Doğu seyahatine çıktığı sabah vaktinde, hava meydanında da Cumhurbaşkanı Celâl Bayarı aradı. Celâl Bayar İktidarın başını teşyie gelmemiş, yerine temsilci göndermekle iktifa etmişti. Devlet Başkanının çok daha kısa sürecek çok daha yakın yerlere seyahatlerde İktidarın başını uğurladığını bilenler hayrete düşmekten kendilerini alamadılar. Radyo ve D.P. nin organları bu seyahate yeni bir fetih seferi havası yermeye çalışırlarken, Cumhurbaşkanının teşyi merasimine katılmaması yadırgardı ve zihinlerde istifhamlar yarattı. Bir çok kimse bunu, İktidarın başının yola çıkmadan önce Devlet' Safkanını resmi bir veda ziyareti yapmamasına bağladı. Tabii, hareket saati de pek erken -veya geç- bir saatti ama bu, kısa müddet evvel ameliyat masasından kalkmış olan B.M.M. Başkanı Refik Koraltanın bile gelmesine mani olamamıştı.

Bu hafta başkentte hemen herkes gelmeyen uğurlayıcıdan bahsediyor ve karşılama merasiminde Cumhurbaşkanının bizzat bulunup bulunmayacağını ziyadesiyle merak ediyordu.

Hükümet

Boşlukları doldurma

Başbakan Adnan Menderesin Uzak Doğudan avdetiyle, Ankaranın siyasi havası hararet kazanacaktır. Önümüzdeki haftalar içinde kabinede bir tadilat hiç kimşeyi şaşırtmamalıdır. Hükümette Samed Ağaoğlunun Sanayi Bakanlığından istifasiyle açılmış bir münhal vardır. Bundan da mühimi, Başbakanın etrafında Meclis Grubunun hiç hoşlanmadığı ve işlerin iyi gitmemesinden mesul tuttuğu "'huzuru mutad zevat" bulunmaktadır. Gerçi işlerin iyi gitmediği her defasında Meclis Grubu bu neviden "huzuru mutad zevat" ı kendisine hedef yapmış, bazen o zümreyi devirmiş, fakat hiç bir seferinde beklenilen radikal ıslahat gerçekleşmemiştir. İlk okları çeken Başbakan yardımcısı Samed Ağaoğlu oarti içi ve dışı tertiplerle gözden düştüğünde onun yerine gelen Dr. Mükerrem Sarol kısa bir zaman sonunda aynı oklarla yaralanmıştır. Devlet Bakanı eski Başbakan yardımcısını aratınca gene parti içi ve dışı tertiplerle yerinden edilmiş, bu sefer Emin Kalafat Başbakanın yanında bir ideal arkadaşı olarak görülmüştür. Sonradan Emin Kalafata Dr. Namık Gedik ve Fatin Rüştü Zorlu katılmışlar, böylece meşhur triumvira meydana gelmiştir. Simdi Grubun tenkitlerine ve şikâyetlerine bilhassa İç İşleri Bakanıyla Basın işlerini -ve tahsis islerim- tedvire memur Devlet Bakam hedef olmaktadır.

Meclis Grubunun, Başbakanın etrafını saranlar mevzuundaki dert vanması tamamiyle haksız değildir. Başbakanın etrafını saranlar içinde şimdiye kadar hâdiseleri hakiki cephesiyle, memnun etmeme tehlikesini göze alarak açıkca ifade eden çıkmamıştır. Bunda bizzat Başbakanın memnun edilme arzusu elbette ki rol oynamıştır. Ama hem Başbakanın hem İktidarın hayrına olarak bilgili ve samimi şekilde vaziyeti anlatan birinin ideal arkadaşları arasına girmemiş bulunması da hakiki talihsizliktir. Derdin men-

Haftanın İçinden

Bir Sakil Meydanın Hikâyesi

Metin TOKER

Beyazıt meydanım gördünüz mü? Bu meydanı geçenlerde bir gün, Üniversitenin önünden tarifsiz hüzün içinde seyrettim. Gözlerim o eski havuzu, ortasındaki fıskiyeyi, serinlik veren suları, beyaz taşları, güvercinleri nasıl aradı.. Bunların hepsi, hepsi kazmaların altında kaybolmuş. Yerlerini ise, esine ancak Kafka'nın kitaplarında rastlanan sakalette bir acaip manzara almış. Etraftaki binaların bir kısmı yüksekte» bir kısmı alçakta. İki tarihi abide, Medrese ve Cami moloz yığınıyla kaplı. Gidiş ve dönüş yolu olmak üzere iki betonarme cadde meydanı ortasından katediyor. Bunların arasında, gene gidiş ve dönüş, tramvay rayları var. Tramvaylar çimenlerin üstünden geçiyor. Caddelerle raylara birbirini kesmesinden karmakarışık şekiller vücuda gelmiş ve bunlar zoraki yeşil saha haline sokulmuş. Ordu caddesinin bittiği ve Beyazıt meydanının başladığı yerde bütün nakil vasıtaları tökezliyor. Zira arada beş santimlik bir seviye farkı kalmış. Zaten meydan 25 derece kadar meyilli. Yeşil sahacıklar betonarme yollardan gayet intizamsız, tek hat dikenli tellerle ayrılmış. Dikenli teller eğri büğrü kazıklara tutturulmuş. Üniversite ile öndeki yol arasına kemer şeklinde bir ikinci yol sokulmuş. Yolun meydana bakan cephesi kale burcu şeklinde. Bu şekli meydana getiren duvarların üzerine irili ufaklı, gayrımuntazam taşlar konulmuş. Burcun tepesinde bir çukur var. İçi çöp dolu. Rektörlük binası cadde seviyesinden iki metre yüksekte. Marmara sineması bloku ise iki buçuk metre. Eczacı fakültesi de öyle. Caddeden bloklara çıkabilmek için tahta ve topraktan merdivenler yapılmış. Sanki bir şakacı peri bir gece elindeki değnekle meydanın orasına burasına dokunmuş ve gönül eğlendirmiş. Zaten evvelâ indirilen seviye, sonra tekrar yükseltilmiş. Manzarayı, hakikaten üzülerek seyretmemenin imkânı yok. Milyonlarca lira sarfedilmiş. Evet, milyonlarca.. Onbinlerce insan yazdan kısa,kıştan yaza toz ve çamur deryası içinden geçmeye mecbur bırakılmış. Ayaklar batmış, bacaklar batmış. Aylarca trafik sekteye uğratılmış ve halk aktarma yapmış. Koca koca makinalar sayısız günler çalışmışlar. Sonra? Sonra ortaya çıkan bu sakil meydandır.

Meydana bakarken aklıma hep, Sayın Adnan Menderes geldi. Aynı manzarayı, şüphesiz o da seyretmiştir. Onun yüreğinde hissettiği ezikliği tahmin etmeye çalıştım. Tahmin edemedim. Kim bilir nasıl Üzülmüş, nasıl kızmıştır. Ama üzüntü ve kızgınlık.. Bunlar, fevri hislerdir. Acaba İktidarın sayın başı Beyazıt meydanının gözler önüne koyduğu ibret dersinden faydalanmış mıdır? Mühim olan budur.

Zira Beyazıt meydanı, gözler önüne bir ibret dersi koyuyor. İşte bir iş ki, temelinde iyiniyetin yattığından hiç kimse şüphe edemez. Bu iyiniyet, bizzat sayın Başbakanın iyiniyetidir. İstemiş ki tarihi meydan büyüsün güzelleşsin. İstemiş ki etraftaki âbideler daha muhteşem şekilde birinci plâna çıksın. Bunun için ne para esirgenmiş, ne gayret, ne de güç. Kollar sıvanmış çalışmaya başlanmış. Bizzat sayın Adnan Menderes direktifler vermiş. Etrafındakiler bu direktiflerin hepsini yerine getirmekle kendilerini vazifeli saymışlar. "Şurası şöyle, burası böyle olsun" demiş. Hemen başlar sallanmış. Bir parmağın gösterdiği çirkinliklerin izalesi için koca koca binalar yerle bir edilmiş. Arzuya göre plânlar çizilmiş, maketler hazırlanmış. Bir ara yapılan beğenilmemiş indirme ölçüsünün kaçırıldığı görülmüş. Bunun üzerine bindirme ameliyesi başlamış. Mütehassıs geçinen kimseler sayın Başbakanın etrafın da peydahlanmış. Her şeyin düzeleceği, meydanın harikulade bir meydan olacağı hususunda teminat verilmiş. Sayın Adnan Menderes gururla, emniyet içinde çalışma sahasını terketmiş. Tenkit eden çıktığı zaman kızmış, tenkit edenleri insafsızca paylamış. Muhalefeti, İstanbulun imarını istememekle suçlandırmaktan da geri kalmamış.

Ben Adnan Menderesin, işte bütün bunlardan sonra bugünkü Beyazıt meydanına bakarken ne hissettiğini gözlerimin önünde canlandırmaya çalıştım. Zira Sayın Başbakan bu kadar çirkinliğin nasıl olup ta bir araya geldiğini düşünmemezlik edememiştir. İyiniyetle başlanan bir işin niçin böyle bir fiyaskoyla, başarısızlıkla neticelendiğini düşünmemezlik edememiştir. Herşeye "münasiptir efendim" diyen bir etrafın devlet adamlarına asla hayrı dokunmadığını düşünmemezlik edememiştir.

Beyazıt meydanını genişletiniz, genişletiniz, genişletiniz ve vatan sathı haline getiriniz. Bugün çektiğimiz sıkıntıların, bugün içine düştüğümüz ve artık en hararetli partizanların reddetmediği acı durumun sebebini bulursunuz. İnsan iyiniyetle fakat tecrübeye, bilgiye ve tenkide sırt çevirerek, herşeyin en iyisini kendisinin bildiği kanaatiyle yola çıkıyor, kudreti elinde tuttuğundan ilk adımları kolaylıkla atıyor, sonra bir gün geliyor, eserine bakıyor: Heyhat! Hayalindeki manzaranın tamamiyle aksi bir manzara gözlerinin önünde 'yatmaktadır. 1950 yılında sayın Menderesin ve arkadaşlarının hakikaten daha mamur, daha müreffeh bir vatan yaratmak gayesiyle kollarını sıvadıklarından hiç kimsenin- şüphe etmeye hakkı yoktur. Hepimiz aynı şeyi istemiyor muyduk ve eski İktidara bunu başaramadığından dolayı kızmıyor muyduk? Ama, aradan geçen sekiz senenin sonunda anlamış bulunuyoruz ki iyiniyet, arzuların tahakkuku için kâfi gelmiyor. Bir tek insanın takati bütün müşkülleri halle yetmiyor ve her şeyi en iyi bilmek mazhariyeti bir tek insanda toplanmıyor.

Başarısızlığı kabul etmek kolay değildir. Ama başarısızlıktan kurtulmak için işe bunu kabulle başlamaktan başka çare de şimdiye kadar bulunmamıştır. Vatan sathı, bir tepeye çıkınca görülmüyorsa da Beyazıt meydanım Üniversite Rektörlük binasının geniş pencerelerinden seyretmek pek âlâ kabildir. Ötesi, bir küçük muhavyele gayretidir. Bütün Görülmemiş Kalkınma edebiyatının dışında, metod aynı kaldığından-vatan sathı bir çok bakımdan talihsiz meydana ziyadesiyle benzemektedir. Tıpkı talihsiz meydan gibi o da. derdine çare olacak insanı, iktidarı beklemektedir. Bu insanın gene sayın Menderes, bu İktidarın gene D. P. İktidarı olmasının hiç bir mahzuru yoktur. Mesele, şahıs veya parti meselesi olmaktan öylesine uzaktır ki Beyazıt, meydanını çirkinlikten kurtarınız, vatan sathına biriken yokluk, darlık, sıkıntı, pahalılık bulutlarını ortadan kaldırınız. Beyazıt meydanının niçin böyle çirkin hal aldığına ciddi teşhis konursa, devanın yarısı bulunmuş olur. Mütemadiyen baş sallayan, şahsî fikrini söylemekten çekinen, ideal arkadaşlarının yerine bir Demokrasinin en kuvvetli tarafı olan şahsiyet sahibi mesai arkadaşları getirilirse hem omuzlardaki yük hafifler[1], hem hata, payı asgariye indirilmiş bulunur. Bırakınız söylesinler, bırakınız tenkit etsinler.. Bir Beyazıt meydanının yüreğe ektiği üzüntü tohumu, bütün o söylenenlere katlanmaktan daha vahimdir.

Koraltan ve Bakanlar Başbakanı uğurluyorlar
Bakalım kim gidici, kim kalıcı?

şeini tayin etmek yumurtanın mı tavuktan, yoksa tavuğun mu yumurtadan çıktığını keşfetmek kadar zordur. Bilinen, böyle bir derdin mevcut olduğu ve son haftalar zarfında Meclis Grubunun şikâyetlerinin had safhaya eriştiğidir. Bir çok milletvekili bir Grup toplantısında ağızlarda dolaşan dedikoduları kürsüye getirirse ve bu dedikoduların delillerini de gözler önüne sererse 1956 hâdiselerinin küçük' çapta bir tekrarı sürpriz olmayacaktır. Başbakanın Uzak Doğudan avdetinden sonra kabinede beklenen tadilât, bu temayüllerin bir neticesi olacaktır.

Sanayi Bakansız kalkınma

Bir yandan Görülmemiş Kalkınma edebiyatına devam olunurken diğer taraftan bu Kalkınmanın kilit taşı mesabesindeki Sanayi Bakanlığını Bakansız bırakmak da pek mantıki görünmemektedir. Gerçi Sanayi Bakanlığına Ticaret Bakanı Abdullah Aker vekâlet etmektedir ama, Abdullah Aker muvakkaten deruhte ettiği işlerde ciddi kararlar almaktan dikkatle sakınmaktadır. Bu yüzden Görülmemiş Kalkınmamızın 1 numaralı organı, yani' Sanayi Bakanlığına bağlı müesseseler Samed Ağaoğlunun kırbaçlı metodundan sonra bitmek bilmeyen bir tatile, bir istirahat devresine girmişlerdir.

. Hükümette Samed Ağaoğlunun vaziyeti de bir garip vaziyettir. Samed Ağaoğlu Bakan payesini taşımaktadır. Bu payesi, dolayısiyle de geçen haftanın sonundaki meşhur gece Esenboğa meydanında yerini almış, yolculara elini sallamıştır. Fakat hiç gülmediği, hatta bu vazifeyi zoraki ifa ettiği intibaı herkeste bir defa daha uyanmıştır. Bilhassa tek sıra olmuş hükümet mensupları arasında dururken yüzünün aldığı ifadeyi müşahade edenler pek değersiz sayılmayacak bir tesbit yapmışlardır. İşin doğrusu şudur ki Samed Ağaoğlu sandalyasız, otomobilsiz, memursuz, işsiz bir Devlet Bakanıdır. Başbakanlıkta, Emin Kalafatın odasına yakın bir odada muvakkaten oturmakta, hâlâ Sanayi Bakanlığının makam arabasını, ya da Sanayi Bakanlığına bağlı müesseselerin otomobillerini kullanmakta, hususi kalem müdürlüğünü Sanayi Bakanlığındaki hususi kalem müdürüne gördürmekte ve iş olarak edebiyatla meşgul olmaktadır. Bunun ne zamana kadar devam edeceği elbette ki merak mevzuudur. Devlet Bakanının zamanının büyük kısmı İstanbulda edebiyatçılar arasında geçmekte, Samed Ağaoğlu en fazla Topağacındaki meşhur apartman katında oturmaktadır.

Ticaret Bakanlığına ait isler de, bütün iktisadi ve mali işler gibi yeniden tedvire, tanzime muhtaç görünmektedir. Tahsis meselelerinin tek elden idaresi projesi muallâktadır. Döviz vaziyeti gün geçtikçe vahim hal almaktadır. Ne yapılacaktır, ne edilecektir? Başbakan Mender'esin, sıkıcı da olsa, bütün bu meseleler üzerine ciddiyetle ve uzun zaman eğilmesi lüzumu vardır. 1-mar .sahalarının teftişi, oyalayıcı tesir de yaratsa, bunların halline deva olmamaktadır. Sıkı bir ekip çalışmasına yeniden girişmeksizin, kolları adamakıllı sıvamaksızın ve hepsinden mühimi çalışmalara bir müessiriyet vermeksizin çekilen sıkıntıların hafifliyeceğini sanmak safdilliktir. "Gece gündüz . demeden çalışan İktidar" teranesi iyidir, ama bu çalışmaların boşa dönen çark çalışması olmaması şartların birincisidir.

Yükselen adam

Bu hava içinde kabinede bir şahsiyetin, bakanlığı son derece ehemmiyetsiz bir bakanlık olduğu halde, süratle yükseldiği göze çarpmaktadır. Yükselen adam, Sıtkı Yırcalıdır. Başbakan ve Bakanların da bulundukları toplantılarda -meselâ Profesörlerle yapılan toplantılarda- Sıtkı Yırcalının Adnan Menderes nezdinde ciddi bir itibara sahip olduğu müşahade edilmiştir. Sadece Sıtkı Yırcalı şahsi fikirlerim söylemekte, sadece Sıtkı Yırcalı mutabakat halinde olmadığı zamanlar da sesini yükseltmektedir. Basın-Yayın ve Turizm Bakanının Başbakan tarafından bütün dış seyahatlere ve toplantılara 'götürülmesi de Sıtkı Yırcalıya bir dış politika stajının geçirtilmekte olduğunun işareti sayılabilir.

Her halde siyasi vaziyet, Başbakan yurda döndüğünde bir çok DP. milletvekilim gene lâcivert elbiseler giyip telefon başında heyecan dolu dakikalar yaşamağa mecbur edecek derecede bir "kabinede tadilât" a müsait görünmektedir. Hatta buna, kati zaruret vardır. Zira Menderesin yıpranmış Bakanlardan hiç hazzetmediği, tecrübeyle sabittir.

D. P.

Derdin başı

Geçen haftanın sonlarında D.P. nin Meclis Grubu çevrelerinde Parti büyüklerinin bir mevzuda aydın lanmak istedikleri haberi dolaşıyordu. Ramazan içinde pek çok D.P. milletvekili "Yukarı" ya iftara davet olunmuşlardı. Orada, aralarından bir çoğuna, konuşma esnasında şu sual sorulmuştu: "Sizin kanaatinizce halk en fazla yokluktan mı, yoksa pahalılıktan mı şikâyetçidir?" Sualin memnuniyet uyandıran bir tarafı olmaması imkânsızdır. İki derdin halkı rahatsız ettiği, demek ki mükemmelen teşhis olunmuşta. Şimdi, bu iki dertten hangisinin daha fazla tahribat yaptığı araştırılıyordu.

Davetliler, hemen bir ay müddetle şahsi kanaatlerim ifade etmişlerdi. Sonra, bir kaç haftadan beri bu mevzuda konuşmalar D. P. Genel İdare Kurulunda da geçmişti. Genel İdare Kurulu ekseriya bizzat Genel Başkan Adnan Menderesin başkanlığında toplanmış ve milletvekillerinin "tatil intibaları" m dinlemişti.. Gerçi Adnan Menderesin mevcudiyeti bir çok yüreğe çekingenlik tohumu ekmemiş değildi Bu yüzden herkes müşahade ettiği dertleri açıkça ortaya dökememişti. Ama

gene de, iki derdin mevcudiyeti ortaya çıkmıştı: Tokluk ve pahalılık.

Umumi kanaat şuydu: Hacim itibariyle yokluk, daha büyük bir kütleyi mutazarrır etmektedir. İştira gücünün artmış bulunduğu hakikattir, fakat istihsalin istihlâke ayak uyduramaması, hele iktisadî politikanın plansızlık ve derbederliği neticesi hayati bir çok maddede sıkıntı baş göstermiştir. Milli Korunma Kanunu ve diğer jandarma tedbirleri sıkıntıyı önleyecek yerde arttırmış, fiat tesbitlerindeki başıbozukluk istihsale tesir etmiştir. Piyasa tatmin olunmamakta, duyurulmamaktadır. Et ve Balık Kurumu gibi müesseselerin asli gayelerinden uzaklaşmaları ve liberal ticaretin yerini gün geçtikçe daha sıkı bir merkeziyetçiliğin alması ticarete suni usuller sokmakta, neticede darlık mütemadiyen mesafe katetmektedir.

Tokluğun yanında pahalılık belki hacim itibariyle daha küçük, ama tesir bakımından çok kuvvetli bir zümrenin memnunsuzluğunu doğurmaktadır. Bir memleketin belkemiği sayılması gereken orta sınıf tarifsiz sıkıntılar içindedir ve iki yakası biraraya gelmemektedir. Hayatı ucuzlatmaya çalışmak mutlaka lâzımdır. Aksi halde, Önümüzdeki seçimlerde D.P. için hiç bir koz mevcut değildir. Hatta önümüzdeki seçimlere kadar gitmek şart sayılmaz. Nihayet yapılması mecburi olan Belediye seçimlerinde Belediye seçimlerinin hakiki hâkimi bulunan orta sınıf D.P. ye mükemmel bir ders vermeye hazırlanmaktadır.

Hizipler meselesi

Fakat "Yukarı" da ve Genel İdare kurulunda yapılan konuşmalarda 1957 seçimleri mevzuunda bir nikbin havanın estiği görülmüştür. Pek çok davetli D.P. nin mağlûbiyetlerini hizipleşmeyle izah etmiştir. Bunun tipik misali diye Ankara gösterilmektedir. Aynı şekilde Maraşta, Halayda, Elâzığda, Gümüşhanede, Orduda D.P. nin yenilmesi mahalli teşkilâtın iyi çalışmamasına bağlanmaktadır. Hizipleşme önlendiği takdirde bir takım kayıpların telâfi edilebileceği ileri sürülmektedir. Çare olarak da daima, "1946 ruhu" na dönüş tavsiye olunmaktadır. Fakat bir rejim buhranının mevcudiyeti inkârda musir kalındıkça bu "1946 ruhu" nun partiye yeniden nasıl hakim kılınabileceğine hiç kimsenin aklı yatmamaktadır. Meseleler, bazı kimselerin tahmininin hilâfına kompleks bir bütün teşkil etmektedir. Bu bütün ele alınmadıkça, "hizipleşmeye mani olursun, imar hareketlerini de yurda teşmil edersin, mahsul iyi olup piyasaya biraz da ithal malı sürdün mü dertler halledilir" diye düşündükçe ciddi netice almak kabil olmayacaktır.

Büyük Kongre muamması

Bu haftanın ortasında, bayram tatilinin sona erip Büyük Meclisin yeniden çalışmaya hazırlandığı sı-

Bir Ramazan Geçirdik

Bütün müslümanlar için mübarek olan bir ayı geride bırakmış bulunuyoruz. Bu ayı kutlama tarzımızdan dolayı iftihara, maalesef hak kazanmadık. Dinle alakalı mevzular ilci şekilde mübalâğa edilir. Hiç bilmemezlikten gelirsin, hürmetsizlik olur; mahremiyet ve kudsiyet bırakmayacak şekilde gürültüye boğarsın, gene hürmetsizlik olur. Bu sefer bir kısmımız mübarek Ramazanı, bir takım aşırdıklarımız yüzünden ulviyetiyle münasip düşmeyen tarzda geçirdik.

İbadet, Allah ile kul arasında kaldığı müddetçe güzeldir. Buna rağmen dinî yayınlara radyolarda yer verilmesi tecviz edilmiyecek bir hareket değildir. Hattâ memleketimizin şartları bakımından faydalıdır, doğrudur. Ama otuz gün müddetle, her akşam Kur'anlı, ezanlı ve neyli bir program tatbik ettin mi hareketin güzelliği de faydası da, doğruluğu da uçar gider. Radyo idaresi böyle bir yol tutmamalıydı. - Kaldı ki dinî yayın buna inhisar etmemiştir. Lüzumundan fazla sık nakledilen Mevlitler, mikrofonlara akseden bazı yakışıksız sesler, camilere ibadetten çok vakit geçirmek için gittikleri anlaşılan kimselerin güya vecd ifade eden naraları bir devlet radyosunun prensiplerini zedelemiştir. Dini yayınlar çok dikkat ister, itina ister. Yaptıklarımızı yapacak yerde meselâ bir Kadir gecesini gerektiği gibi kutlayabilseydik, çok daha iyi ederdik. Sık tekrarın tekrarlanan şeyin ehemmiyetini azalttığı hiç kimsenin meçhulü değildir. Hele bizim gibi, nihayet lâiklik inkılâbını hâlâ göz bebeği gibi tutması gereken memleketlerde lâikliğe uygun olmayan bir tavır takınmış görünmemek İktidarların başlıca gayesi olmalıdır. Milletlerine sıkıntı çektiren iktidarlar her yerde, bu sıkıntıları dini istismar suretiyle hissettirmemeye çalışmışlardır. Her yerde, ziyadesiyle dindar görünmüşlerdir. Dinden medet ummuşlardır. Ama hiç bir yerde, kütleleri uzun müddet mütevekkil kılamamışlardır. Boşuna gayretleri, en sonda bizatihi dine zarar vermiştir.

Belki de bu hava içinde bir çoğumuz, ibadet yeri olan camileri yalancı dolmalar ve irmik helvalarıyla gidilen piknik yerleri saydık ve oralarda, fütursuz, paketlerimizi açıp iftar sofraları kurduk. Bunun, o mukaddes mahallere bir hürmetsizlik olduğunu alâkalılar mutlaka söylemeliydiler. Halbuki bazı alâkalıların yalnız, kadınların camilere giremiyecekleri, saç açık geçmenin/günah olduğu ve ipek çorap giyenlerin cehenneme gidecekleri, yolundaki ikazları gazetelere aksetti. Gönül istiyor ki bu sözlerin sahipleri savcılıklar tarafından gerektiği gibi takip edilsin ve ibret sayılacak şekilde cezalansın. Radyonun mübalâğalı neşriyatından irtica cesaret bulmasın.

Ramazanın bittiği şu sırada bu ikazları yapmak, yerine getirilmesi mutlaka lâzım bir vazifedir. Bu İkazlar yapılmalı ki önümüzdeki Ramazanlar mübarek ayın kutsiyetine uygun bir tarzda kutlanabilsin.

rada -B. M. M. Pazartesi günü açılacaktır- D.P. milletvekilleri de seçim bölgelerinin baş harfi sırasıyla Genel İdare Kuruluna verecekleri izahatı ve müşahadelerini tamamlamaya çalışıyorlardı Genel İdare Kurulu bütün fikirleri dinledikten sonra bazı kararlar almak niyetindedir. Büyük Kongrenin önümüzdeki sonbaharın sonundan evvel yapılmasına fiilen imkân görülmemektedir. Zaman zaman gazetelerde çıkan ve teşkilâta tamim yapıldığı yolundaki haberler doğru değildir. D.P. Genel Merkezi henüz bir yol seçmiş bulunmamaktadır. Mahalli kongrelere hemen başlanması da düşünülmemektedir Genel Başkan başkente döndüğünde ilk iş olarak İstanbul teşkilâtı meselesi ele alınacaktır. Cemil Bengünün ölümü, o teşkilâtı bir defa daha başsız bırakmıştır. İstanbul D. P. çevrelerinde "ithal malı başkan" istenmediği sesleri yükseltilmekte ve Servet Sürenkökün propagandası yapılmaktadır ama Menderesin hizipleşmeyi önlemek için gene dışardan bir aday bulacağı anlaşılmaktadır. Mümtaz Tarhanın valilikte muvaffak olamaması, bu adayın seçilmesindeki ehemmiyeti arttırmaktadır. Belediye seçimlerinin İstanbulda kaybedilmesi, D.P. nin prestijine darbelerin en büyüğü olabileceği hatırdan hiç çıkarılmamaktadır. Teşkilât. Belediye Seçimlerinden ziyade kısmî milletvekilleri seçimlerinde -bu seçimlerin hususiyeti dolayısıyle- D. P. ye daha fazla şans gördüğünden, parti kurmayına bir tehlikeyi göze alarak önce kısmî seçimlere girmesi ve meydan muharebesini orada vermesi, böylece prestij tazelemesi yanması bu hafta içinde Ankarada dolaşan bir kuvvetli ve muhtemel rivayettir.

C. H. P.

Bekleyen vazife

Bu hafta içinde D. P. çevrelerinde milletin belini yokluğun mu, yoksa pahalılığın mı daha fazla büktüğü münakaşaları devam ederken yurt seyahatlerinden dönen C. H. P. milletvekilleri Genel Başkanlarına parti bakımından ümitli haberler getirdiler. Doğrusu istenilirse D. P. tutumunu radikal tarzda değiştirmediği takdirde önümüzdeki ilk seçimlerde, ne tedbir alınırsa alınsın iktidarın C. H. P. ye teveccüh edeceğini tahmin etmek için kahin olmaya lüzum yoktur. Milletvekillerinin müşahadeleri bunu teyid etti. [Betimlerin C. H. P. tarafından kaybedildiği yerlerde bile büyük kütleler daha bugünden selahı ancak "İsmet Paşanın partisi" nden beklemeğe başlamışlardı. Seçimlerde yapılan vaadlerin tahakkuk etmemesi, D.P. nin prestijine darbe olmuştu. Kuyruklar, sıkmak üzere D.P. nin boğazına doğru yükseliyordu. Milletvekillerinin ekseriyeti bunları nakletti. • . • ,.

Fakat C.H.P. temsilcileri içinde daha dikkatli olanlar bir başka müşahedede daha bulunmuşlardı. Müstakbel İktidar olarak ümid bağlanan C. H. P. bugünün muhalefeti olarak tatmin etmiyordu. Pek çok kimse milletvekillerine "ama canım, siz de bir şey yapmıyorsunuz" demişti. Bu şikâyetlerde mübalâğa payıyla birlikte bir hakikat payının bulunduğu da i inkâr olunamaz. C. H. P. hakikaten, bilhassa münevver kütleleri, hareketsizliği, hareketsizliğinden de çok dağınıklığı, başıbozukluğu ile hayal sukutuna uğratılmaktadır. Partide bir "idareci komite" nin bulunmaması hareketlerdeki müessiriyet faktörünü de feci şekilde zedelemektedir. Milletvekilleri maaşı meselesi bunun en beliğ delilidir. C. H. P. Grubu bu meseleyi, kelimenin tam manasıyla dejenere etmiş, yüzüne gözüne bulaştırmıştır maz derecede hafif kaldığı hiç kimsenin meçhulü değildir. Bu haller, C. H. P. nin kendisinden beklenilen Muhalefet fonksiyonunu müsbet şekilde yapmasına mani olmaktadır. Partinin, münevveri tatmin etmemesi bundandır. Halbuki bugün siyasi hayatımızda C. H. P. bir emsal rolü oynamakla mükelleftir. Rejim buhranının halli «cin mücadele eden bütün müesseseler ve şahıslar tutumlarını C. H. P. ye göre ayarlayacaklardır. C. H. P. nin ön safta bulunması ve ne yaptığım bilir bir tavır takınması elzem hale gelmiştir. Milletvekilleri bu hafta içinde, mahalli başarıların, daha doğrusu D.P. nin başarısızlıklarının üstüne çıkınca böyle bir hakikatle karşı karşıya geldiler. Bu hakikat de C.H.P. Genel Başkanına anlatıldı. Fakat İsmet İnönü işin hayati ehemmiyetini kavrar görünmedi. Her zamanki gibi ya çok büyük, ya çok küçük meselelerle meşguldü ve orta çapta bir gayret göstermeye yanaşmıyordu. Halbuki su anda C. H. P. her şeyden çok, orta çaptaki meseleler üzerine eğilmeye hazır bir insana veya bir ekibe muhtaçtır.

C. H. P. Meclisi toplantı halinde

Küçük işlerden büyüklere sıra kalmıyor ki!..

Çare arayanlar

Parti içinde bir grup bu derde çare aramakla meşguldür. Hiç kimse, bu gidişle iktidarın kendiliğinden C H. P. ye geleceğinden şüphe etmemektedir. Fakat Muhalefet olarak partiye düşen vazife zafer gününü tacil etmek, kazanma şansını kuvvetlendirmek ve siyasî hayatta, müsbet, faydalı bir rol oynamak değil midir? Bunun için evvelâ meşhur şahıs ihtilâflarına bir perde çekmek lâzım geldiği ve bir ekip çalışması sistemi ihdası zarureti C. H. P. de kendini belli etmektedir. Genel Başkanın, bütün devlet adamı vasıflarına rağmen toplayıcı parti lideri meziyetlerine sahip bulunmaması, ondan sonraki mevkii işgal eden Genel Sekreterin ise şahıs çekişmelerinin tam mihrakını teşkil etmesi partinin sevki idaresini güçleştirmektedir. Üstelik Genel Sekreterin devlet adamlığı bakımından da inanıl-

Tutum tesbiti

Mamafih önümüzdeki hafta C.H.P. için mühim bir hafta olmak istidadını göstermektedir. Haftanın sonunda Ankarada, partinin Kurultaydan sonra en selâhiyetli organı olan Parti Meclisi toplanacak ve Kurultayın tarihini tesbit edecektir. Parti Meclisi, Parti Grubu kuvvetleneliberi kendi fonksiyonunu kaybettiği kanaatindedir ve bunda tamamiyle haklıdır. Gerçi İsmet İnönü milletin temsilcilerine hariçten hükmedecek bir Genel Merkezi, İttihad ve Terakkiden ağzı yanmış bir tecrübeli insan olarak, arzulamadığını ifade etmiş ve bu fikri umumi tas-

vip görmüştür. Ancak bu, Parti Meclisi gibi iyi çalışırsa hakikaten faydalı olacak organların "ağır ölüm" e terkedilmesini gerektirmemelidir. Mamafih organların da varlıklarım kendi gayretleri sayesinde muhafaza edebildikleri, iki aydan iki aya bir araya gelip daha ziyade şahsi çekişmelerle gecen Parti Meclisi toplantılarının pek iftihar edilecek seviyede cereyan etmediği, mühim meselelere Meclisin dokunmadığı, daha ziyade sudan işlerle uğraştığı ve küçük hesapların güdüldüğü hatırdan çıkarılmamalıdır.

C. H. P. bugün bir karar almak, kendisine bir strateji tesbit etmek zorundadır. Taktik hareketler şartlara göre ayarlanabilir. Fakat stratejisizlikten strateji hatası yapıldı mı bu betaya düşen orduların sonuna kadar bellerini doğrultamadıklarını sınıfının birincisi kurmay İsmet İnönü herhalde herkesten daha iyi bilir.

Basın

Bayram hediyesi

Şeker Bayramının ilk günü, Yenişehirde Karanfil Sokaktaki sarı badanalı bir apartmanın merdivenlerinden ikinci kata tırmanan üzgün tavırlı ciftin esmer tenli erkeği, sahanlığın tam karşısına gelen kapının silini çaldı. Biraz sonra kapı açıldı. Adam kendilerini karşılayan orta boylu, seki bakışlı ve son derece hareketli erkeğe doğru elini uzatarak; "geçmiş olsun" dedi. Bayram sabahı evine kendisini ziyarete gelen çifti güler yüzle karşılayan ev sahibi, bayram tebrikinden de önce sarf edilen bu "geçmiş olsun" lâfım duyunca şaşırdı ve hayretle "hayrola?" diye sordu. Henüz adımını kapıdan içeri atmamış olan genç ziyaretçi "Gazeteleri okumadın mi?" diye sordu. Muhatabı, o sabahki Yeni Günü okumuş fakat bir şey görememişti. Karşısındakine "okudum ama bir şey görmedim" dedi. Genç ziyaretçi izah etti. Temyiz, neşeli ev sahibinin bir mahkûmiyetine ait kararı tasdik etmişti. Yeni Gün atlamıştı ama, Son Havadis yazıyordu.

Orta boylu ve orta yaşlı ama genç görünüşte ev sahibi misafirleri içeri buyur etti. Haberi ilk defa kendilerinden duyuyordu. Şaşırmamıştı. "Ne yapalım" diyordu, "başa gelen çekilir". Sonra gelenler, gazetede okuduklarını anlattılar. Neşesinden hala bir şey kaybetmemiş olan ev sahibi -adı Nihat Subaşı idi ve Ulus Gazetesinin Yazı İşleri Müdürüydü- anlatılanlara pek de inanmıyor ve "Sakın bu Şinasi Nahidin bir azizliği olmasın" diyordu. Şakacı bir insan olan Şinasi Nahit Berker, bayram sabahı Subaşının yüreğini hoplatmak için böyle bir haber uçurmuş olabilirdi. Ama ziyaretçi çift -Bülent ve Rahşan Ecevit-

Küçük ve büyük Subaşı
Acıklı veda

son derece ciddi görünüyorlardı. Yüzlerinde gayet bariz bir üzüntü okunuyordu. Sekiz aylık mahkûmiyet kararına Temyiz tarafından tasdiki katiydi. Nihat Subaşı, haberi bir kere de başkalarının ağzından duymak, iyiden iyiye emin olmak istiyordu. Nihayet aradıklarından birini buldu. Bu Cumhuriyet Gazetesinden Ecvet Güresindi ve haberi teyit ediyordu. O da bir akşam evvel bir başka iş için Sahir Kurutluoğlunu aradığında haberi duymuş ve gazetesine bildirmişti. Nihat Subaşı, katî olarak anladı ki, bayram sabahı ortaya çıkan bu haber bir şaka değil hakikattir ve sekiz aylık mahkûmiyet kesinleşmiştir. Subaşı bundan sonra evine döndü. Metindi. Düşündüğü tek şey biri kız, biri oğlan iki çocuğu ile eşinin üzüntülerini önleyebilmekti. Evden içeri girdiğinde gazetelerin foto muhabirleriyle karşılaştı. Onlar da haberi öğrenmişler ve resmini çekmeğe gelmişlerdi. Biraz sonra ziyaretçiler ziyaretçileri kovalamağa başladı. Herkes üzgündü. Akşama doğru Karanfil sokaktaki eve, posta müvezzileri taşınmaya başladılar.

Bir gün içinde yüzlerce telgraf geldi. Bunlardan birini okurken Subaşının gözleri nemlendi. Telgrafta "Üzücü haberi Bursada aldım. Neticeyi sabır ve cesaretle karşılayacağınızdan eminiz. Cezaların mükâfat sayılacağı günler de gelecektir" deniyordu. Bir başka telgraf ise "üzülmeyin, çaresiz yegâne yolculuk ölümdür" ibarelerini taşıyordu.

Subaşının, mahkûmiyetinin kesinleştiği haberini aldığı bayram sabahı, dâvanın diğer sanığı , Şinasi Nahit Berker bir Güney Doğu Anadolu gezisine çıkmak üzere erkenden Esenboğa meydanına gitmişti. Binecеği uçağın kalkış saatini beklerken de Terminalin barında, mutadı olduğu üzere sabah sabah ilk kanyak tayınını yuvarlamıştı. O da mahkûm olduğu haberini ancak Elâzığa indiği zaman gelen İstanbul gazetelerinden öğrendi.

Şeker Bayramı, iki gazeteci ailesine daha acı haberler getirmiş, onların bayramlarını zehir etmişti. Bu haftanın ortasında, Subaşı ve Berker, biri evinde ailesi arasında, biri de Gazeteciler Cemiyetinde kanyak kadehinin başında sakin sakin tevkif edilecekleri saati bekliyorlardı. Şinasi Nahit Berkerin bu, ikinci mahkûmiyeti olacaktı. Cezaevinden daha bir kaç ay evvel çıkmıştı. Subaşı ise Ulus Gazetesinin otuz yıldır Yazı İşleri Müdürlüğünü yapanlar arasında ilk, Türkiyede bir başka muharririn yazısından dolayı tevkif edilenler arasında ise ikinci Yazı İşleri Müdürü -birincisi Söylemezoğlu- idi. Subaşının ve Şinasi Nahit Berkerin sekizer aylık hapse mahkûm olmalarına sebeb olan yazı, Şinasi Nahitin Ulusta yayınlanan "Çorap Örmek" başlıklı bir fıkrası idi. Çorap, dönmüş dolaşmış, Subaşı ile Şinasi Nahitin başına örülmüştü.

Kıbrıs

Ay yıldız altında

23 Nisan günü yapılacak olan Kıbrıs Mitingi, daha bu haftanın ilk günü fiilen başlamış bulunuyordu. Türk gazetecilerinin ve talebe birlikleri temsilcilerinin Adaya gelmesi, Lefkoşede bir miting havası yaratmaya kifayet etmişti. Kıbrıs' sokaklarının aksi sedasına artık aşina olduğu, "Ya taksim, ya ölüm;" nidaları meydanları dolduruyordu. Yediden yetmişe kadar bütün Lefköşeli Türkler sokaklara dökülmüştü. Civar ' köylerden gelenlerin sayısı 'da az değildi.

Otellerde yer bulamayan hemşerilerini ağırlamakta Lefkoşeliler yarış ediyorlardı. Binalar baştan başa ay yıldızlı bayraklarla donatılmıştı. Bu haliyle Lefkoşeyi, İngiliz askerleri olmasa, anavatanın bir millî bayramı kutlayan herhangi bir şehrinden ayırmağa imkân yoktu. Ay

yıldız, şehre hakim rengini vermişti.

Gazeteciler, Kıbrısda, hayatlarında nadir gördükleri bir hararetle, karşılandılar. Sön zamanlarda memleketimizdeki meydan mitinglerinde nasipleri sadece coplar olan gazeteciler, bu sefer omuzlardaydılar. Kıbrısda, Türkiyeden gelen her şey omuzlar üzerinde taşınıyordu. Bu anavatan sevgisi, meslek itibariyle kuru gözlü olması gereken gazetecilerin dahi, gözünü yaşartmakta gecikmedi. İçlerinde, sevinç ve heyecandan ağlayanlar vardı.

Kalabalık, gazeteciler ve talebe temsilcileri ile beraber, Fazıl Küçüğün evine doğru yollandı. Misafirlerin bindikleri otomobillerin tekerlekleri yerden kesilmişti. Davul zurnalar bu heyecanlı yürüyüşe ayrı bir millî çeşni veriyordu Küçük, evinin balkonuna çıkarak, halka bir hitabede bulunmak zorunda kaldı. "Türk Milletine bağlılığını ve onun politikasına olan sarsılmaz güvenini" bir kere daha tekrarladı. Kıbrıs meselesi ergeç Menderesin dediği şekilde hâl edilecekti. İşte miting arifesinde Kıbrıstaki hava buydu.

Asılsız şaiyalar

Bir kaç gün evvel, Ada Türklerinin bu en büyük mitingine müsade edilmeyeceği şayiaları ortaya, çıkmıştı. Böyle bir şey, Ankaradaki İngiliz Elçiliğinin, Türklerin müsaade almadan yaptıkları gayri kanuni on tane gösteri yürüyüşüne bile ses çıkartmadığım iftiharla gazetelere bildirdiği bir anda, son derece mevsimsiz olacaktı.

Foot, Türk liderlerinden, mitingte herhangi bir hâdisenin çıkması ihtimaline karşı teminat istemiş ve vuku bulacak hâdiselerden kendilerini mesul tutacağına söylemiştir. Bu elbette ki lüzumsuz, fakat âdet olmuş bir idareci gayretkeşliğidir. Ankaradaki İngiliz Elçiliğinin de itiraf ettiği gibi, evvelki "gösteri yürüyüşleri sükûnetle dağılmış" tır.

Eğer Kıbrısda sekiz Türkün hayatına mal olan hâdiseler vuku bulduysa bunun sebebi -müsamahakâr bir görüşle- İngiliz askerlerinin beceriksizliğidir. Vali Foot, Rumların taşkınlıklarını önleyebilir ve asayiş kuvvetlerinin soğukkanlı hareket etmesini temin edebilirse, mitingin heyecanlı fakat olgun bir şekilde geçeceği muhakkaktır. Bu sebeple Sir Hugh'un rumlara ve askerlerine tamim yapması daha isabetli bir hareket olacaktı.

Mitingde Fazıl Küçük ve diğer hatipler, taksimden başka hiç bir tezin asla kabul edilmiyeceğini bir kere daha belirttiler. "İtimat köprüsü" nü bir türlü kuramayan Vali Foot, biraz hırpalandı. Onbinlerce Türkün, ne istediğini çok iyi bildiğinden ve bu istediği şeyin taksim olduğundan hiç şüphe yoktu. Acaba hakikatlerden çok, fikirlere inanan liberal Sir Hugh da, nihayet bu kanaate varmış mıydı? Yoksa Adaya ilk geldiği günlerde taşıdığı "taksim istiyorlar, ama taksimin ne olduğunu bilmiyorlar" fikrini hâlâ muhafaza ediyor muydu?

Ada nasıl olsa şimdilik, nisbeten sakindir. Ufak tefek bombaların patlamasına rağmen, EOKA'da ciddi bir kıpırdanma yoktur. Tehditkâr beyannameler neşretmekten öteye gitmiyor veya gidemiyor. Ada Türkleri de heyecanlı olmalarına rağmen haklarını kuvvetle arama yoluna girmemişlerdir. Görünüşe göre sadece kâğıt üzerinde mevcut olan Volkan, beyannameler neşretmekten başka bir şey yapmıyor. O halde Muhafazakâr Hükümetin, muhayyelesini harekete getirmeğe zorlayan acele bir sebeb yoktur. Üç taraf anlaşamadığı müddetçe, bu iş böyle sürüp gidebilir. Batı memleketlerinde, hâdiseleri evvelden önleme yerine, hâdiselere tabî olma siyaseti âdet hâline gelmiştir. Belki de böylece, gelecek İngiliz seçimlerine varılabilir. Eh, o zaman da bu çarpaşık meselenin hallini Lancashire mahalli seçimlerinden sonra artık galibiyetinden şüphe edilmeyen İşçi Partisi düşünecektir. Hakikaten, halen İngilterede 1960'ı beklemeden her an seçiciler yapılabilir ve bu seçimlerden Muhafazakârların galip çıkması zayıf bir ihtimaldir. Self-Determination prensibini resmen tanıyan İşçi Partisinin iş başına gelmesi ise, taksim tezinin mağlûbiyeti demektir. Yani zaman, Türk tezinin lebine çalışmıyor. Türk hariciyesi, hareketsiz Muhafazakâr Hükümeti harekete getirmek için bütün enerjisini kullanmak zorundadır.

Dr. Fazıl Küçük
"Bir gün gelecek.."

Üniversite

Sokrat yaşıyor

(Kapaktaki Profesör)

Uzun boylu, gözlüklü, çıplak başlı adam masasının üzerinde duran fotoğraflara baktı. Oda gayet geniş, son derece süslü tavan ve duvarlı, maroken koltuklarla döşenmiş, güneşli bir odaydı. Üzeri kitaplarla kaplı masanın arkasında Atatürkün büyük bir resmi duruyordu. Yanda iki telefon vardı ve ikisi de, hemen durmadan çalıyordu. Fotoğraflara bakan adam tanıdığı simaları not etti, bunları çağırttı. Çağrılanlar isticvap olunacaktı. Hukuk Fakültesi Dekanı Prof Hıfzı Timur "Üniversite Hâdiseleri"nin tahkikatım yapıyordu. Elindeki fotoğraflar kendisine İstanbul emniyet Müdürlüğü tarafından, tabii son derece "kibar bir alâka"nın icabı olarak temin edilmişti. İstanbul Emniyet Müdürlüğünün fotoğrafçıları, kanun "Rektör çağırmadan polisler Üniversite içine giremez" dediği halde geçen haftaki salı günü üniversiteye gelmişler ve Prof. Hüseyin Nail Kubalı lehinde gösteri yapan talebeleri, -her halde hususi aile albümleri için değil-, tesbit etmişlerdi.

Prof. Hıfzı Timur ayrıca, gazetelerde çıkan fotoğrafları da toplamış ve ateşli talebelerinin -bunlar işi, kendisini istifaya davete kadar götürmüşlerdi- teşhisini böylece yapmıştı. Tabiî, gönüllü şahitler de gönüllü yardımcı olmuşlardı.

Hâdiseyi duyanlar, 505 senelik İstanbul Üniversitesinin artık modern metodlar kullandığı neticesine vardılar. Senato, tıpkı D. P. Yüksek Haysiyet Divanı gibi gece yarıları evlere adamlar sevkedip müdafaanameler talep ediyor, sanıklara ültimatom yollu mühletler yeriyor, müdafaanameler gelmese de yeni bir takım suçlar ihdas edip yıldırım cezaları kesiyordu. Dekanlar ise, İstanbulun hafızalarda daima yaşayacak son Sıkı Yönetim Komutanı Orgeneral Aknozun fotoğraflardan 6/7 Eylül mesullerini tesbit etme tarzını benimsiyerek bu tarzı daha da mükemmelleştirmeye çalışıyorlardı. Ama bir şey olmuyordu: Umumi efkâr, bu metodların Üniversite tarafından kullanılmasını tasvip etmiyordu.

Bitmeyen tebrikler

Hakikaten geçen haftanın ortasında, yani bayram tebrik ve telgraflarının müvezzi ayaklarına kara sular indirmeğe başlamasından da önce, Suadiye Postahanesinin posta müvezzii Hayri İrtem ile telgraf müvezzii Harbi Apaydın tıpkı bundan bir kaç ay evvel olduğu gibi Çınardibi Noter sokaktaki eve taşınmağa başladılar. Hemen her gidişde bu eve bir kaç telgraf götürüyorlardı. Çınardibindeki ev Üniversitenin "Belâlı Profesör"ü Hüseyin Nail Kubalının evi idi. Mektup ve telgraflar ise, Kubalı hakkında Senatoca alınan karardan dolayı du-

yulan üzüntüleri belirtiyordu. Meselâ bunlardan bir tanesinde, İskenderundan çekileninde; "Sokratı mahkûm edenler değil, Sokrat yaşıyor; Kubalıyı cezalandıranlar değil, Kubalı yaşıyacaktır" deniliyordu. Umumî efkâr bundan bir iki ay evvel nasıl Kubalının Bakanlık emrine alınması dolayısıyla Millî Eğitim. Bakanını hatalı bulmuşsa, bu sefer de aynı şekilde Senatoyu ve Senatonun aldığı kararı mahkum etmişti. Kubalıyı yakınları içinde bir taktik hatası yapmakla suçlandıranlar yok değildi. Ama, umumi kanaat şuydu, Kubalı bir prensib adamıdır ve öyle kolay kolay yıldırılamaz, susturulamaz. Verilmeğe kalkışılan ceza ile, islendiği iddia edilen hata arasında dağlar kadar nisbetsizlik vardır. Kubalı bir defa daha haksızlığa uğratılmıştır. Hem de, en çok tolerans göstermesi gereken kendi müessesesi mensupları, profesör arkadaşları tarafından...

Noter sokaktaki eve taşınan teselli telgraf ve mektupları arasında bayramla beraber tebrik telgraf ve kartlarının da girmesi, müvezzileri, çantaları hemen hemen yalnız Hüseyin Nail Kubalı adına gelmiş posta maddeleri ile dolu olarak gidip gelmeğe mecbur bıraktı. Bu haftanın ortasında bayram sona erdiği, tebrik ve telgrafların sayısı da azaldığı halde, Kubalıya gelenlerin bir türlü ardı arkası kesilmedi.

Ciddi imtihan

Doğrusu istenilirse birini geride bıraktığımız ve şu satırların okunduğu sırada ötekini tamamladığımız son iki hafta zarfında Türk umumi efkârının nazarları hâlâ İstanbulda, çirkin Beyazıt meydanındaki eski Harbiye nezaretinin muhteşem binası üzerinde topluydu. Ne Başbakan Menderesin tantanalı Uzakdoğu seyahati, ne Doğu-Batı arasında yapılması mutasavver yüksek kademeli konferansın akamete uğrar görünmesi, hattâ ne de uzaya uzaya dolaşıp kördüğüm haline gelen kuyruklar. İstanbul Üniversitesindeki başdöndürücü gelişmeleri ikinci plâna atabilmişti.

Milletin, kendi dimağım manevi ve medeni varlığım temsil eden Üniversite üzerinde hassasiyetle durmasını haklı görmemek imkânsızdır. Demokrasilerde, hocası ve talebesiyle Üniversite demokratik hakların, Demokrasi prensiplerinin başlıca müdafilerinden biridir. "Üniversite kalesi" düştü mü, çok şey kaybedilir. Zira Demokrasiden uzaklaşan rejimlerin bağımsız ilime tahammül ettikleri kaydedilmiş bir vak'a değildir.

Halbuki son iki haftada, İstanbul Üniversitesinin geniş mesaha kaplıyan avlusu üzerindeki berrak semaya bir takım kuvvetler tarafından siyah bulutlar üfürülmeye başlanmıştı. Fırtınanın gök gürültüsü demagoji yıldırımı bazı tertiplerdi. Müttehit, mütecanis, müessese şuuruna ve mesuliyetine sahip bir İstanbul Üniversitesinin dışardan yıkılamayacağını idrak edenler milletin kültür mabedi içinde ikilik çıkarmak peşindeydiler. Hepsi eski Harbiye nezaretinin kalın duvarları haricinden olmak şartıyla şuradan, buradan, oradan atılan öfke, hırs ve hased tohumları kısa zamanda boy atmış, gruplaşmalar meydana getirmişti. Öğretim üyelerim yekdiğerine yedirmek suretiyle "Üniversite kalesi"hin ele geçirilmesi için inceden inceye, ölçülü, biçili plânlar hazırlanıp tatbik mevkiine konduğu gibi fikirler dahi hatırlara geliyordu. Kasten, ortaya atıldığında artık hiç kimsenin şüphesi bulunmayan bir "arsa meselesi" heybetli İstanbul Üni-

Ord. Prof. S. S. Onar
Talebe gözüyle

versitesini töhmet altında bırakmamış mıydı? Basın, bir meslek vecibesi olarak ve kayıtsız bu sansasyonel hâdiseyi işlemekte tehalük göstermişti. Şimdi, hemen herkesin nazarında, üniversitedeki her yeni gelişme Maçka arsalarıyla birleştiriliyor ve öyle hüküm çıkarılıyordu. O kadar ki İstanbul Üniversitesi, bayram tatiline girmeden önce, millet nezdindeki şeref ve prestijini korumak için harekete geçmek zorunda kalmış ve ziyadesiyle şöhretli "Profesörler Yapı Kooperatifinin feshi yolunda çok kuvvetli bir cereyan belirmişti. Zaten Vakıflar idaresi de elindeki arsaları değerinden misillerce eksiğine bağışlamak niyetinde olmadığını ortaya koymuştu ya.. Ama ilmin temsilcilerinin, bir malı değerinden , misillerce eksiğine almak istiyecek kadar açıkgöz oldukları kanaatinin umumî efkâra yerleşmesi, ortada bir plân varsa, o plânı tahakkuk ettirmeye yetmiş de, artmıştı bile...

Kilitli ağızların anahtarı

Demagoji gök gürültülerinin ve tertip yıldırımlarının eski Harbiye nezaretinin avlusunda böylesine aksiseda yapmasında bazı öğretim üyelerinin ve organlarının elbetteki maksadlı veya saf rolü olmuştur. Elbette ki bir takım oyunlar bu sayede başarı kazanmıştır. Ama Allahtan, tehlikenin farkına varanlar da yok değildir. Senatonun Kubalı hakkındaki kararını -kusur bildirme ve tedrisattan temdidi kabil olmak üzere otuz gün men cezası- İstanbul Üniversitesinin topyekûn tasvip "ettiğini sanmak safdillik olur. Nitekim bazı profesörler, itirazlarım alenen ifade etmişlerdir. Ancak, ağızlarına bakılan başkaları susmayı daha münasip görmüşlerdir Bunlar, parçalanmanın İstanbul Üniversitesi ve memleket hesabına ne muazzam kayıplar doğuracağım ve kırık kolun yen içinde tamirinin hayırlı olacağım düşünenlerdir.

Nitekim, bu haftanın başında, Bursada bir akrabasının yanında bir kaç günlük tatil yapmak için yol hazırlıkları yapan sevimli bir çiftin tam yola çıkacakları saman ufak bir soğuk algınlığı yüzünden yatağa bağlanıp kalan kırlaşmış tepesindeki dökük, kulakları ve ensesi üzerinde toplanmış saçlarıyla bir sanatkârı andıran erkeği iste böyle düşünüyor ve böyle düşündüğü için susuyordu. Çift. Onar ailesiydi. Ord. Prof. Sıddık Sami Onar "İkinci Kubalı hadisesi" ortaya çıkınca, fikri merak edilen ilk Üniversite mensubu olmuştu. Kendisi de bunu biliyordu. Fakat fikrini alenen söylememeyi tercih etmişti. Zira kanatince, Üniversitenin bu buhranlı günlerinde bazı kimselere toplayıcı, derleyici bir rol düşmektedir ve bozmak kolaydır, yapmak güç. Yoksa Türk Üniversitelerinde "Muhtariyetin babası" diye tanınan bu hocaların hocasının son hâdiseler karşısında bir görüşü olmaması kabil değildir.

Sıddık Sami Onar bir kaç aydan beri son derece huzursuz ve üzüntülüydü. Üniversite muhtariyetine peşpeşine dışardan ve içerden indirilen darbelerin acısını ta yüreğinde duyuyordu. Ta yüreğinde duyuyordu, zira Sıddık Sami Onar muhtar üniversitelere kavuşabilmenin savaşım yıllarca önce vermiş, bunda ilk muvaffakiyeti de kazanmış bir insandı. Ama şimdi görüyordu ki, yaptıkları yıkılmak istidadındadır. Onarın üzüntüsü buradan geliyordu.

Kubalı ve Onar

Hocaların hocasının "Kubalı hâdisesi"ne isminin ilk karışması, talebesi Hüseyin Nailin bakanlık emrine alınmasının hemen akabinde olmuştu. Bu karar karşısında sakin görünüşlü Ord. Prof. Onar derhal ayağa kalkmış, bir abide gibi dikilmişti.

Prof. Ragıp Sarıca
İkinci evlâd

Onar, gazetecileri etrafına toplamış, bu mevzu hakkında konuşabilecek en büyük otorite olarak "Kubalı hakkındaki idarî tasarruf, selâhiyet ile şekil, esas ve maksat bakımından mevzuatımıza aykırıdır; Devlet Şûrası Kanununun 23'üncü maddesi gereğince iptali lâzımdır" hükmünü vermişti. Müteakiben de Kubalı ile devamlı şekilde meşgul olmuş, onu teselli etmişti. Bir kaç defa, ta Suadiyeye kadar gitmişti. Kubalının şahsı değil, fakat Üniversite muhtariyeti için çarpışmaya gelince bütün ömrünce yaptığı gibi yaşım ve devasa hüviyetini, şahsiyetini hiçe «ayarak kollarını gene sıvamıştı. Kendisi ve İdare Hukuku kürsüsünün diğer mensupları, Kubalının fahri avukatlığını üzerlerine almışlardı. Evvelâ teker teker çalışmışlar, malzeme toplamışlardı. Sonra bir araya gelmişler, mahsulleri birleştirmişlerdi. Kubalı hakkındaki bakanlık emrine alınma kararı iptal edilmeseydi, 20 Nisan 1958'de açılacak dâva Türk ve Dünya hukuk tarihlerine geçecek fevkalâde bir dâva olacaktı.

Sonra, "İkinci Kubalı hâdisesi" nde kaynaşmalar İstanbul Üniversitesi içinde ve dışında devam ederken, merkez binada Hukuk Fakültesine tahsis edilmiş olan üçüncü kattaki 31 numaralı odanın önünde koridorları hıncahınç dolduran yüzlerce talebe, heyecandan yüzleri kızarmış, tezahürat yapmışlardı. 31 numaralı odanın sahihine hitaben, "Ya ya ya, şa şa şa, Sıddık Sami çok yaşa!" tarzında haşlayan tezahürat daha sonra "Sıddık Sami, Sıddık Sami!" diye tempolu bir şekilde bağırmalarla devam etmişti. İdare Hukuku Ord. Profesörünün bütün ısrarlara rağmen dışarı çıkmadığını görünce gençler sabırsızlanmışlardı. Fakat 31 numaralı odanın kapısı açılmamıştı. Zira Onar, o sırada odasında değildi.

Bir Hukuk İmparatoru

Hukuk talebesi, Sıddık Sami Onarın odası önünde niçin toplanmış; umumi efkâr Sıddık Sami Onarın ağzına niçin bakmıştır? Bu teveccüh nedendir? Bu teveccüh bütün bir hayat boyunca sarfedilen mesainin, toplanan ilmin ve belki hepsinden mühimdi Hiç sarsılmayan, değişmeyen bir davranış, bir medenî davranışın mükâfatıdır.

Sıddık Sami, 1897 de Istanbulda dünyaya gelmiştir. Babası hekim yarbaylardan Abdullah Sami beydir. Fatih Rüştiyesini ve Vafa Sultanisini bitirdikten sonra İstanbul ve Paris Hukuk Fakültelerinde yüksek tahsilini yapmıştır. Bu sırada, Toulouse Üniversitesi kendine Hukuk Doktorluğu payesini tevcih etmiştir. Fransadan döndükten sonra, İstanbul Asliye Hukuk ve Ticaret Mahkemesinde hâkimlik etmiştir. 1925 senesinde, Mülkiye Mektebi hocalığına vekâleten. 1926'da da asaleten getirilmiştir. O zamanlar. Mülkiye Mektebi İstanbulda Yıldızda bulunuyordu. Burada, evvelâ Devletler Hususi Hukuku, sonra da Medenî Hukuk dersleri vermiştir. 1933 senesinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine İdare Hukuku Profesörü olarak tâyin edilmiştir. '1951 senesinde, bugün hâlâ direktörlüğünü yaptığı İdare Hukuku ve İdari İlimler Enstitüsünü kurmuştur Ek görev olarak, Yüksek Ticaret ve Ekonomi Okulunda İcra İflâs Hukuku dersleri vermektedir. Daha önce de Galatasaray Lisesinde ve Güzel Sanatlar Akademisinde hocalık yapmıştır. Görüldüğü gibi; hukukun sadece tek dalında çalışmamıştır. Ona bir "Hukuk İmparatoru" demek, doğru olur. Ama, Ord. Prof. Onarı ilim sahasında zirveye ulaştıran İdare Hukuku üzerindeki münakaşa kabul etmez ihtisası ve otoritesi dir.

Ord. Prof Onarın, 1924'den bugüne kadar muhtelif gazetelerde, ecnebi ve yerli meslek mecmualarında çıkan makalelerinin sayısını hesaplamanın pek kolay olmıyacağı muhakkaktır. Kendisi, belki de en fazla ders kitabı yazan ilim adamımızdır. Üç tanesi litografla basılmış, dokuz cilt ders kitabı kaleme almıştır. Sonuncusu olan 1406 safya lık İdare Hukukunun Umumî Esasları, Hukuk Fakültesinin ikinci sınıfında okutulmaktadır. Talebeler bu muhteşem., kitaba. "Gayrimenkul" lâkabını takmışlardır. Ayrıca, düzinelerle konferansları, tetkikleri incelemeleri ve monografik eserleri vardır. Ord. Prof. Onarın zihni mahsulleri, üst üste dizildiği zaman kısa boyunu geçer. Milletlerarası bir şöhrete sahip olan Ord. Prof. Onar, yabancı memleketlerde aktedilen bir çok hukuki konferanslarda hazır bulunmuştur. İleri sürdüğü tezler ve yaptığı savunmalarla dikkati çekmiş, takdir edilmiştir. Fransız Devlet

Onar, Ekrem Şerif Egeliyle sohbet ediyor
Ord. lar karşı karşıya

Prenslerin kaderi İşte budur Kubalı!

Prof. Hüseyin Nail Kubalı şimdi, Suadiyedeki küçük, basit evinde bir Prens olmanın ıstırabını çekiyor. Prens olmak! Çocuk oyuncağı zannederler, bunu. Biri karşınıza çıkıverir ve inanılmaz kolaylıkla yüzünüze haykırır: "Biz sembol istemiyoruz, biz Prens istemiyoruz!" Kimdir bu haykıran? Giriştiğiniz mücadelede muvaffak olduğunuz gün, herkesten fazla faydalanacak insan. Hürriyet mücadelesinde, kaideten müesseselere terettüp eden fonksiyonu siz, bir kaç arkadaşınızla birlikte hemen tek başınıza ifa hususunda azim,- gayret ve cesaret göstermişsinizdir. Bu yüzden, Olimpus dağı sakinlerinin bütün şimşeklerini üzerinize çekmişinizdir. Başınıza getirmedikle rini bırakmamışlardır. Size insafsızca hücum etmişlerdir, sizi talebelerinizden, sizi kürsünüzden ayırmışlardır. Hepsine, hepsine kullanmışsınızdır. Zaten karşıdan gelecek bütün darbeleri göze almadan mücadeleye atılmanın imkânı mı vardır? Hatta ailenizden uzaklaşmayı, hatta hürriyetinizden olmayı. Bunlara mücadelenizdeki azim, gayret ve cesaretle kullanmışsınızdır da. Sonra, o ses yükselmiştir. Sizin safınızda bulunması gerekenlerden birinin sesi. Hiç bir zulüm değil, insanı işte bu öldürür. Ama Prenslerin kaderi bundan başka bir şey midir, Kubalı?

Müesseselerin vazifelerini yapmadıkları nerede, bir adam bu vazifeyi suçlandığında karşısında o müessesenin ta kendisini bulmamıştır? Müesseseden yükselen ses, tarihin derinliklerinden bu yana hep aynı olmuştur: "Kahraman mı yaratacağız?" Ama pek az kimse kahramanları yaratan şartların ne olduğunu düşünmek zahmetine katlanmış, ondan da azı kendi kendisine bahis mevzu kimsenin yaptığını kahraman olmak için mi, yoksa başka türlü davranmayı daha zor bulduğu için mi yaptığını sormuştur. Kahraman olmak gayesini güden her davranış ortaya mutlaka bîr gülünç insan çıkarmış, ancak baş eğmeyi eğmemekten zor saydığı için baş eğmeyenler bunu sonuna kadar götürmüşlerdir. Karşıdan ve yandan gelen bütün darbelere rağmen.

Müesseselerin vazifelerini müdrik bulundukları ve bunları . göz kırpmadan yerine getirdikleri yerlerde Prenslerin işi nedir? Oralarda her müessese bir Prensliktir. Bir kinişe onların hakkına, karşısında topyekûn müesseseyi bulacağından emin olmaksızın tecavüze mi yeltenebilirmiş? İnsanları kahraman mı yapmak istemiyorsunuz ? Bir insanın, şahsında bütün bir müesseseyi sembolleştirmesine mi mano olmaya çalışıyorsunuz? Bunu temin, çocukları güldürecek kadar basittir. İleri cemiyetler formülü çoktan bulmuşlardır: "Hepimiz birimiz için" O zaman bir kişi değil, herkes birden Prens okur ve zeytin dalları bir insanın alnına konacak yerde, müessesenin üstüne yerleştirilir.

Prensler, aralarından çıktıkları kimselere hiç bir zaman sevimli olmayı becerememişlerdir. Nasıl becerebilirlerdi? Bir yanda, mücadele etmeyenler elleri açık "yapacak bir şeyimiz yok ki.." diye dert yanarken siz pek âlâ yapacak bir şey olduğunu ispat edeceksiniz ve onlara sevimli geleceksiniz! Buna elbette imkân yoktur. Sizi her gördüklerinde buruklaşacaklar, sizin isminizi her işittiklerinde kulaklarını kapamak ihtiyacını hissedeceklerdir. Neyi kıskanacaklardır, bilir misiniz? Başınıza gelen dertleri. Gülünçtür, ama hakikattir. İnanması zordur, ama doğrudur. Hapis yattığı için arkadaşları tarafından kıskanılanlar, hapis yattığı için af dileme mütehassıslarınca ebedi nefrete, kine mahkûm edilenler görülmüştür. Hapis yatmak, bu! Tamah edilecek tarafı olur mu? Olmuştur. Yarın da olacaktır, öbür gün de..

"Kahraman mı yaratacağız?" Bu ezeli silâh, şimdi Suadiyedeki küçük, basit evinde kendisini üzgün, kırgın hisseden Prof. Kubalıya çevrilen silâhtır. İnsanları putlaştırmama edebiyatı, şahısların peşinde gitmeme şarkıları hâlâ yüksek perdeden yapılıyor, yüksek perdeden söyleniyor. Ama bu ezeli silahın, bir ezeli noksanı vardır: Hakiki Prensleri hiç bir zaman yaralamaya muvaffak olamamıştır. ' Arkadaşları, "pair" leri tarafından kendilerinin düşünüp söylemediklerini söylediye yakılanlar dahi günü geldiğinde insanlık tarihinin şeref holün, deki yerlerini almışlardır.

İnsan, hadiseleri sathi şekilde mütalâa ettiğinde şaşıyor. Müesseseler, cefayı göze alarak kendilerini ortaya atmış kimseleri nasıl desteklemezler ? Bizzat yapamadıklarını yapanların tekerleklerine niçin sopa sokmaya uğraşırlar? Onun arkasında kuvvetle yer alsalar, onu hakikaten bir sembol, bir bayrak haline getirseler, müesseselerin dertlerini; noksanlarını böylece umumi efkârın gözü önüne «erseler, bu semboller, bu bayraklar' gittikçe çoğalsa ve zafer bir an evvel kazanılsa daha iyi olmaz mı?

Ama bu düşünceler, yukarda dendiği gibi, sathi düşüncelerdir ve insanların' küçük zaaflarını hesaba katmaksızın yapılan şpekulasyonlardır. İnsanlar Prenslerin hem yerinde olmak istiyorlar, hem de onları çekemiyorlar.

Prof. Dr. H. N. Kubalı

Evet, Prenslerin kaderi işte budur, Prof. Kubalı ve siz, bundan sonra sadece karşınızdakilerin değil, kendi safınızdakilerin de nefretine galebe çalmakla mükellefsiniz. Üniversite içindeki düşmanlarınız, emin olunuz, bütün düşmanlarınızın en amansızları olacaktır ve bunlar, sizin kellenizi almaya yeminlidirler. Zira siz, bahis mevzuu kimselerin nazarında dünyadaki bütün suçların en ağırını işlemiş bulunuyorsunuz: Onların, yapılması lazım geldiğine inandıkları halde yapmaya yanaşmadıklarım yaptınız. Onların alinden "imkânsızlık" silâhını aldınız. Onlara, "mümkün" ü gösterdiniz.

Ama, çok şükür ki cemiyet bir tek müesseseden ibaret değil ve öteki müesseseler, topyekûn, sizin hareketinizi, umumi hatları itibariyle takdir duyarak karşılıyorlar. Kubalı fazla coşkun, Kubalı fazla ateşli, Kubalı fazla taktik bilmiyor. Bunlar iyiniyetinden şüphe edilemeyecekler tarafından da sizin hakkınızda düşünülmüyor değil. O taraflarınızın tenkide uğramadığını [sanmamanız lâzımdır. Ancak, bütün bunların üstünde bir umumi fikir var: Siz, vazifenizi yaptınız.

Suadiyedeki küçük, basit evinde yalnız kalp huzuru içinde değil, ayni zamanda gönül ferahlığıyla da kürsünüze döneceğiniz günü bekleyebilirsiniz. Bundan sonra kaderiniz, hürriyet mücadelemizi emin sahillere vardırıncaya kadar Prenslerin kaderi olacaktır. Bu kaderin mesuliyeti de büyüktür, şerefi de Prof. Kubalı.

Şurasının kuruluşunun 100. yıldönümü dolayısiyle 1951 de hazırlanan bin sayfalık muazzam eserin -Livre Jubilaire de Conseil d'Etot-Türkiyeye ayrılan bölümünü de Fransız, hukukçularının ricası üzerine Onar hazırlamıştır. Aynı zamanda, Ceza Mahkemeleri Usulü, Seçim. Madenler ve Üniversiteler Kanunlarını hazırlayan ilmî komisyonlara âzalık etmiştir. Gayet güzel İngilizce ve Fransızca konuşur. Ayrıca, Bankalar Caddesindeki yazıhanesinde avukatlık da yapar. Kabul ettiği dâvalar Temyizde ve Şûrayı Devletteki dâvalardır.

Muhtariyetin babası

Sıddık Sami Onar deyince, biraz olsun mürekkep yalamış bir insanın aklına İktidarın korkulu rüyası Üniversite muhtariyetinin gelmemesi imkansızdır. Onar Türk İdare Hukukunun banisi olduğu kadar, Muhtar muhtariyet tanıyan Üniversiteler Kanunu 4936 sayı ile B. M. M. de kabul edilmiştir. Müteakiben de Ord. Prof. Onar Senato tarafından taltif edilmiştir. Ord. Prof. Onar, son mansup Rektör Ord. Prof. General Tevfik Sağlamı İstanbul Üniversitesinin ye dolayısı ile diğerlerinin muhtariyet kazanmaları için yaptığı hizmetlerden dolayı daima hürmetle yadeder. Ord. Prof. Onar üç yıl arkası arkasına rektörlük yapmış, üniversiteler reformunun tamamlanmasında baş rolü oynamıştır.

Rektör sıfatıyla yaptığı açılış konuşmaları millete, o zamana kadar pek malûm olmayan bir mefhum, üniversite muhtariyeti mefhumu hakkında dersler mahiyetinde olmuştur. 1947 senesinin 3 Kasımında, Fen Fakültesi konferans salonunda, Reşat Şemsettin Sirerin de hazır bulunduğı açılış töreninde Ord. Prof. Onar. kürsüden sesini söyle yükseltmiştir:

"— Politika, ilmi doktrinlerden faydalanır ve bunların tahakkuku için çalışır. Bu itibarla politika, ilim müesseselerinin tesiri altında kalır ve kalmalıdır. Mutlak bir hakikate çalışan ilim, politikanın tesiri ve nüfuzu altında kalmaz"

Üniversite bahçesindeki jandarmalar

Davet eden kim ?

Üniversitenin de memleketimizdeki babasıdır. Ord. Prof. Hukuk tahsiline başladığından beri Üniversite muhtariyeti ile ilgili meseleleri enine boyuna tetkik etmiş ve incelemiştir. Bu yolda mücadelelerin en şiddetlisine girişmiş, Üniversite gitti müesseselerin merkezden ve direktiflerle idare edilemiyeceği fikrinin alemdarlığını yapmıştır. İnsan eriten tek parti devrinde , bile bir Üniversite öğretim üyesi olarak hiç kimseye boyun eğmemiş, haysiyet, vekar ve şahsiyetini muhafaza etmiştir. C H. P. İktidarı zamanında Üniversitenin selahiyetlerini müdafaa ederken, bir ara Millî Eğitim Bakanı Reşad Şemseddin Sirer ile düştüğü ihtilaf kolay kolay unutulamaz. Ama neticede, Onarın ve arkadaşlarının muannidane çalışması sayesinde 13 Haziran 1946 tarihinde ilmi, idarî ve mali

Ord. Prof. Onara göre, Üniversite muhtariyetinin meydana çıkaracağı mahzurların müeyyidesi, gene bizatihi üniversite muhteriyetidir. Bir profesör, vazifesini yapabilmek için, hür bir havaya muhtaçtır; baskıya değil. Böyle bir selâhiyetin ise elbette çok yüksek bir mürakabesi ve mesuliyeti vardır. Kürsüsünde ve yazılarında tamamen serbest davranan profesör, bütün bir ilim âleminin tenkit okları ve mürakabesi altındadır. Yoksa, elinde bakanlık emrine alma yetkisi olan Millî Eğitim Bakanının değil. Tenkit ve mürakabeye dayanamayan, hakikat diye ortaya koyduğu şeyin bir demagojiden veya lüzumundan fazla şişirilmiş bir balondan ibaret olduğu ilim âlemi tarafından görülen profesör akâdemik hayatına kendisi son vermiş olur. Profesörlerin ne siyasi, ne idari bir baskı altında tutulmasına lüzum vardır. Sadece biraz sabır herşeyi halleder. Eğer profesör yalan yanlış ve mubalâğalı konuşmuşsa, kısa bir zaman sonra Bakanlık emrine alınmaktan çok daha kötü durumlara düşecek, mesleki itibarım kaybedecektir. Ama bir profesörü doğru söylediği için cezalandırmak ne adil, ne demokratik, ne de memleket hayrınadır. Üniversitelerin hakikatleri arama, bulma ve yayma vazifesini aksatacak hiç bir mania icad edilmemelidir.

İlmin vekarı

Bugün dünyadaki hangi kültür merkezine gitseniz oradaki ilim adamları sizin Türkiyeden geldiğinizi öğrenir öğrenmez Ord. Prof. Onarın halim hatırını sorar ve Türkiyeye avdetinizde iyi temennilerini kendisine iletmenizi rica eder. Prof. Onar, resmi muamele ve temaslarında gayet mağrur ve dik başlıdır. Üniversitenin haysiyet, vekar ve tarafsızlığını temsil ettiğim bir an bile hatırından çıkarmadığı için protokole çok ehemmiyet verir. Devlet büyükleri ile bir nezaket dairesinde, ama arada daimi bir mesafe bırakarak konuşur. Hiç bir fani, hiç bir gün Sıddık Sami Onarın bir Başbakanın kendisinin "yakın arkadaşı" olduğunu gazetelere açıkladığını duymamıştır. Veya, gene bir Başbakanla, fonksiyonunun ne olduğu kati şekilde belli değilken, pek ender ele gecen ekzotik bir uzak Doğu seyahatine Onarın çıkabileceğini hatırına dahi getirmemelidir. Zira Onar kanidir ki, böyle bir takım münferidi inhiraflar bile, siyasi mücadelelerde sadece bir hakem olarak kalması gereken Üniversitenin mevkiini sarsmak için kafidir. Çok, ama pek çok dikkat etmek lâzımdır. Nitekim 14 Mart Cuma günü İstanbul Üniversitesi' Profesörler evinde Başbakanın şerefine verilen ziyafette herkesin gözü önünde cereyan eden bir hâdise gazetelere geçmiştir. Profesörler Evinin mermer merdivenleri üzerinde resimler alınırken, bir kenara çekilmiş olan Or. Prof Onar, ancak Menderesin daveti üzerine grubun arasına katılmıştır.

Peder ve beş evlât

Bu hususiyetlerinden dolayı, iyice tanımıyanlar Ord. Prof. Onarı kendim çok beğenmiş, soğuk bir insan zannederler. Aslında Onar. evinde genç asistanlarının sigarasını yakacak ve paltosunu tutacak kadar mütevazı, kibar bir insandır. Onar ile talebeler arasındaki münasebet de, sevgi hürmet esasına dayanır. Talebelerinin istisnasız hepsi kendisine hürmet ederler, Ord. Prof. Onar da

onları evlâtları gibi sever. Ama derslerinde müsahamasızdır. Üniversitenin gayesinin seri halinde diplomalı mezun etmek değil, olgun adam yetiştirmek olduğunu söyler. Talebelerini demokratik eğitim ve kültür ile mücehhez olarak yetiştirmeğe itina eder, hürriyet aşkını aşılamağa çalışır. Hukuk Fakültesi talebeleri, İdari Hukuktan geçen bir talebenin yarı yarıya mezun olmuş sayıldığını söylerler. Gene İdare Hukukundan geçen bir talebenin öbür dünyada sorgu sualden muaf tutulacağını aralarında şaka yollu naklederler.

Ord. Prof. Onar sahibi bulunduğu İdare Hukuku kürsüsünün diğer mensuplarına karşı da gayet liberal davranır. Aralarında şimdiye kadar her hangi bîr hizipleşme veya şahsiyet meselesi bahis mevzuu olmamıştır. Kürsüsü mensuplarının serpilmelerini ister ve onlara imkân ve zeminler yaratır. Nitekim, İdare Hukuku kürsüsünü' ikiye bölmüştür. Birinci kürsünün başında kendisi kalmış, yardımcı olarak da iki doçent Lûtfi Duran ve Vakur Versan - almıştır. İkinci İdare Hukuku kürsüsünü ise bir zamanlar Bakanlık emrine alınma şerefinin bağışlanacağı rivayeti çıkan dirayetli ve genç ilim adamı Prof. Ragıp Sarıcaya bırakmıştır. Ragıp Sarıcainın doçenti de İsmet Giritlidir. Böylece, Ord. Prof Onar kürsüsü mensuplarına ordinaryüslük veya profesörlük yollarını açmıştır. Asla inhisarcı olmamıştır. Diğer bazı ilim adamlarımız gibi fildişi kulesine çekilmiş bir "târiki dünya" olarak da itham edilemez. İdare Hukuku Kürsüsü mensuplarının her sömestri başında ve sonunda bir gelenek halinde, ekseriya Park Otelde bir arada öğle yemeği yediklerini herkes öğrenmiştir. Ord. Prof. Onar kürsüsü mensuplarının, ev lâdları olduğunu ifade eder. En büyük evladı ise Kubalıdır. Kubalı, İdare Hukuku kürsüsünde doçentlik unvanını alan ilk ilim adamıdır. Fakat sonradan Esas Teşkilât Hukuku kürsüsüne, profesör olarak getirilmiş, 1-dare Hukuku kürsüsünden ayrılmıştır.

Bir tabiat âşığı olan Ord. Prof. Onar, başta musiki ve tiyatro olmak üzere, güzel sanatlara karşı büyük alâka duyar. Rektörlüğü zamanında İstanbul Üniversitesinin çiçeklendirilmesi ve ağaçlandırılması ile bizzat meşgul olmuştur. Onar, 1934 ve 1942 senelerinde iki defa Hukuk Fakültesi Dekanlığı da yapmıştır.

Üniversite Muhtariyeti

İşte, bu hayat, bu ilim ve bu davranıştır ki Ord. Prof. Sıddık Sami Onarı talebenin sevgilisi, halkın işaret feneri haline getirmiştir. Bu hayat, bu ilim ve bu davranış yüzündendir ki dikkatler buhran geçiren İstanbul Üniversitesi üzerine toplandığında gözler ona çevrilmiştir. Hocaların hocası, niçin saklamalı, son senelerde üniversite- muhtariyeti prensibinin siyaset adamları tarafından nasıl zedelendiğini görüyor ve bundan üzüntü duyuyor. Memlekete gerçek demokrasiyi getireceği sanılan "14 Mayıs Zaferi"nden üç şene sonra alınan ilk uslandırıcı tedbirlerle de yetinemeyen iktidar bugün bir posta müvezzii ile Üniversite hocası arasında hemen hemen hiç fark bırakmamıştır. Bakanlık emrine alma müessesesi, Üniversite Muhtariyeti ile kabili telif değildir. Hangi fiilin ilerde suç sayılacağını önceden kestiremiyen öğretim üyeleri devamlı bir tehdit altına sokulmuşlardır. Tepesinden Demoklesin kılıcı eksilmeyen Üniversitenin inkişaf etmesi beklenemez.

Üniversiteliler kanununda, muhtariyet prensibine zıt hükümler zaten mevcuttur: Meselâ bütçe faslı.. Üniversitelerin bütçeleri B. M. M. nin. -yani siyasi bir heyetin. kontrolüne tâbi tutuluyordu. Bu münasebetle her yıl Bütçe Müzakereleri sıratında üniversiteler gerek komisyonda, gerek umumi heyette milletvekillerinin tenkidine uğrar. Üniversite bütçeleri elbette bir kontrole tâbi olmalıdır. Ama siyasi değil; mali ve teknik bir kontrole...

Prof. Ali Tanoğlu
Nereye?

Sıddık Sami Onar buna rağmen samimi surette kanidir ki, vazifelerini müdrik profesörler vazifelerini hâlâ dirayetle yapabilirler. Nitekim kendisi, bunu pek âlâ yapmaktadır. Derslerinde günün meselelerine ilmin objektivitesi içinde temas etmekte ve kanaatlerini söylemektedir.

Ord. Prof. Onar hemen her umumî Seçim arifesinde, Türkiyede mevcut bütün siyasi partilerden adaylık teklifi almıştır. Her siyasi teşekküle mensup arkadaşları vardır. Fakat kendisi siyasi hayata atılmayı istememiş, teşebbüs etmemiş ve o hayatı bir türlü sevmemiştir. Siyaset adamları ile ancak rektörlüğü, dekanlığı ve içtimai mevkii icabı temaslar yapmıştır. Hiç biri ile samimiyet tesis etmeyi aklından geçirmemiştir. Zira Ord. Prof. Onar gibi bir insandan siyasîlerin daima talepleri olabilir. Bunlar ise memleket ve üniversite muhtariyeti hesabına her defasında hayırlı olmayabilir. Onar yaradılışı itibariyle birinci plâna geçmeyi, kendisinden bahsedilmesini ve hele püplisiteyi hiç sevmezdi. İlmin gerektirdiği tevazu ve objektiviteyi muhafaza etmeyi maharetle becermiştir. Ama asla baş eğmeksizin. Nitekim Kubalının yıldırımlar davet eden son beyanatını da kendi hesabına bu yüzden tasvip etmiştir. Çünkü Kubalı, haksızlık ve yolsuzluklar karşısında infialini bildirmiş ve kimseye tecavüz etmemiştir.

Değil üniversite, muhtar olmayan bir yüksek okul dahi tasavvur edemiyen Ord. Prof. Onar, meşhur profesörler Yapı Kooperatifine âza değildir. İstanbul Hukukunda arkadaşlık edip 1926'da hayatını birleştirdiği Bedia Onarla saadetinin artması için Maçkada bir evi elzem bulmaktadır. Üstelik, bu evi miras olarak bırakacağı çocuğu da yoktur.

Yaraların sarılması „

Bu haftanın, hemen bir baştan ötekine tatille geçmesi İstanbul Üniversitesi için talihlilik oldu. Derslere Perşembeden itibaren başlanacaktı. Prof. Kubalı da meşhur dersine onbeş gün sonraki salı günü girecekti. Bu arada yaraların sarılması lazımdı. Sıddık Sami Onar ve arkadaşları böyle düşünüyorlardı. İstanbul Üniversitesi her şeyden evvel eski, mütecanis halini almalıydı. Dışardan gelen tahriklere kulaklar kapatılmalıydı. Hiç bir şey Üniversite için öğretim üyelerinin birbirine düşmesi kadar felâket getiremezdi. Kuvvetin birlikten doğduğu prensibi unutulmamalıydı. Millet, Üniversite kalesinin düşmesini istemiyordu.

Profesörlerin gözleri açılacak mıdır'? Bunu, önümüzdeki günler gösterecektir. Ama başta Hocaların hocası, bir çok öğretim üyesi bu haftanın içinde dağılan tesanüdü yeniden kurmak için kollarını bir defa daha sıvamaya hazırlanıyorlardı. Dert görülmüştür. Arsa gölgesi Üniversitesinin üzerinden süratle kaldırılmalı, ondan sonra ekzotik Uzak Doğu seyahatlerinin muhtariyeti feda için kâfi gelmediği gösterilmelidir. İlinin meşalesi tekrar tutuşturulmalı ve alev politikanın üstünde tutulmalıdır. Tehlikenin istikametini tâyin zor değildir. Üniversitenin içinde, etrafında toplanlacak şahsiyetler de çok şükür henüz eksik sayılmaz. Öğretim üyeleri öğrenim üyeleri kadar basiretli davranmasını bilmelidirler. Vazifeleri onlara numune olmaktan başka şey midir?

Okuyucu mektuptan

Mecmua hakkında

Mecmuamızın 1 Mart 1958 **tarih** ve 199 sayılı nüshasının **Yurtta olup** bitenler kısmının **B.M.M** ne **Olup** bitenler kısmının B.M.M. ne tahsis olunan bahislerinin 10 **ncu** sahifesinde, "Eğlenceler Sahnesi" başlığı altında mensup olmakla şeref duyduğumu bir kere daha işaret edeceğim. Hürriyet Partisini tezyif eden yazılarınız arasında, benim Meclis konuşmalarımı külliyen tahrif eden satırları, üzülerek okudum. Ye cevap vermek için Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesinin intişarını bekledim. Hükmü, ne sizin, ne de benim değil, doğrudan doğruya Akisi takip eden muhterem okuyucuların vermeleri için, müsadenizle sizin yazılarınızla, benim konuşmamın mevzua müteallik olan kısmını aynen zabıtlardan vereyim.

Siz yazıyorsunuz ki:

"Kendi kendilerine particilik oynayanların Partisi olan "Dehşetli Parti" -siyasi ve fikri Lideri Aydın Yalçın!- temsilcisi Fethi Çelikbaş da İstanbuldaki imar hareketlerini övmek suretiyle müzakerelerin eğlenceli sahnelerinden birini yarattı. Profesör Çelikbaş elbetteki -ve talebelerine öğretirdi ki enflâsyon devirlerinde imar hareketi gibi envestismanlar hataların ren büyüğünü teşkil eder. Buna rağmen, ilmi, fikri, antidemagog, idealist, eşi emsali bulunmaz "Dehşetli Parti''nin Milletvekili yalnız İstanbulun değil, bütün Türkiyenin imara mâruz kalması temennisinde **bulundu."**

Simdi, bakınız ben, hakikatte ne demişim. "Zabıt Ceridesi Devre XI içtimâ 1, cild 2, 47 nci in'ikad, 26/II/1958 Çarşamba celse 3, sahife 697"

"Şimdi İstanbulun imarına gelelim:

İstanbulun imarı mevzuunda prensip bakımından, hiç kimsenin bir tenkid ileri sürmesi, mümkün değildir Ama imarın ölçüsü mühimdir. Ne nisbette bunu yürütmek lâzımdır? Bu hakikaten teknik ve ekonomik bir meseledir. Biz, başta tutulan ölçünün taşıldığını, ölçünün kaçırıldığını neşriyattan öğreniyoruz, kendimiz görüyoruz. Biz Hürriyet Partisi olarak Hükümetin, 'memleketin içinde bulunduğu ekonomik konjoktürün bu çapta bir imar envestismanı yapmaya müsait olup olmadığını tetkik ettirmesini, vatandaşı hayat pahalılığının ağır yükünden kurtarmak bakımından lüzumlu addediyoruz."

İşte benim sözlerim aynen bunlardan ibarettir. Anlaşılıyor ki, siz İstanbulun imarı hareketini methederı ve bütün yurda teşmilini isteyen ve D.P. lilerin alkışlarıyla karşılanan bir CHP. milletvekilinin konuşmasıyla benimkini karıştırmışsınız.

Muhterem Akis okuyucularını temin etmek isterim ki, olur olmaz Beyin tekzip yağmuruna tutulduğu bir sırada beyanatım beyazı siyahı gösterecek kadar tağyir ve tahrif edilmemiş olsaydı, bugün sırf bir gerçeği açıklamak için gönderdiğim bu yazıyı kaleme almak aklımdan bile geçmezdi. Hâdiseleri, olup bitenleri okuyucusuna olduğu gibi akis ettirmek gayesiyle nesir bayatına atılan Akis Dergisinin manzarası böylemi olmalıydı?

Bu açıklamanın mecmuanızın ilk sayısında Yurtta Olup Bitenler kısmında nesri temennisiyle, hürmetlerimi sunarım.

Fethi Çelikbas

•

Üniversite hakkında

Bağımsız Üniversiteyi bağlayan kanunlar ileri Hukuk Devleti nizamları ile bağdaşmasına imkân olmayan kararlar pes peşe alınırken - bazı mensupları hariç - dilsiz taklidi yapan profesörlerin, bir fazilet örneği veren Kubalı hakkında tepki göstermeleri pek ani oldu. Geçenlerde, acele kan verme müdahalesinde bulunulur gibi, öğretim üyelerine kolayca verilen Maçkadaki arsaları, insan ister istemez acı acı düşünüyor: Dünyanın neresinde bu kadar pahalıya arsa satılmıştır? Bilinen zaman önce, makable şamil bir istirdat kanunu çıkacağı zaman, o zaman çalışmakta olduğum gazeteden Hukuk Fakültesine gönderilerek, hocalarla mütalâalarını almak istemiştim. Bir doçent hariç, tek kelime ile cevap veren çıkmamıştı. O günden bu yana, rejim buhranının mesulü "siyasî ahvale agâh olmayan her türlü hak hukuk dâvasına kulaklarını tıkayan gayri münevver sınıftır" hükmünü verenlere kızarım. Elbette, çatısı altında barındığı müessesenin muhtariyetini herkesten önce profesörler düşünmezse, o memleketteki köylüler de "Üniversite muhtariyetinden bize ne, bizim köyde muhtar var ya!." derler.

Ömer Baştimur - İzmir

*

Prof. Kubalının kürsüsünden üç ay mahrum bırakılarak Nisan iptidalarında tekrar kürsüsüne iade edilmesi, Sayın Celal Yardımcının bir önceki kararının isabetsizliğini kendi kendisine itiraf etmesi demektir. Fakat hayır, bunda ne onun, ne sunun, ne de bunun kabahatli olduğunu aramamalıyız. Sakat zihniyetler böyle olayların doğmasına sebeb olurlar. İlmin ışığına muhtaç olanlar bilmelidir ki, bu ışık kendi üzerlerine çevrildiğinde azami surette istifade etmelidirler. Balçıkla sıvamak neyi ifade eder?

Emin K. Şövalye - Konya

Seyahatler

İpekliler ve krizantemler

Bu haftanın ilk günü akşam üstü Türk Hava Yollarının türbin pervaneli SBC uçağı, tecrübeli bir İngiliz pilotun idaresinde Tokyonun Haneda Hava Meydanına indiği zaman, Japon halkı hâlâ Ur gün evvelki güneş tutulmasının tesiri altındaydı. Ay, tam üç saat 28 dakika güneşi kapatarak Uzak Do--unun romantik adalarını kurşuni bir ışık altında bırakmıştı. Astronom kesilen tabiat hayranı Japon halkı, 2012 yılı Mayısından evvel bir daha bu manzaraya şahit olamayacaktı.

Başbakan ve onbiri resmi programa dahil olmayan otuzdokuz refakatçisi -.Üniversite hikâyesinin meşhur ettiği Tıp Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Ekrem Şerif Egeli dahil en gözde misafirlere gösterilen pir. merasimle karşılandılar. 21 pare top atıldı, kırmızı ipekten bir yol halısı üzerinde yüründü. Japonyada yaşayan çekik gözlü, genç bir Türk, kızı Başbakana krizantemlerden yapılmış bir buket sundu. Türkiyedekinin aksine hava son derece güzeldi. Bahar, bütün tatlılığı ile çoktan Tokyoya gelip yerleşmişti. Başbakan âdete uyarak bir nezaket beyanatı verdi. İki memleket arasındaki "kadim dostluk" tan ve "ananevi rabıtalar" dan bahsetti. Türkiyenin "süratli bir ekonomik ve sınaî kalkınmanın en bereketli safhalarını" yaşamakta bulunduğu şu anda Japonyanın "pek süratli ve hayret verici sanayileşmesini" meth etmeyi unutmadı.

Japonyadaki program, enerjik Başbakanı değilse bile beraberindekileri bir hayli korkutacak kadar yüklüydü. Pazartesi gecesi Başbakan Kişi'nin ziyafetinden sonra ertesi sabah, Amerikalılar gelmeden evvel "Güneşin oğlu" olan İmparatoru ziyaret ve beraber öğle yemeği, saat üçte Tokyo şehrinin anahtarının teslim alınması merasimi, 3.30'da Nihon Üniversitesinde Başbakana Fahrî Doktorluk payesinin verilmesi, -darısı bizim üniversitenin, başına-, akşam üzeri yanardağ isimli Dışişleri Bakanı Fujiyama'nın kabulü, gece Türk Sefaretinde ak--am yemeği sadece ilk günün programını teşkil ediyordu.

Hava Yollarının tecrübeli pilotunun yol güzergâhındaki manialarını iyi bilen bir İngiliz pilotu ile yer değiştirmesinden sonra yolculuk son derece rahat geçmişti. Kalkütadan sonra Pazar gecesi, Amerikan Generalinin öfkelenmesine aldırmadan halkın komünist bir belediye başkanı seçmekte ısrar ettiği Okinawa'da geçirilmişti. Tabii ki bizim A. A. -belki de adanın kızıl rey verdiğini bilmediği için- Başbakanın Okinawa'da "kalabalık bir halk kütlesi tarafından hararetle karşılandığını" bildirmekte bir mahzur görmemişti.

AKİS in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

XLIII

Rauf ÇETİN

"Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidir?" sualinden önce, azimli olan milletlerin tarihlerini incelemek ve son maarif durumlarına bir göz atmak herhalde faydalı bir iş olur. Bir millet düşünün ki yüzde sekseni okur yazar değildir. Geriye kalmış olan yüzde yirmiler, beşeri yüksek kültürden mahrum ise o milletin önüne gerilmiş olan manialardan atlaması muhakkak ki güç olur. Şu halde yapılacak iş, mümkün olduğu kadar vatandaşları okur yazar hale getirmek, bilâhare demokrasinin ne demek olduğunu, faydalarını, basın yayın yoluyla, konferanslar tertip etmek suretiyle, memleketin en ücra köşelerine yayılıp broşürler dağıtmak suretiyle, ilim adamlarını toplayıp fikirlerini almak ve bu fikirleri de vatandaşlara duyurarak harekete geçilebilir. Ondan sonradır ki demokratik rejim içinde yaşamaya azimli Ur millet haline gelinmiş olunur.

Bu rejimin başında bulunan liderler, çok defalar halktan aldıkları cesaret ve itimadı istismardan kaçınmayıp, rejimi soysuzlaştırma yoluna saparlar. Böyle liderlere **karşı,** kollanılacak en kuvvetli silâh halkın oylarıdır. Kişiler, oylarını namusları değerinde tuttukları müddetçe, Hükümet başında bulunanların, pek rahat uyuyamayacakları aşikardır. Halkı aldatıp, parlak vaadlerle işbaşına geldikten sonra parti nüfuzu, askeri kuvvet, iktisat, serbest ticaret, üniversite sadece tek şahsın emrinde olursa ve tek şahıs tarafından kontrol edilirse, müsavat diye ortada birşey kalmaz. Ve buna muhalefet edebilecekler de ya susturulup ya da **yok** edilirse, o zaman bu rejimin adına totaliter rejim denir. Halbuki, demokrasinin asıl kuvveti idare edenlerin kendi keyiflerine değil, idare edilenlerin menfaat ve dileklerine tabi olmasındadır. Dmokrasiyle idare edilecek hükümetler politika yahut hatır gönül düşüncelerine kanıldılar mı, Millî ruha karşı en büyük bir günah işlemiş olurlar. O zaman: Gözleri bağlı, yüzü azametli elinde, yalnız Hak için harekete geçmeye hazır bir kılıç tutmak sure--iyle adaleti tasvir eden o eski adalet perisi nerede kalır? Vah bu **adaleti tanımıyan Hükümetlere! Bunlar ya yıkılır ya ölür.**

Kısaca diyebiliriz ki, Demokrasi kalesinin kurulabilmesi için, temel harçlarını karacak olanların, cehaletten kurtulmuş, okur yazar kişiler olması icabeder. Kalenin etrafı da Hür basın, Hakim teminatı, Üniversite muhtariyeti, çift meclisten teşekkül eden • surlarla çevrilecek olursa yıkılmayacak derecede kuvvetli bir demokratik rejim kurulmuş olur. Bir de madalyonun ters taraf ma bakalım ki, burada demokratik rejime hazırlanan milletlerin ne kadar uyanık olmalarının icabettiğini görelim. Halkın, özlediği rejim içinde Adalet, Hürriyet, Vicdan kanaati arayacağı muhakkaktır. Fakat bunlar, politika gammazlarının işbaşına gelinceye kadar halka vermiş oldukları yemden başka bir şey olmazsa, o zaman artık Adalet yerine disiplin. Hürriyet yerine otorite, vicdan ve kanaat yerine de itaat kaimdir. Aşağıya doğru: Emir! Yukarıya doğru: Gözü kapalı İtaat! Muhalefet: Ayaklanma!... Tenkit: Hıyanet!... demektir.

İşte bu ahval karşısında yapıcak iş: Aldatıldığını anlayan halkın, kuvvetli bir muhalefet kurmasıdır. Milletler, çok defa Hürriyetin, bir İdeal, Demokrasinin, bir prensip. Parlementarizmin de bir usul olduğunu tefrik edemezler. Ve içinden çıkılmaz bir girdaba düşmüş olurlar. Meselâ, İntere Parlamenter ve Liberal bir devlettir. Lâkin Anayasası kısmen Demokratiktir,. Saltanat ve Lordlar Kamarası tabiatları icabı Parlamentarizme muhaliftirler.

Böyle olmakla beraber, bölüm, bölüm, ayrılmış şekilleri ile demokrasinin çok ileri Ur şekli tezahür eder. Öbür yandan halk idaresine dayanan Rusyada bütünü ile beraber korkunç bir merkeziyetçilikle totaliter devletin şahıslara dayanan istiptadı vardır. Demek oluyor ki, kısım, kısım aristokrat olan İngilterede ileri bir demokrasi, öbür yandan eşitlik prensibine dayanan korkunç bir diktatörlük..

Demokratik rejim içinde yaşamaya azimli milletlerin fertleri, ayrı ayrı üzerlerine düşen vazifeleri yaptıktan mâda; bu dâvaya inanmış, gönül vermiş fedakâr vatan çocuklarının, mücahitlerin, basın mensuplarının her zaman yanlarında ve hizmetlerindedir.

Mahkeme koridorlarında olsun, hapishane köşelerinde olsun onları yalnız bırakmazlar. Vefa ve kadirşinaslık Demokrat bir rejimde yaşamaya azimli fertlerin önde gelen meziyet ve hasletleridir.

Böyle cemiyetlerde ihmâl etmek, unutulmak diye birşey yoktur. Bu karakterde olan insanların muvaffakiyet hakları olmaz mı?

Şekilden ziyade bir millette fert be fert anlaşılmış bir demokrasi ancak başarılmış sayılabilir. Ve ancak böyle bir millet, böyle bir ideal yolunda sağlam adımlarla ilerleyebilir. Bir ideali ancak idealist insanlar" yürütebilir. Oysa ki, idealsizler.. Koyun sürüsüne dalan bir kurt misâli ancak kendi ihtiyaçlarından başka birşey yapamazlar. Demokrasi beşeri kültürle eşittir. Tanrısallığa varan Hürriyet gibi.

Müsabaka Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yan müsabakası için seçilen mevsa şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kağıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta < yazılacak, uzunluğu da 23x80 ebadın daki kağıtların iki sayfayı tecavüz etmeyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS', te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacak tır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayısı başında toplanacak olan selâhiyetli bir Jüri tarafından incelenecek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yatının muharririnin resmi 1058 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yatı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lazımdır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

A. B. D.

Sıra Başkana gelinceye kadar..

Atlantiğin öbür kıyısında, "hasta iktisat iyileşmiyor mu, ağırlaşıyor mu?" münakaşası, bir sağırlar konuşması şeklinde bu hafta da sürüp gitti. Mart ayına ait işsizlik istatistikleri, tahminlerin hilâfına, pembe gözlükler kadar, siyah gözlükleri de yalanlamıştı. İstatistikler gerek iyimserlerin, gerek kötümserlerin değirmenine su getirmişti. İyimserler, çalışan insan sayısının Şubata nazaran 323 bin kişi artarak 62.311.000'e çıktığını söylüyorlardı. Kredi imkânlarının genişletilmesi, hükümetin harcama programı, işsizlik sigortası sayesinde bu "İktisadî toparlanma devresi" kolayca atlatılacaktı. Telâşa kapılmak lüzumsuzdu. Kötümserler tam aksini düşünüyorlardı: Şubata nazaran işsiz sayısı 25 bin artmıştı. Yâni işsiz nisbeti yüzde 6,7 den 7 ye geçmişti. Bu, altı yıldan beri görülmemiş bir şeydi. İmalât sanayiinde bir milyon iki yüz bin daha az insan çalışıyordu. Bilhassa çelik ve otomobil sanayiinin hali feciydi. Çelik sanayii, kapasitesinin yarısından aşağıda çalışıyordu. Yatırımlar büyük ölçüde durmuştu. İşsizlik arttıkça düşüş te artıyor, iktisadi buhran kendini besliyerek genişliyordu. Enerjik tedbirler almak zarureti vardı. Yangına körükle gitmeyi pek seven Roosvelt'in eski çırağı Truman "memleket tehlikedeyken çok fazla aksiyon, az aksiyondan iyidir" diyordu. Hakikaten ustası, 1930 yıllarının büyük iktisadî buhranı sırasında, iyi kötü hergün yeni bir teşebbüse girişerek makûs talihi bir dereceye kadar yenmiye muvaffak olmuştu. Afacan Truman da aynı tavsiyede bulunuyordu. Gelgelelim golf mevsimini açan halefi Eisenhower, mutad üzere hareketsiz ve iyimserdi: "İstatistikler iş hacminin arttığını gösteriyordu. İktisadî gerileme yavaşlamaktaydı" Nerdeyse 1930 da talihsiz Başkan Hoover'in yaptığı gibi "köşeyi dönünce refah" diye haykıracaktı. İşçi Federasyonu lideri Mcany, bu iyimserliği paylaşmaktan çok uzaktı: "İktisadî gerileme kuvvet' kazanıyor, ufukta en ufak bir ümit belirtisi yok" diyordu. İşte bu hafta, münakaşaların vaziyeti buydu.

İktisadî buhranla (Mücadele yolunda, Amerikada yirmibeş yıldan beri büyük ilerlemeler kaydedilrnişti. Hükümetin elinde bir sürü reçete vardı. Yalnız hastaya, ne miktarda ilâcın ne zaman verileceği hususunda fikirler ayrılıyordu. Hastanın başına bir 'şeyler gelirse, sebebi ilâçsızlık değil, hangi ilâcı seçeceğini bilmemek olacaktı. Bu sebeple iyimser Ike'ın hareketsizliğine içerliyenlerin sayısı artmaya başlamıştı. Senatör Robert S. Kerr şu acı sözleri söylemekten çekinmiyordu: "Cumhurbaşkanı işinden olana kadar, kaç Amerikalının işsiz kalacağı sorulmaya değer."

Yangın bacayı sararsa

Amerikada endişeler artarken, Demir Perdenin dışında kalan memleketlerde durum halen pek tehlikeli değildir. Ama Amerikadaki bir iktisadî gerilemenin, Asya gribi gibi sâri olacağı günler uzak olamaz. 1929 ve 1949'un acı hatıraları henüz unutulmamıştır. Amerikanın halen ithalâtını kısma yoluna gitmemesi ve dolar ihtiyatlarının fazlalığı şimdilik, hastalığın dostlara sirayetini önlüyor. Fakat yine de kötü haber müjdecilerinin yavaş yavaş yaklaştıkları hissediliyor. Bir çok Avrupa memleketlerinde işsizlik hafiften de olsa artıyor. Alman sanayicileri ihracatın azalmasından şikâyet ediyorlar. Az gelişmiş memleketlerin durumu daha fecidir: Ham madde fiatlarındaki düşüşler hızlanıyor. Zaten iki yakasını bir araya getiremiyen bu memleketlerin döviz sıkıntısı artacak, ham madde stokları çoğalacaktır. Şili Cumhurbaşkanı İbanez, bakır ihracında memleketinin önüne dikilen manialarl protesto etmek için, Amerikaya yapacağı resmî ziyaretten vazgeçiyor. Krom ihracatçısı Türkiye de güçlüklerle karşılaşacaktır. Bu yıl umulduğu gibi mahsul iyi olursa, 1953'teki satış sıkıntıları yeniden başlıyabilir. Ham madde fiatlarındaki düşüş, Sam Amcanın bir elle verdiğini, diğer eliyle geri alması gibi bir şey oluyor. Az gelişmiş bir memleket fiat düşmelerinden faraza Uç yüz milyon kaybederse, cömertçe yüz milyon yardım görmesi neye yarar? Bir çeyrek asırdır lâfı edilen ham madde hatlarının İstikrara kavuşturulması, Hür Dünyanın en az füze üsleri kadar ciddiyetle ele alması gereken meselelerinin başında geliyor.

Döviz

Boş baklava tepsisi

Memleketimizin petrolün fışkırması gibi büyük ümitlerinden biri

Eisenhower çiftliğinde ailesi arasında
"Bana sıra gelinceye kadar!.."

daha, yani turizmden döviz kazanma hayalleri, geçen hafta hâdiseler tarafından acı bir tekzibe uğradı. Paskalya tatili dolayısiyle İstanbula 1398 turist geldi. Diğer Akdeniz memleketlerine nazaran bu rakkam tabiî ki devede kulaktı. Eh, karınca kaderince buna da şükür denebilirdi. Gelgelelim bu altın yumurtlayan tavuklar ancak 1891 liralık döviz bıraktılar. Bu turist kuru üzerinden hesap edilirse adam başına çeyrek dolardan azdı! Bu iş böyle giderse Başbakanın yüz milyonlar getireceğini söylediği "en velût" güzelleştirme yatırımlarının amortismanı bile asırlar alacaktır.

Altın yumurtlaması lâzım gelen tavuğun kısırlaşmasına hiç te hayret edilmemelidir. Lübnan, Atina ve Napoli de ölü fiatına deste deste banknot almak mümkün olduğu müddetçe bu böyle devam edecektir. Hiçbir turist deblokaj kurundan da olsa, dövizini Türkiyede bozdurmaya yanaşmayacaktır. En sıkı polis tedbirleri bile buna mâni olamaz. Olsa olsa nadir gelen turistlerin de ayağım kesmeye yarar. Turizmin döviz getirmesi için paranın iç ve dış fiatı arasında bir muvazene tesis etmekten başka maalesef çıkar yol yoktur. Turizmin gelişmesi hiç şüphe yok fıkra muharrirlerinin her vesileyle yazdıkları şartın yerine getirilmesine bağlıdır. Ama turist dövizinin memlekete girmesinin tek şartı, sağlam bir paraya sahip olmaktır.

Züğürdün çenesi

Altın yumurtlaması , lâzım gelen turizmin hayal kırıcı bilançosunun yanında, gazeteler, geçen hafta muazzam bir döviz hazinesinin Türkiyeye girmek için yeşil ışığın yanmasını beklediğini bildirdiler. Amerikalı sermaye sahipleri, memleketimizde hususi teşebbüse 250 - 300 milyon dolar kadar yardım yapmak niyetindeydi. Yardım, asgarî yirmi sene vadeli ve ehven faizli olacaktı. İş adamlarını toplayan meşhur Rotary Klübü arabuluculuk yapmaktaydı. Herşey olup bitmişti, iş sadece hükümetin gerekli garantiyi teminine kalmıştı...

Bu 300 milyonluk hususi yardım lâfı, son aylarda zaman zaman gazetelerde boy gösteriyordu. Gelgelelim bu duaya âmin diyebilmek için, ya 300 milyon doların ne olduğunu bilmek, ya Amerikan hususi teşebbüsünü Kral Suud kadar cömert sanmak lâzımdır Yıllardır hususî teşebbüsü çekmek için az mı gayret sarfedilmiştir? Meşhur Randall'ın tavsiyesi üzerine dünyanın en liberal yabancı sermaye kanunu bile tereddütsüz çıkartılmıştır. Ama netice ne olmuştur? Topu topu otuzyedi milyon dolar Türkiyeye girmiştir. Halbuki o zaman yüz milyonların akması bekleniyordu. Kasım Gülek'in mahcup bir genç kıza benzettiği hususi sermaye, işte bu derece çekingendir. Dünyanın en sağlam garantileri de verilse, hususi teşebbüsten bir çırpıda, hem de yirmi sene vâdeyle kredi temin etmek, eşyanın tabiatına aykırıdır, Koskoca Sam Amca bile en kıymetli müttefikinin, yıllardır istediği üç yüz milyon doları bir türlü vermeye yanaşmıyor. Bu durumda, kendi kara gözlerinden ötesini görmiyen kâr peşindeki hususi teşebbüsten ne beklenebilir ki...

Mehmetçik
Vitamini az ama, imanı tam

Sinek ufaktır ama

Brüksel Fuarının kapılarının açıldığı şu günlerde, bizim emektar İzmir Fuarının 1956 dan beri sürüp giden transfer hikâyesini hatırlamamak imkânsızdır. Fuarda mal satan ecnebi firmalara olan döviz borcu hâlâ ödenmemiştir. Gerçi bu borç devede kulak kabilindendir. Firmaların alacağı 300 ile 3000 dolar arasında değişmektedir. Yalnız, bu ufak alacaklar iki yüzden fazla firmayı ilgilendirmektedir. Ecnebi firmalar bu kadar ufak miktarların bir buçuk yıldır ödenmemesine bir türlü akıl erdiremiyorlar. Türkiyenin iktisadi güçlükler içinde bulunduğunu herkes gibi onlar da biliyorlar. Ama bu güçlüklerin üçyüz dolar gibi, üzerinde lâf edilmiyecek borçların ödenmesine mâni olabileceğini tabii ki tasavvur bile edememektedir.

Diğer bir dert, bir Alman firmasının, transferi geciken alacağı için faiz talebiyle, geçen hafta İstanbul Ticaret Mahkemesinin kapısını çalmasıydı. Ticaret hayatında her geçen gün para olduğuna göre, her türlü gecikme için faiz ödenmesi son derece normaldir. Gelgelelim bu durumda bulunan firmalar bir hayli kalabalıktır. Alman firması dâvayı kazanırsa, diğerleri de aynı yola başvuracaklardı. Dövizsizlikten kıvranıldığı bir sırada borç kapıları açılacaktır.

Döviz sıkıntısının yarattığı dertler saymakla bitmiyecek kadar çoğalmıştır. Diğer kötü bir haber geçen hafta İngiltereden geldi. Transfer yapılmaması yüzünden tamir masraflarını ödiyemiyen Meserret Şilebine, Barlow limanında haciz konmuştur. Daha geçenlerde Amerikada satılığa çıkarılan C. Sadıkoğlu şilebi, Türk Ticaret Bankasının müdahalesi ve Maliye Bakanının en son dakikadaki cömertliği sayesinde güçlükle kurtarılmıştır. Anlaşılan bu hikâyeler döviz sıkıntısı ve anarşisi mevcut oldukça binbir gece masalları gibi sürüp gidecektir. Ya bir de Sam Amca olmasaydı...

Beslenme

Biraz da vitamin olsa

Geçen haftanın sonuna doğru Ankarada Askerî Kuvvetler Beslenmesi hakkında milletlerarası bir konferans çalışmalarını bitirdi. Amerika ve Bağdat Paktının dört müslüman üyesinin katıldığı konferansta üç gün Türkiye, İran ve Pakistan askerlerinin beslenmesi incelendi. Sağlık işleri için Amerikan Savunma Bakanlığında sekreter yardımcısı olan Dr. Frank B. Berry'nin sürükleyip götürdüğü konuşmaların sonunda, üç memleket askerlerinin iyi beslendiği neticesine varıldı.

Dr. Berry, büyük bir anlaanlayışla Ortadoğu ve Amerika standartları arasında mukayese yapmak arzusunu yenebildi. Bu ilk güçlük atlatıldıktan sonra, kalori bakımından, üç Bağdat memleketi ordusunun iyi beslendiğini kabul etmek kolaylaştı. Nihayet ekmek, zeytinyağı, vs. kalorisi yüksek' gıdalardır. Sıra vitamine gelince durum biraz değişti. Vitamin dünyasından gelen Dr. Berry bütün iyi niyetlerine rağmen, vitamin için tam not vermedi. Bu sahada "ufak düzeltmeler" e yer vardı. • A ve C vitaminleri arttırılmalıydı. Diğer meslektaşları da, Amerikalı doktorun fikrine iştirak ettiler. Konferans üyeleri elbette maliyeci değillerdi. İşin mali cephesi onları ilgilendirmezdir Vazifeleri A, B, ve C vitaminlerini artırmak için, tayınlarda yaş meyve ve sebze miktarının çoğaltılmasını tavsiye etmekten ibaretti.

İşin malî cephesiyle, Amerikan yardımından şikâyet eden ve Kongre zabıtlarına geçen bir konuşma vesilesiyle, sevimli Washington sefirimiz Suat Hayri Ürgüplü meşgul olmuştur. Sefir, Amerikalı iş adamlarına bir Türk askerine yatması, yemesi, giyinmesi dahil yılda yüzotuzaltı dolar harcandığını söylemiştir. Halbuki Amerikan askerinin yıllık masrafı beşbin beşyüz doları bulmaktadır. Demek ki bir Amerikan askerine harcanan parayla kırktan fazla Türk askerinin bakımı mümkündür. Senatonun bir toplantısında sayın Senatörlere bu hakikatler anlatılmıştır. Yüzötuz altı doların içine tabiî ki A, B, ye C vitaminlerini sığdırmaya imkan yoktur!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Elektronik beyinler yanılırsa

Geçen haftanın sonuna doğru, Moskovada en alt kademede Doğu - Batı konuşmaları başlarken, Rus Dışişleri Bakanı Gromyko, Amerikayı kutuplardan, Rusya üzerine doğru atom ve hidrojen bombaları taşıyan uçaklar göndermekle itham etti. Gromyko'ya göre böyle bir hareket "sulh zamanında görülmemiş" bir şeydi. Hava kuvvetlerinin Eisenhower'ın tasvibi olmadan, kendi başlarına böyle bir ise giriştiğini, Rus Dışişleri Bakanı ümid etmek istiyordu. Mesele. Güvenlik Konseyine, getirilecekti.

Kızılyıldız adlı bir Rus gazetesine

Gromyko
Soğuk harbin, soğuk elçisi

göre ise Amerikan dinleme cihazlarını bir yaban ördeği sürüsü yanıltmıştı. Amerikalılar Ördek sürüsünü, Rus füzeleri sanmışlardı. Bunun üzerine de mukabelei bilmisil olarak, hidrojen bombaları taşıyan uçaklar Rusya üzerine gönderilmişti. Hata anlaşılmasaydı, dünya beklenmediği bir anda, misli görülmemiş bir atom faciasına sahne olacaktı...

Beyaz Saray, Rus ithamlarının hakikat olmadığım söyledi. Rusya belki de Doğu - Batı konuşmalarında Amerikayı müşkül durumda bırakmak, Batı halk efkârının Washington üzerindeki tazyikini arttırmak istiyordu. Bu mümkündü. Yalnız bu itham ve tekzip, en ufak teknik bir arızanın, istenilmeyen bir anda yeryüzünde taş üstünde taş bırakmıyacağı hakikatini ortadan kaldırmıyordu. Zira füzeler cağında hücum kararı, insan beyinlerinden elektronik beyinlere intikal etmişti. Radar perdesi, insanlar adına karar veriyordu. Düşman darbesini aynı anda karşılıyabilmek için, bu zaruriydi. En ufak bir gecikme, füzelerini hedeflerine ilk ulaştıran tarafın galibiyetini temin edebilirdi. Gelgelelim, elektronik beyinler de, tıpkı insan beyni gibi hatadan münezzeh olmuyordu. Arızalar mümkündü, zararsız meteorlar füze sanılabilirdi. Bu durumda füzeler ve hidrojen bombası taşıyan uçaklar otomatik olarak düşman hedeflerine doğru yola koyulacaktı. Füzelerin Ve uçakların yaklaştığını haber alan diğer taraf da aynı şekilde hareket edecekti. Yani, bir meteorun yanlış teşhisi, kimse harbi istemese bile, kürrei arzı cehenneme döndürebilirdi. Böyle bir ihtimali Beyaz Saray da kabul ediyordu. Tehlike hakikaten büyüktü.

İşleri kimse takdiri ilâhiye bırakmak istemediğine göre, şu kabak tadı veren silâhsızlanma konuşmalarının müsbet bir neticeye bağlanmasını temenni etmek lâzım geliyordu.

Nato

Füze üsleri

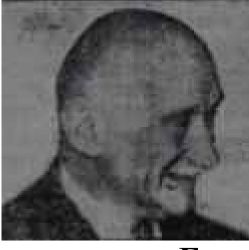
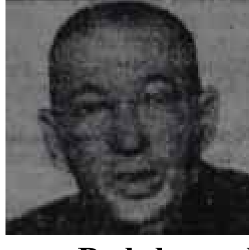
Geçen haftanın ortasında Pariste toplanan onbeş NATO memleketinin Savunma Bakanları, modern silâhlar hakkında, iyi hazırlanmış bir staj gördüler. Türkiyeyi, Dulles 'tan "uçan adam" sıfatını almaya namzet, Dışişleri Bakanı Zorlu temsil ediyordu. Amerika Savunma Bakanı Neil Mc Elroy, beraberinde "cep roketi"nden tutun da, kıt'alararası füzeye kadar bütün yeni silâhların şemalarını ve filmlerim getirmişti. Savunma Bakanları beyaz perde üzerinde, herhalde "suspense" rekorunu kıran dünyanın en tüyler ürpertici filmlerim seyrettiler. Sonra Başkumandan Norstad'ın hazırladığı raporu dinlediler.

Toplantının gayesi, NATO memleketlerinde füze üslerinin tesisiydi. Bu bakımdan toplantı geçen yılın sonundaki Paris Konferansının askeri sahada bir devamından ibaretti. Geçen yıl, kıtalararası füzeler sahasında Amerikanın Rusyaya nazaran üç yıl süreceği sanılan rötarını telâfi için, NATO memleketlerinde orta menzilli füze üsleri kurmaya karar verilmişti. Savunma bakanları toplantısı, geçen hafta bu karara daha müşahhas bir şekil verdi. Norstada göre, füze üslerinin aynı anda tahribini önlemek için, kurulacak üslerin sayısı mümkün nisbetinde çok olmalıydı. Bu sebeple, füze menzili dışında kalan Portekiz, İzlanda ve Kanada hariç, bütün NATO memleketleri, bu üsleri kabul etmeliydi. Yalnız, fişlerle başı hiç hoş olmayan Norveç ve Danimarkayı da listeden silmek gerekiyordu. Geriya kalan NATO üyelerinin topraklarında füze üsleri kurulacaktı. Bu memleketler de ikiye ayrılıyordu. Hollanda, Belçika, Almanya gibi dümdüz ova olan memleketlerde seyyar üsler tesis edilecekti. Seyyar üslerden atılabilen Polaris füzesi henüz hazır olmadığına göre, bu üç memleket, üsler için 1961'e kadar bekliyeceklerdi.. Şimdilik sadece Fransa, İngiltere, İtalya, Yunanistan ve Türkiyede sabit füze üsleri kurulacaktı. İngiltere ve Türkiye zaten evvelce toprakları üzerinde füze üsleri kurulmasını kabul etmişti. Seçim arifesinde bulunan İtalya ve Yunanistanda üs meselesi bir hayli gürültü uyandırmasına rağmen, bir aksilik olmıyacağı umuluyordu. Başlıca itiraz Fransadan geliyordu. Fransa, kendi atom bombasını imâl için Amerikayla bir pazarlığa girişmişti. Amerika atom sırlarını Paris hükümetine tevdi ederse, füze üssünün kurulmasına müsaade edecekti. Fakat Amerikan Kongresi, böyle bir pazarlığa yanaşacağa benzemiyordu. Maamafih bir sinema artisti kadar yakışıklı olan NATO Başkumandanı oldukça iyimserdi. Bir hal şekli bulunacağını söylüyordu.

General Norstad
'Felâket, felâkettir"

Üslerin her birinin inşası yirmibeş milyon dolara malolacaktı. Her memleket, toprakları üzerinde bulunan üssü bizzat inşa edecekti. Amerika da bedava füzeleri verecekti. Her üs için yirmibeş milyon dolar ödemek, bazı savunma bakanlarının hiç hoşuna gitmedi, mali takatlerinin, böyle masraflara müsait olmadığım söylediler.

Fransanın Başbakan adayları
Sadece bir kaçı!

Ama yine de hür dünyanın savunması için gerekli fedakârlığı yapacaklardı.

Silâhsızlanma, Rapacki Plânı, zirve konuşmaları vs. etrafında yapılan gürültüye rağmen, bu hafta NATO memleketlerinin hak bildikleri yolda tekbaşlarına gidecekleri anlaşılıyordu. Yalnız, Batı halk efkârında, bu savunma gayretinin, sulh için bir engel teşkil ettiği kanaatinin gittikçe kuvvetlendiği de unutulmamalıdır.

Fransa

Hep aynı hikâye

Geçen hafta ortasında, saat geçenin birine doğru, Fransanın en genç Başbakanı. 76 yaşındaki Cumhurbaşkanına hükümetinin istifasını sunmak için Elysee sarayının yolunu tuttu. Başkan Gaillard, mahallî seçim mücadelesinin hayhuyuna dalmış milletvekillerini, fevkalâde bir toplantıya davet etmişti. Tunus ihtilâfında arabuluculuk yapan Murphy ve Beeley'in ortaya koydukları hal şeklini, Meclisin tasvibine sunmak istiyordu. Fransa, Bizerte deniz üssü hariç, Tunustaki diğer üslerini terkedecekti. Boşaltılan hava meydanları milletlerarası bir kontrol altına alınacaktı. Cezayir hududunun kontrolü, Fransa ve Tunus arasında başlıyacak müzakerelerin sonunda tayin edilecekti. Bu oldukça makul bir plândı. Reynaud gibi "mutedil" siyaset adamları: "Her budalalığın fiatı ödenir. Sakiet'in bombardımanı bir budalalıktı. 0 halde bunu ödemek lâzım,", diyerek bu hal seklini filozofça kabulleniyorlardı. Gelgelelim Reynaud'nun parti arkadaşları aynı fikirde değildi. Hükümeti "terk" siyasetiyle suçlandırıyorlardı. Tunus - Cezayir hududunun milletlerarası kontrol altına alınması fikrinden Burgibanın caymasına ses çıkarmayan Fransız Hükümetine karşı ateş püskürüyorlardı. Kuzey Afrika meselelerinin beynelmilelleştirilmesini kat'iyetle reddeden bu parti, hududa ecnebi askerlerin yerleştirilmesinin, ihtilâfı beynelmilelleştireceğini tabiî ki hatırlamak bile istemiyordu. Kartezyen Fransa'da, bu cins tenakuzlar çoğalmaya başlamıştı.

"Mutediller'in çoğunluğunu aleyhte kullanması üzerine devrilen Gaillard hükümeti, bu tenakuzların fiatını ödedi. Gaillard'dan evvelki Mollet ve Maunoury hükümetleri de, meşhur romancı François Mauriac'ın "kör katır" ismini taktığı "Mutediller" tarafından aynı şekilde devrilmişlerdi.

Fransada an'ane haline gelen hükümet buhranı, bu sefer de uzun süreceğe benziyordu. Sabırsız Burgiba, Fransaya bir hafta mühlet verdi. Bir haftaya kadar hükümet kurulmazsa, Birleşmiş Milletlerin kapısını çalacaktı. Fakat Fransayı en az Fransızlar kadar tanıyan Burgiba bir haftada yeni hükümetin teşekkül edemeyeceğini çok iyi biliyordu. Şimdi buhranın halli, disiplinsiz "Mutediller"in lideri Pinay ile disiplinli Sosyalistlerin lideri Mollet'nin bir adam üzerinde anlaşmalarına bağlıdır. Komünistler ve muhtemelen aşırı sağcı Poujade - çılar oyun dışı kalacağına göre, yani hükümete aynı zamanda Sosyalistlerin ve Mutedillerin en azından tahammül etmesi lazımdır. Bu bakımdan son zamanlarda sesini yükselten kuvvete başvurma taraftarı Bidault. Mollet veya Pinay'nin işbaşına gelmesi en normal hal şekilleridir. Ama Amerikalılarla arası çok iyi olan Pinay, Mollet'yi tekrar Matignon Sarayında görme fikrini hiç beğenmemektedir. Mollet de Pinay'in partisini, "yeryüzünde mevcut muhafazakâr partilerin en aptalı" ilân etmiştir. Bu sebeple, merkezdeki ; partilere mensup bir "outsider"ın yeni hükümeti kurması muhtemeldir. Buhran uzarsa, eski başbakanlardan müteşekkil bir hükümet kurma yoluna da gidebilir. Fakat değişikliği sevmiyen siyasî partilerin, De Gaulle'ü iş başına getirmeyi düşündükleri muhakkaktır. Bu durumda eskilerine benziyecek olan yeni hükümet, Gaillard'ın bıraktığı yerden başlıyacaktır. Eski Başbakana reddedilen, yeniye reddedilmiyecektir. Sonra, başka bir mesele dolayısiyle o da devrilecektir.. Ve bu hikâye, böylece sürüp gidecektir. Fakat Fransanın halen içinde bulunduğu güçlüklerin başlıca kaynağı olan Cezayir meselesi yerinde saymakta devam edecektir..

Bir füze **rampı**
Rusyanın kabusu

Cezayir

Evvelâ milli takım

Geçen hafta siyasetle başı hoş olmıyan ve futboldan ötesine metelik; vermiyen iki milyon Fransız, Cezayir diye bir meselenin mevcut olduğunu nihayet anladılar: Fransız kulüplerinde oynıyan onbir Cezayirli futbol yıldızı, Fransayı terkettiler. Futbolcülerin beşi Tunusa geldi. Beşi Lozandaydı. On birincisi de hududu geçerken yakayı ele verdi. Transfer değeri 200 bin lira olan Zitunî de kaçanlar arasındaydı. Fransa - İsviçre millî maçından yirmidört saat evvel vuku bulan bu kaçış, futbol meraklılarını doğrusu bir hayli üzdü. Millî maç arifesinde bu yapılır mıydı? Cezayirli futbol yıldızları da, rahatı, parayı ve şöhreti terketmekten herhalde sevinç duymuyorlardı. Ama Cezayir Kurtuluş hareketinin emirlerinden çıkmayı uygun bulmamışlardı. Bu on futbolcu Cezayir milli takımım teşkil edeceklerdi. Futbolun propaganda kudretini iyi bilen. Cezayirli Milliyetçiler, bu silâhtan faydalanmak istemişlerdi. Yeni milli takım, yakında Orta Doğu stadlarında boy gösterecekti..

Nkrumah
"Çikolata asker!"

Kurtuluş Hareketi. sadece millî takım değil, aynı zamanda bir de hükümet kurmak kararındaydı. 27 Nisanda yapılacak olan Kuzey Afrika memleketleri konferansında, bu hükümetin ilan • edilmesini istiyordu. Maamafih Cezayirliler, şimdilik Amerikanın tavsiyesine uyarak bir Millî Kurtuluş Komitesi teşkiliyle yetineceklerdi.

Amerika, Hür Dünyanın Orta Doğudaki istikbali için, Cezayir meselesinin en kısa zamanda halledilmesinin zarurî olduğunu çoktan anlamıştır. Fakat müttefiki Fransayı buna mecbur etmekten kaçınmaktadır. Fransa da Cezayir işini halletmeye yanışmıyor. Bu durumda, Cezayirlilerin Batıdan ümidi kesip, yüzlerini Moskovaya çevirmeleri, Amerikanın daha enerjik davranıp davranmamasına bağlı bulunmaktadır.

Afrika

Birliğe doğru

Geçen haftanın ortasında beş Dışişleri Bakam, iki hükümet şefi ve bir prens, Gana Devletinin başşehri olan Akra'nın Parlâmento binasında toplanmışlardı. Bir yaşındaki Gana'nın Devlet Başkanı Nkrumah, işbaşına geldiğinden beri Afrika devletlerini toplayan bu konferansın hazırlıklarıyla meşgul olmuştu. Nkrumah, dünya meselelerinde sesini duyurmak için Afrika memleketlerinin bir araya gelmeleri lüzumuna inanıyordu. Bu şekliyle bir Afrika Konseyinin kurulması düşünülüyordu. Yalnız, Nkrumahın, İran denizinden Atlantiğe kadar uzanan bütün memleketleri bayrağı altında toplamaya çalışan Nasır gibi çetin bir rakibi vardı. Nasırın, Nkrumah'ın fikrini hoş karşılamıyacağına şüphe yoktu. Amerika, Afrika Birliği teşebbüsünü herhalde çok müsait karşılıyacaktı. Nötralist Nasıra karşı, Batı dostu bir birliğin teşkili tabii ki Amerikanın işine gelmekteydi. Yalnız bu meselede de Amerika, karşısında müstemlekeci Batılı dostlarını bulacaktı. Bilhassa Afrikadaki eski hâkimiyetini şu veya bu ad altında devam ettirmekten Fransa kolay kolay vazgeçeceğe benzemiyordu. Hem Fransanın, hem Afrika Birliğinin dostu Sam, Amca, iki cami arasında kalmaktan kurtulamıyacak ve bu durum Nâsırın ekmeğine yağ sürecekti.

Nâsır
Dost eli

Müstemlekeciliğe kat'î surette son vermeden, yeni yeni uyanan Afrika kıtasının Batının dostu kalmasını temin etmek imkânsızdı.

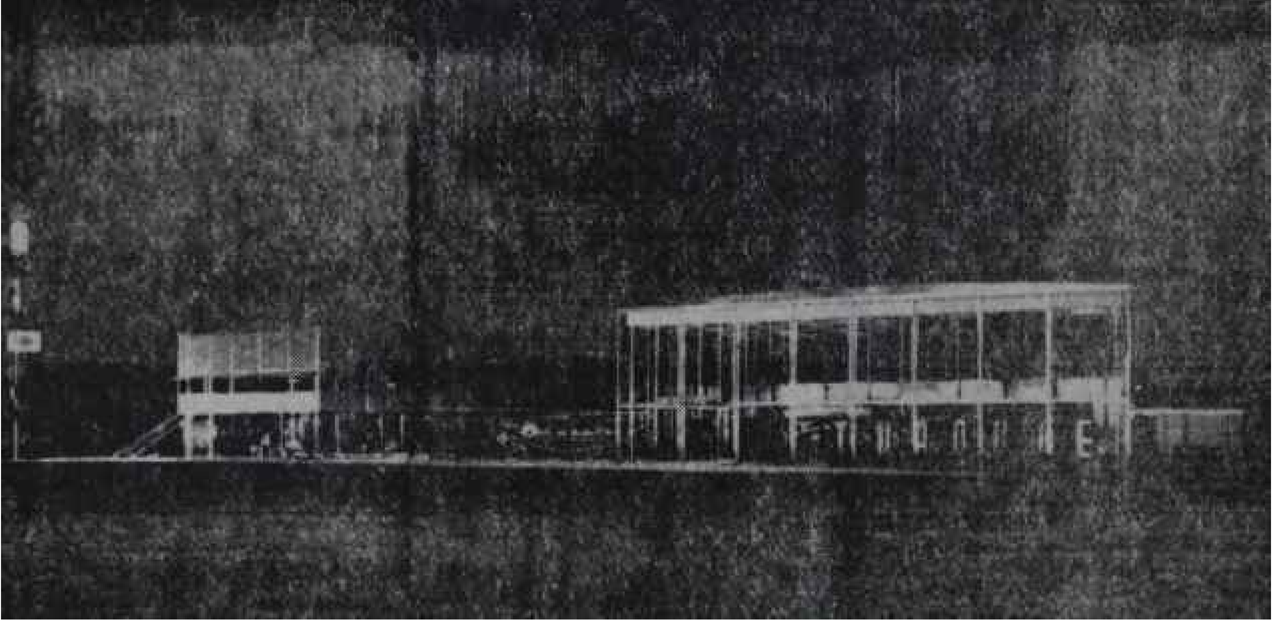
İngiltere

Yol göründü

Geçen hafta, gelecek seçimleri, İşçi Partisinin kazanacağına asla ihtimal vermiyen Muhafazakâr Partisinin mutaassıp taraftarlarının bile kalbine şüphe düştü. Zira Lancashire'deki mahalli seçimler, İşçi Partisine yaver olmuştu. Bu partinin ara seçimlerindeki müteaddit zaferlerine, bundan ne çıkar diye dudak büken İngilizler bu sefer» bundan ne çıkar diyemediler. Tecrübeyle sabit olan "Lancashire nereye giderse, millet oraya gider" siyasi kanununa itiraza cesaretleri yoktu. Lancashire İşçi Partisine gitmişti, millet de aynı yolu tutacaktı. Dünya ele avuca sığmaz Bevan'ı Dışişleri Bakanı olarak görmeye hazırlanmalıydı. "Ruslara itimat edemeyiz lâfını tekrarlayıp duran Mr. Dulles'a itimat edemez bir hale geleceğiz" diyen Bevan, Amerikalıların pek hoşuna gitmiyordu. Londradaki Rus Elçisi de raporunda Bevan için, "Amerikan aleyhtarı, fakat güvenilecek adam değil" diye yazıyordu. Hele Kıbrıs ve Bağdat Paktı hakkında Bevan'ın fikirleri şimdiden belliydi. Bizim için, İngiltere Lancashire'ın gittiği istikamette yola revan Olmadan evvel Kıbrıs meselesine bir hal çaresi bulmaktan başka çıkar yol yoktu. Zira Bevan, daha muhalefetteyken bile Kibrisin idaresinde bir değişiklik olacaksa, bu değişiklik self - determination şeklinde Olmalıdır diyecek kadar açık sözlü bir siyaset adamıydı ki, bu görüş, bizim yıllardan beri peşinde koşup durduğumuz taksim tezinin taban tabana zıddıydı. Elbette ki muhalefetteyken böyle düşünen Bevan, İktidara geçtiğinde bugünkünden pek farklı düşünmeyecekti. Bu bakımdan elimizi çabuk tutmalıydık. Gerek Amerika, gerek Rusya ve gerekse biz. istesek de istemesek de İngilterede bir İktidar değişikliği mukadder görünüyordu. Lancashire ara seçimleri göstermişti ki İngilizler ne Amerikalılar, ne Ruslar ne de bizim gibi düşünmemektedir ve Muhafazakâr Partiye yol görünmektedir.

Bevan
Ele avuca sığmaz politikacı

Brüksel Fuarında Türk Pavyonu

Kahve içmeye buyurmaz mısınız?

Fuarlar

Kurşun rengi gök altında

Geçen hafta Brüksel Fuarının açılış gününde, tabiat ana hiç te Belçikalılar gibi güleryüzlü davranmaca. Misafirleri, Brüksellilerin çok iyi tanıdığı kurgun rengi bir gök, iliklere işliyen bir soğuk, yağmur ve rüzgâr karşıladı. Bu, kurşuni gök, Şimal Denizinin pençesi altında yaşıyan Belçikanın normal havasıydı.

Binlerce kişi, Fuar kapısının önünde soğuğa rağmen toplanmıştı. Henüz boy atması bile tamamlanmamış mahcup bir delikanlıya benziyen yirmiyedi yaşında Kral, Fuar kapısını açtı. Kralın etrafı diplomatlardan, asillerden, resmî zevat vs. den mürekkep iki bin kişilik bir davetli grubuyla çevrilmişti. Tabiî ki, mutad nutuklar söylendi. Resmî elbisesi içinde Kral Baudouin "İlmin bir medeniyet yaratmaya kâfi gelmediğini, ahlâk görüşlerinin de ilimle atbaşı gitmesi gerektiğini" ciddî ve mübalâğayı sevmiyen bir sesle ifade etti. Müteakiben Belçikanın Sosyalist Başbakanı Achille Van Acker, "Atom enerjisinin sulh , yolunda kullanılmasının ehemmiyeti" ni belirtti. Zaten Fuarın temi "Daha insanî bir dünya için dünyanın bilançosu"ydu. Bir Amerikalı muharrir, bunu, "Belçika sulh için 200 milyon dolarlık bir bahse giriyor" formülüyle anlattı. Bu 200 milyon, hiçbir ticarî gaye için harcanmamıştı. Belçika fuarı aslında bir fuar da değildi. Üniversel bir , ekspozisyondu. Tekniğin hâkim olduğu ve dünyanın çok ufaldığı bir çağda, ilmî ilerlemenin insan hizmetinde neler yapabileceğinin bir bilançosunu vermek istiyordu. Batıda bu tarz ekspozisyonlar bir an'ane haline gelmiştir.

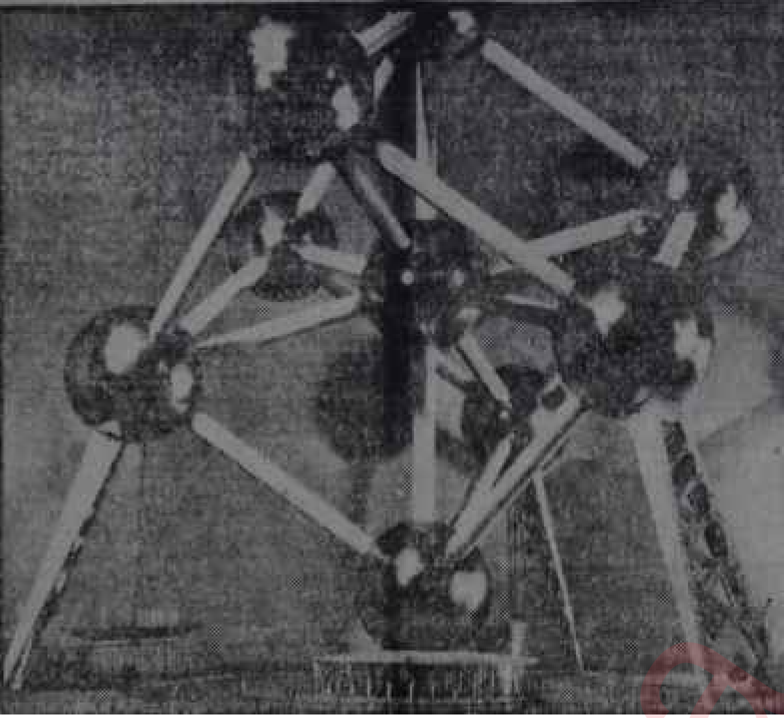
İlk ekspozisyon, Kraliçe Viktorya devrinde, Prens Albert'in gayretleri sayesinde, 1851 yılında Londrada açıldı. Meşhur Kristal Palas, bu ilk gösterinin yadigârıdır. Bu an'ane devam ettirildi. 1867 Paris ekspozisyonu, 1873 Viyana, 1900 , tekrar Paris, 1933 Chicago, 1987 bir kere daha Paris, 1939 New York ve daha bir sürü ekspozisyon 1851de açılan yol üzerindeki merhalelerdir. 1958 Belçika Fuarı, İkinci Dünya Harbinden sonra bu yolda ilk teşebbüs oldu. Sosyalist hükümet, muhalefetin tenkitkâr bakışları altında, parayla ölçülemeyecek bir gaye için 200 milyon dolar harcamaktan çekinmedi. Belçikalı mükelleflerin bu israfa kaşları çatıldıysa da, aslında yapılan işten iftihar duydukları geçen hafta içinde kolayca anlaşılıyordu. Nazik, mütevazi ve güleryüzlü çehrelerde ara sıra bir gurur ışığı parlayıp sönüyordu.

Yıllardan beri üzerinde uğraşılan Fuar, açılış günü tamamiyle bitirilememişti. Bandoların çaldığı, bayrakların dalgalandığı dakikalarda, ustalar pavyonların son retuşunu yapmakta devam ediyordu. Türk Pavyonu da gecikenler arasındaydı. Ramazan bayramının ilk gününden evvel "Altın Boynuz" yani Haliç lokantasını açmak mümkün olmamıştı. Organizatör Baron Moens de Ferning sabırsızlanıyordu. Bir haftaya kadar tamamlanmayan pavyonların üzerinden buldozerler geçireceğini söylüyordu. Maamafih, endişe edecek bir şey yoktu, bir haftaya kadar herşey hazır olacaktı.

Organizasyon numunesi

Brüksele gidenler gördüler ki 1958 Fuarı hakikaten bir organizasyon numunesiydi. Turizmi üç beş lüks otel, neon lâmbalı caddeler şeklinde anlıyanların Brükselde öğreneceği çok şey vardı. Sekiz milyonluk Belçika 35 milyon, evet 35 milyon ziyaretçi 'kabul etmeye hazırlanıyordu. Günde, 160 binden fazla insan Brüksele gelecekti! Ankarada, Bağdat Paktı Konferansı toplandığı zaman gelen birkaç yüz ziyaretçinin şehirde ağırlanması vazifesini yüklenen genç hariciyecilerimiz, bu rakkamların azametini herkesten iyi takdir edecek durumdaydılar. Her gün yüz küsur bin insana otel bulmak lazımdı, lokanta bulmak lâzımdı, nakil vasıtası temin etmek lazımdı, trafiği ayarlamak lâzımdı.. Kısacası muazzam bir organizasyona ihtiyaç vardı. İnsan ister istemez, bizim iktidarın, büyük şehirlerdeki gıda, nakil vasıtası ve mesken güçlükleri karşısında bulduğu son mazereti hatırlıyordu. "Evet, güçlükler var, ama ne yapalım, nüfus çok hızlı arttı" deniyordu. Ankaranın sevimli ve zeki Valisi Kemal Aygün Her hafta radyoda su istihlâkinin, şehir otobüslerindeki yolcu sayısının vs. nin ne kadar çok arttığını rakkamların üstüne basa basa anlatıyor, İktidarı mazur göstermeye çalışıyordu. Ama bu artış beş altı senede vuku bulmuştu. Halbuki Brüksel, Ankaradaki beş altı yıllık nüfus artışına denk insanı, bir gün içinde kabule hazırlanıyordu.

Brükselli idareciler, herşeyi inceden inceye hesaplamışlardı. Yeni oteller inşa edilmiş, şehrin-garsoniyerleri dahil- ziyaretçi ağırlıyabilecek

Atomium
Yirminci yüzyılın Eyfeli

bütün odaları seferber edilmişti. Belçika halkının da organizatörlere her türlü kolaylığı göstermek için yarış ettiğini söylemek lâzımdı. Çadırlariyle gelen ziyaretçilere kamp yerleri hazırlanmıştı. Lojman servisi Logexpo, elektronik aletleri sayesinde, otuz - saniye içinde oda isteyen her misafire kalacağı yeri söyliyebilecek durumdaydı. Nakil vasıtaları, muhtemel yolcu sayısı gözönünde tutularak hazırlanmıştı. Fuar ziyaretçileri saatlerce otobüs beklemek zorunda kalmıyacaklardı. Otomobil park yerleri arttırılmıştı.

Yabancı misafirlerim' kendilerini gurbette hissetmemeleri için de her türlü tertibat alınmıştı. Belçikada Fuarın açılmasından bir sene evvel, "vatandaş lisan öğren" kampanyası açılmıştı. Bilhassa polisler, gümrükçüler, postacılar, tramvay, otobüs şoförleri, otelciler, tezgâhtarlar lisan öğrenmeye davet edilmişlerdi: Şehrin heryerinde lisan dershaneleri açılmıştı. Beş binden fazla gönüllü, tercümanlıkla vazifelendirilmişti. Tercümanlar, bildikleri dili gösteren renkli bir işaret taşıyorlardı. Ziyaretçiler de konuştukları; dili gösteren aynı renkte bir işaret taşımaya davet edileceklerdi. Bu sayede, merasime lüzum kalmadan aynı dili konuşanların birbirlerini bulması, ahbablık kurması kolaylaşacaktı. Fuarda Esperanto dahil 8 dil konuşuluyordu. Yabancıların aradıkları yeri kolayca bulmaları, için, milyonlarca broşür, harita plân bastırılmıştı

Dil bilmek te kâfi değildi, ziyaretçileri aynı zamanda güler yüzle karşılamak lâzımdı. Onbeş gün süren bir nezaket kampanyası- açılmıştı. Birbirinden tatlı iki nezaket kraliçesi, şehir şehir dolaşmış, halka tatlılıklarını sirayet ettirmeye çalışmışlardı. Bu kampanyada vazife alanlar kendilerini belli etmeden polislerin davranışlarını incelemişler, nazik hareketleriyle göze çarpan kırkyedi polise mükâfatlar dağıtmışlardı. Efendice araba kullanan şoföre "tekerlek şövalyesi" payesi verilmişti. Talebeler mekteplerde "1958 de Belçika gençliğinin rolü" mevzulu kompozisyonlar yazmışlardı. Belediyeler nezaket yarışına katılmışlardı. Hele havada, karada, denizde, gümrükte, fuarda hülasa her yerde hazır ve nazır Fuar hostesleri güzellik, tatlılık ve anlayış nümunesiydiler.

En müşkülpesent turizm mütehassısları dahi, Belçikalıların organizasyon sahasındaki muvaffakiyetlerini hayranlıkla yadedecektir.

2000 yılında dünya

Kral Baudouin'in Ekspozisyona tahsis ettiği iki yüz hektar genişliğindeki Heysel Parkında da herşey mükemmeldi. 186 milyon defa büyütülmüş bir atom çekirdeğini temsil eden; birbirlerine üç metre çapındaki tünellerle bağlı dokuz küreden müteşekkil olan 100 metre yüksekliğindeki Atomium ilk bakışta dikkati çekiyordu. Dünyanın en hızlı asansörü, ziyaretçileri yirmibeş saniyede atom devrinin Eyfel Kulesine çıkarıyordu. Atomium'da, Parisin Tour d'Argent'ını hatırlatan nefis bir lokanta vardı. Burada, atom enerjisinin sulh yolunda neler yapmaya muktedir olduğu gösteriliyordu. İlim sarayı da zevk ve bilgiyle*hazırlanmış ayrı bir âlemdi. Hele güzel sanatlar meraklılarım tatmin için, dünyanın bütün müzeleri seferber edilmişti. Hiç bir yerde görmeye imkân olmayan en nadide tabloları bir arada, Fuarın güzel sanatlar sarayında görmek mümkündü. Leningrad ve Moskova müzeleri Picasso'nun en nefis tablolarını göndermişti. Amerikanın "National Gallery of Arts"ı en güzel kolleksiyonlarını yollamakta tereddüt etmemişti. Braque'ın, Cezanne'ın, Van Gogh'un, Modigliani'nin vs. en nadide eserleri Fuardaydı. Bizzat ekspozisyona katılan memleketlerin pavyonları, 2000 yılının mimarisinin en cüretkâr eserleriydi. Mimarî bakımından atom çağında iki tandans hâkimdi: Tazyikli beton ve çelik - cam - plâstik. Meşhur Le Corbusier'nin plâk satan bir müessese için yaptığı pavyon, tazyikli beton tekniğinin bir şaheseriydi. Söküp takılması mümkün cam ve çelikten yapılmış, bir sürü ufak tâli pavyonlardan müteşekkil Alman Pavyonu da çelik cam tekniğinin son derece zevkle hazırlanmış bir örneğiydi. Bütün pavyonlarda mimarlar düz hatlardan ve 90 derecelik zaviyelerden kaçınmışlardı. Binaların toprağa dayanak noktaları azaltılmıştı. Herhalde ilk bakışta yadırganan binalara, benzerleri bütün dünya şehirlerinde mantar gibi yerden bitmeye başladığı zaman ko-

Fuarda bir hostes
Belçikanın tadı

layca alışılacaktır.

Sulh içinde rekabet

Ziyaretçiler Amerikan ve Rus Pavyonlarını merakla dolaştılar. İki dev, isteseler de istemeseler de, ziyaretçiler arasında bir mukayese mevzuu oldu. Bunu çok iyi bilen Rusya ve Amerika, bütün enerjileriyle Fuara hazırlanmışlardı. Tabiî ki Amerikan Kongresi mutadı üzere, tahsisat vermekte güçlükler çıkartmıştı. Basın, beceriksizlikleri acı acı tenkit etmişti. Bunlar Rusyada görülmeyen şeylerdir.' Bu sebeple Ruslar, Fuar için rakiplerinden daha fâzla para harcama imkânını bulmuştu. Ama Amerikalılar da, ellerindeki imkânlarla rakiplerinden aşağı kalmamışlardı.

16 bin metre kare arazi üzerinde uzanan Rus pavyonu, Rusyada hazırlanmış, tren ve vapurlarla Brüksele getirilmişti. 1500 ton çelik,'200 ton aluminyum, 1700 m^3 beton ve 16000 m^2 camdan müteşekkil olan pavyonun montajı Fuarda yapılmıştı. Fuardan sonra tekrar sökülüp geldiği yere götürülecek olan pavyon, estetik' bakımdan olmasa bile, teknik bakımdan bir şaheserdi. Meşhur mimar Edward Stone'un hazırladığı Amerikan) Pavyonu da ayrı bir harikaydı. 104 metre çapında ve 29 metre yüksekliğinde olan Amerikan Pavyonunun plâstik çatısını istenirse kaldırmak mümkündü. Aydınlık ve ışıklı bir binaydı.

Pavyonların mutad üzere kurdelaları kesilir kesilmez meraklılar iki devin pavyonlarından içeri daldılar. Amerikan pavyonuna girmek pek kolay olmadı. Ziyaretçiler iliklere işleyen soğuk altında, Eisenhower'ın mesajını ve diğer uzun nutukları dinlemek zorunda kaldılar. Rus Pavyonunda nutuk yoktu. Rusların en büyük silâhı Sputnik modelleriydi. Amerikan Pavyonunun ise en nadide kolleksiyonu, mayolar teshir eden. bol vitaminle beslendikleri belli, son derece hijyenik, canlı Sputniklerdi. Cansızlarını lâkayd bir bakışla şöyle bir seyreden "amatörler" mayolu Amerikan Sputniklerinin karşısında ıslık çalmaktan kendilerini alamadılar.

Türk kahvesi

Neo-atomik stil Fuarda, Türk Pavyonu da ayrı, bir çeşni teşkil ediyordu. Ziyaretçiler, Bedri Rahmi Eyüboğlunun, karısı ve 12 yardımcısıyla hazırladıkları mozayikleri herhalde çok sevimli bulacaklardı. Bizim tabii ki ne atom, ne diğer ilimler, ne de teknik sahasında bir iddiamız yoktu. Ancak kültür sahasında, az çok bir varlık göstermeye çalışılacaktı. Türkiyeden giden alıcıların yemeklerini hazırladığı Haliç Lokantasının, şöhretli Fransız mutfağıyle boy, ölçüşeceği umuluyordu. Hiç değilse bir tek sahada rakipsizdik. O da, A. P. Ajansının "sırrını ancak Türklerin bildiğini" söylediği Türk kahvesiydi. Zevkle hazırlanmış kahvehanede ziyaretçilere, bu sırrın meyvası olan Türk kahvesi tattırılacaktı. Tabiî ki kahvenin kendisi gibi, pişirilmesi de unutulmadıysa!..

K İ T A P L A R

Hukuk

Tüccara müjde

(Yem Türk Ticaret Kanunu şerhi ve tatbikatı ile ilgili *mevzuat: Hazırlayanlar: Av. H. Halis Sungur, Av. M. Kamil Boran. Kutulmuş Matbaası, İstanbul 1957. 956 sayfa cildli 45, karton kaplı 40 lira*

ki avukat -H. Halis Sungur ve M. Kâmil Boran, oturmuşlar, mesleklerinde yılların verdiği bir selâhiyetle Türk Ticaret Kanunu ve bu kanunla alâkalı ne kadar talimatname, nizamname varsa toplayalım demişler. Pek uzun bir emek ve çalışma devresinden sonra da okuyucu karşısına 956 sayfalık muazzam bir ciltle çıkmışlar. Fiatı kırk lira olan bu cildin adı "Türk Ticaret Kanunu şerhi ve tatbikatı ile ilgili mevzuat; I - Ticari İşletme" • dar. Kitabın ilişiğindeki tanıtma yazısında da kaydedildiği gibi, bu 956 sayfalık cildi, başka ciltler takip edecektir. Nitekim "Ticaret Şirketleri" adlı kitap da halen basılmaktadır ve pek yakın bir zamanda piyasaya çıkarılacaktır. -

"Türk Ticaret Kanunu şehri ve tatbikatı ile ilgili mevzuat" hukukçular, tacirler, banka ve şirketlerle, umumi olarak ticaret mevzuuna alâka gösteren herkese yardımcı, hatta klavuz olabilecek bir eser. Kitabın hacmi ise, müelliflerinin mevzuu ne kadar etraflı olarak ele aldıklarının bir delilidir.

Kitapta, Ticaret Kanununun 8. M. M. ve Adliye Encümenine sevk edilirken verilmiş esbabı mucibe lâyihalarının tam metinlerinden tutun da, kanun maddelerinin şerh ve izahları, bu maddelerle ilgili olarak Temyiz Mahkemesinin emsal kararları, Türk Ticaret Kanun maddelerinin atıfta bulunduğu ana kanunların ilgili hükümleri, şerhleri,, izahları bunlarla ilgili Temyiz kararları, atıfta bulunulan bu maddelerin Ticaret Kanunu ile olan durumları. alâka ve irtibatları, tatbik şekil ve tarzları,

Ticaret Kanununa göre, hazırlanmış örnek tipte mukaveleler, yave eski kanun maddelerini gösteren mufassal bir tahlili fihrist ve otuz yıllık temyiz içtihatlarından seçilmiş binbeşyüz karar bu cildin içinde yer almaktadır.

Cidden büyük bir emek mahsulü olan bu kitap Ticaret Hukuku ile uzaktan yakından ilişiği olan herkesin kitaplığında bulundurması gereken bir eserdir.

Şiir

Bir antoloji

(Ödemiş, Sairleri: Hazırlayanlar: Fethi Savaşçı, Kaya Bengisu, Radyo Gazetesi Matbaası, 1958 İzmir, 64 sayfa 100 kuruş)

Edebiyatla ve sanatla uğraşanların, hele bu işi meslek haline getirenlerin en çok yıldıkları iş, hiç şüphe yok ki antoloji hazırlamaktır. Zira, herhangi bir' sanat dalında antoloji hazırlayanlar, o sanat dalıyla yakından uzaktan alâkası olan binlerce kişinin zevkine tercüman olmak iddiasiyle ortaya çıkmış insanlar olarak görünürler. Pek tabiidir ki binlerce, onbinlerce insanın zevkine tercüman olmak, bunların müşterek noktalarını derleyip toplayıp bir noktada meczedebilmek pek kolay bir iş olmasa gerek.

Ödemişli iki genç, antoloji hazırlamanın zorluklarını bildikleri halde, gene de böyle bir zorluğu göze alarak, "Ödemiş Şairleri" adı altında bir antoloji hazırlamışlar. Antolojinin, mümkün olduğu kadar dar bir muhitin içine sıkıştırılması ve meselâ: Günümüzde Türk Şiiri gibi kocaman bir ad yerine çok mahalli bir hava taşıması, bu antolojiyi hazırlayanları tarizlerden epey kurtarıyor. Maamafih, gene de "Ödemiş Şairleri" adlı antoloji okunduğunda, okuyucu ister istemez. Ödemişin yetiştirdiği şairlerin hepsi bunlardan ibaretse hazırlayıcılar bu antolojiyi niçin çıkarmak zaruretini duymuşlar diye düşünmekten kendini alamıyor. Zira antolojide yer alan 23 isimden hiç biri, şairlikten yana nasibi olan insanlar değil. Yahut, antolojiyi hazırlayanların seçtikleri şiirler okuyucuda bu intibaı uyandırıyor. Ödemiş Sairleri adlı kitapta şiiri, gerçek şiiri" bulmak imkânsız. Hatta bu kitaptaki alt alta yazılmış mısralar için, umumi olarak şiir adını dahi kullanmak manasız. Olsa olsa bunların en iyicelerine. manzume denilebilir.

Bir de şiir kitabı

(Düşünce: Yazan Hüsnü Yurdusev, Güneş Matbaası 1958. Malatya, 24 sayfa 50 kuruş)

Hüsnü Yurdusevin şiirleri de biraz Ödemişli şairlerin manzumelerine benziyor. Şiirden nasibi yok. Beylik tekerlemelerden, muhayyile zorlamalarından ve şiir özentisinden öteye geçemiyor. Üstelik Hüsnü Yurdusev -kitabın arka kapağındaki tanıtma yazısından da anlaşıldığı gibi- genç bir insan olmasına rağmen, yazdığı manzumeleri ki dil ve eda bakımından hayli de eski. Günümüzde "muttasıl, işve, safi, makus, diyar, şuur vs." gibi kelimeler, "şimdi durgun su gibi, şimdi hırçın bir deniz..." gibi imajlarla şiir yazılamayacağının, yanılsa bile okunmayacağının farkında değil Bu bakımdan kitabı; daha da doğrusu yirmidört sayfalık broşürü kayda değer hemen hemen hiç bir hususiyet arzetmiyor Düşünce adlı kitap da, tıpkı Ödemiş şairleri gibi, iyi niyetlerle, fakat boşuna emek harcanarak hazırlanmış bir kitap.

K A D I N

Sosyal Hayat

İyi misafir

Umumiyetle, iyi bir ev sahibesi veya ev sahibi olmak, misafir ağırlamasını bilmek mevzuunda pek çok yazı yazılmış, pek çok şey söylenmiştir. Ev sahipliğinin insana bir takım vazifeler ve külfetler yüklediği de malûmdur. Ama bu demek değildir ki, misafir hiçbir kayda tabi değildir. Misafir olmasını bilmek, aranan, sevilen, istenilen bir misafir olmak iyi bir ev sahibesi olmak kadar mühimdir ve bunun da birçok kaideleri olduğu muhakkaktır. İyi bir misafir olmak konusu üzerinde alâka çekici bir makale neşreden Elsa Maxwell muhakkak ki bu işte tam selâhiyettardır, çünkü cemiyet ve dedikodu sütunları yazarı olan bu meşhur Amerikalı kadın dünyanın dört bir tarafında en yüksek sosyetelerde, en gözde misafir olarak bulunmaya alışmıştır. Onu Fransada Windsor düşesi ile kadeh tokuştururken ve Romada sahneyi birden bire terkederek kaçan meşhur soprano La Callas'ı teselli ederken görenler hiç şaşmamışlardır. O, beynelmilel bir misafirdir. Kendi ifadesine göre O, genç yaştan itibaren aranan bir misafir olmuştur. Halbuki o, gene kendi ifadesine göre, hiçbir surette şöhreti ve güzelliği olmayan bir genç kızdı. Ev sahibelerinin kendisini aramalarının sebebi iyi bir misafir olmaya gayret etmesinden, bunun için karşısındakilere kendisinden birşeyler vermeye çalışmasından ibaretti. Piyano çalar ve güzel konuşurdu ama bunlara tabiî doğuştan sahip olmamış, zamanla öğrenmişti. Kanaatine göre iyi bir misafir olmak, hiç te güç birşey değildi. Herkes bunu öğrenebilirdi. Hem bu, aslında, pek küçümsenecek birşey de değildi. İyi bir misafir olmasını bilen kadın ömrünün büyük bir kısmını iyi geçiren kadın demekti. Eğer bir kadın, misafirlik ettiği yerde sıkılgan, mahcup, silik kalıyorsa, cam sıkılıyorsa muhakkak can sıkmakta idi ve birşeyler yapması, birşeyler öğrenmesi şarttı.

Konuşmak ve dinlemek

İyi bir misafir olmak için en mühim şey iyi konuşmasını bilmekti. Bunun için zengin bir "konu stokuna" ihtiyaç vardı. Güzel konuşmak için evvelâ yeni birşeyler öğrenmek merakına sahip olmak şarttı. Teni fikirler, yeni hâdiseler ve dünyada olup bitenlerle ilgilenen kimseler kolayca alâka çekebilirlerdi. Okumak dinlemek, öğrenmek te bazan kâfi gelmezdi, çünkü bazı kimseler öğrendikleri şeyler üzerinde düşünmesini bilmezlerdi. Yeni şeyleri takip etmek, bunların üzerinde düşünmek ve böylece bunlara şahsî bir görüş, bir orijinalite ilâve etmek lâzımdı. Eskimiş esprileri anlatarak, başkasının söylediklerini papağan gibi ezbere naklederek etrafta alâka uyandırmanın imkânı yoktu. Bir kadın, memleketinde çıkan son kitaplardan, oynanan son piyeslerden, gösterilen filmlerden hiç olmazsa haberdar olmalı, hiç olmazsa bunların tenkitlerini okumalıydı. Bir kadın, mektepte edindiği klâsik bilgiyi de zaman zaman, hatırlıyacak şekilde gözden geçirmeliydi. Bir kadın hergün gazete okumalı, politikadan, muhtelif faaliyetlerden sanat hareketlerinden haberdar olmalıydı. Bunlar hakkında dalma konuşmak şart değildi ve insan bazan fazla konuşmakla da çok şey kaybedebilirdi ama, konuşulanları akıllıca takip edebilmek için dahi olsa, insan, dünyasında olup bitenlerden haberdar olmak zorunda idi.

Ancak, konuşmak denilen şeyin de bazı kaidelere tâbi olduğu asla unutulmamalıydı. Misafirliklerde konuşmalar kısa ve tatlı olmalıydı. Bilgililik taslamak uzun uzun konuşmak, bir konferans salonuna yakışabilirdi. ama, toplantılara asla gitmezdi. Aile toplantılarında konuşmasını bilmek kadar mühim olan birşey de, karşısındakine konuşma fırsatım vermekti. Bir kadın için en mühim şey nerede konuşacağını ve nerede susacağını kestirebilmekten ibaretti. Kadınların okumaları, çok şey bilmeleri, onları ancak bir şartla alâka çekici yapabilirdi. Bu da bilgileriyle övünmemek şartı idi. Bir eğlence partisinde, üniversitedeki dersleri hatırlatacak şekilde konuşan kadın, elbette ki, sık sık dansa, kaldırılmazdı. Bazı güzel hikayeler, espriler vardı ki bunları akılda tutmak ve zamanı gelince anlatmak gayet iyi netice verirdi. Böylece birden çöken sessizlikleri, can sıkıntısını gidermek mümkündü.

Muhayyile ve şahsiyet

Bir hikâye güzel olabilirdi ama, herkesin hikâyeyi kendine göre bir anlatışı olmalıydı. Hikaye anlatılırken biraz süslenebilirdi. Muhayyile işleyince, zararsız ilâveler veyahut tefsirler bir hikâyeyi daha da güzelleştirebilir, ona bir şahsiyet bir orijinalite ilâve edebilirdi. Bunu mübalâğaya kaçmadan yapmak lâzımdı. Hikâyelerin cazibesini yapan birşey de, kısa şekilde anlatılmaları idi. Zamanımız atom ve füze devri idi. Sürat, cazibe demekti. Umumiyetle iyi konuşan kimselerin başkalarına söz bırakmamaları muhakkak ki çok hatalı idi. Hattâ iyi konuşan kimselerin iyi konuşamıyanlara fırsat vermeleri, onlara sualler sorarak konuşmaya teşvik etmeleri de lâzımdı. Eğlence toplantılarında danslı partilerde fazla ciddi sualler yasaktı. Aşk ve cinsi meseleler umumiyetle herkesin iştirak ettiği konuşma konuları teşkil edebilirdi. Cinsi meseleler deyince elbette ki nezaket harici bir konuşma kastedilmiyordu. Ama meselâ şöyle, bir sual ortaya atılabilirdi. "Neden bütün erkekler Marilyn Monroe'yu beğeniyorlar? ve neden bütün kadınlar Clark Gable'ı cazip buluyorlar?"

Gitmesini bilmek

İyi bir misafirin en çok dikkat edeceği bir nokta da, zamanında gitmesini bilmekti. "Ne çok erken, ne çok geç" İşte bu kaideye riayet şarttı. Misafir saate arada bir göz atmalı, onun mevcudiyetini unutmamalı idi. Akıllı bir ev sahibesi zaten, dalma, göz önünde iyi işleyen bir saat bulundururdu. Ev sahibesine iltifat ederek kapıdan ayrılan misafir, kapı sohbetinin uzamamasına da dikkat et-

Elsa Maxwell, Maurice Chevalier ile
Her taşın altında

Ah, vah yerine

Jale CANDAN

Bugün memleketimizde birçok sıkıntıların, iktisadî zorlukların ve yokların mevcudiyetini kabul etmek zorundayız. Siyasî cephelerden bakarak bunları küçümsememek veya aynı maksatla bunları istismar 'yoluna gitmek doğru olmasa gerektir. Çünkü: bu tarzda hareket bizi müsbet bir hal çaresine kavuşturamıyor ve ortada apaçık duran sıkıntı, günden güne çemberini biraz daha daraltıyor. Belki birçoklarımız bu sıkıntılara "muvakkat" gözü ile bakıyoruz ve bunda samimiyiz ama, şurasını düşünmemiz icap eder ki, sıkıntılar, muvakkat ta olsa, bunların bir, cemiyette açtığı manevi psikolojik yaralar kolay kolay kapatılamaz. İkinci Dünya Harbinden sonra Avrupayı saran ve gençliğe sirayet eden "başıbozukluk" lar ve "istikbale güvensizlikle bakma " temayülü harbin olduğu kadar, bu harbin doğurduğu çeşitli sıkıntıların neticesi değil midir? Maddî ve manevi sıkıntılar, çeşitli baskılar bir cemiyetin ahlâk kaidelerini altüst edebiliyor, tehlikeli olan da asıl budur. Şu halde, sıkıntılar muvakkattir diye onları küçümsemeğe kimsenin hakkı yoktur. Bu sıkıntıların giderilmesinde muhakkak ki, biz en müessir çare olarak, hükümetin tedbirler almasını bekliyoruz, siyasi çatışmaların, mesuliyet sahibi kimselere bu konuda müspet bir yol göstermesini ümit ediyoruz. Demokrasinin bir cemiyete getirdiği nimet elbet şu veya bu siyasî partinin seçimleri kazanması değil, aradaki rekabetten ve mücadeleden milletin birşeyler kazanmasıdır. Bunun için bütün milletin mücadeleye katılması, vazifeyi paylaşması da şarttır. Bugün Dünyanın her tarafında ev kadınının bir milletin iktisadiyatı üzerinde müessir olduğu yazılıp çiziliyor. Birçok memleketlerde "ev kadınları" vazifeye davet ediliyor. Memleketimizde de böyle cereyanlar yok değil. Zaman zaman filânca şehirde kadınlarımızın kasaplara veya manavlara boykot ettikleri veyahut boykot etmek istedikleri duyuluyor. Bir hanım çıkıp radyoda hemcinslerine nasihatlerde bulunuyor. Şu veya bu dernek bir "karaborsa ile mücadele" komitesi kuruyor. Dövizler yazmak, sokaklara asmak gibi tedbirler düşünülüyor ama bunlar pek sathi, pek muhayyel projeler, olarak kalıyor. Hakikaten ev kadınları birşeyler yapmak istiyorlar. Belki haftada birkaç gün et yememeye razı olacaklar, karaborsa ile mücadeleye hazırlar ama onlara yol gösterecek, onları dâvaya inandırabilecek kuvvette bir teşkilât bugün Türkiyede mevcut değil. Bunu herhangi bir siyasî teşekkül yapamaz. Çünkü bir siyasî teşekkülün elbette ki bir siyasî gayesi vardır. Bunu hükümet te yapamaz; çünkü bu takdirde elde edilen ancak bir propaganda teşkilâtı olur. Ama hakikaten taraf tutmayan, kuvvetli ve cesur bir kadın derneği bu işi başarabilir. Öyle bir dernek ki, daima siyasetin ve küçük hesaplatın üstünde kalabilsin, halktan istediği fedakârlığı, mesuliyet ve mevki sahibi kimselerden de istiyebilsin, kasapla manavla mücadele ederken, memleketin iktisadî tutumunda gördüğü hataları da açıklıyabilsin. Meselâ bir et sıkıntısına temas ederken yalnızca hain kasabı ele almakla, karaborsayı takip etmekle kalmasın, et istihsalinin istihlâke yeter olup olmadığını araştırsın, ihtisas komisyonları kurarak, bilgi ile çalışsın. Meselâ bu et konusunda, hanımları haftanın muayyen günleri et yememeğe davet ederken, etin yerine yenebilecek gıdaları tanıtırken, bir "balık yeme kampanyası" açarken lüzumu varsa, et vesikası usulünü kabul ettirmek için hükümet nezdinde teşebbüslerde bulunabilsin. Öyle bir dernek ki, on kuruşluk maydanozda, kilosu on liraya satılan bir turfanda sebzeden daha fazla vitamin bulunduğunu telkin ederken turfanda sebzenin bazı kimselerin inhisarında olduğu hissini uyandırmasın. Şu veya bu siyasî partiden çekinmesin aksine dâvaya gösterdiği samimiyet, hüsnüniyet ve tarafsızlığı ile şu veya bu partiyi kendisinden çekindirtsin.. Bir cemiyetin meselelerini halletmesi, ilerlemesi için muhakkak ki ev kadınlarına da mühim vazifeler düşmektedir. Birleşirlerse, şikâyetlerini müspet çalışma sahalarında müspet yollara sevkedebilirler. Ah ile vah ile ömür geçirmek kâfi olmasa gerektir.

mek zorunda idi. Hülâsa olarak, iyi bir misafir olmanın dört esas kaidesi vardı: Kısa konuşmak, uzun dinlemek, şahsiyetimi meydana çıkarmak, gitmesini bilmek.

Moda

Genç kızlar

1958 Paris Modası, genç kız modasına herzamandan fazla ehemmiyet vermiştir. Zaten umumi görünüşü ile gayet genç hatlara sahip olan moda, bilhassa genç 'kızlar için düşünülmüş gibidir. Çuval biçimi dümdüz çizgili elbiseler, yüksek beller, düşük beller, küçük beller, bele oturmıyan bluzlar, bol tayyörler genç kızlara çok yakışmakta, onların , inceliğini ve körpeliğini tebarüz ettirmektedir. Yeni modanın annelerin işini kolaylaştıracak hususiyeti, bazı modellerin çok kolaylıkla dikilebilmesidir. Piyasada bulunan pamuklu jerselerden, çizgili, merserize ve pamuklulardan çuval biçimi, yakasız kolsuz önden düğmeli pratik ve modern kıyafetler yapmak hem ucuza mal olacaktır, hem de pek az emek isteyecektir. Gene bu çizgili kumaşların çizgilerini enine boyuna kullanarak düşük belli yalancı döpiyesler yapmak mümkündür. Piyasada bol miktarda bulunan pamuklu köylü dokumaları da, renk ve desen bakımından, gayet caziptir. Bu dokumalarla, kol uçları ve yaka tasım? ları yün lâstikle bitirilmiş rob mantolar hazırlanmaktadır. Bundan başka gene piyasada bol miktarda bulunan merserize bluzlar ve ceketler, genç- kızların çok işini görecek ve annelerin isini de çok kolaylaştıracaktır. Genç kızlar için bu tip ucuz kıyafetler bulmak, meselâ Ankarada

İki model

Körpe hatlar meydanda

Çıkrıkçılar yokuşunda bir keşfe çıkmakla mümkündür. Ama bu, hafif kıyafetler nihayet arada bir değişiklik yapmak istiyenler içindir. Bir genç kızın da tıpkı bir kadın gibi iyi düşünülmüş, esaslı birkaç parça kıyafeti olmalıdır ye bunlar genç kız gardrobunun temelini teşkil etmelidir.

Temel kıyafetler

Bahar için, genç kız gardrobunun temel kıyafeti herşeyden evvel iyi yünlüden yapılmış bir döpiyestir. Bu senenin modasına göre döpiyesin eteği dar olmalı ve küçük ceket bele oturmamalıdır. Ceketin yakası da enseye binik, şekilde kesilmiş olmamalıdır. Ceket bir eteğin, üstüne değil de, çıplak yakalı bir elbisenin üzerine giyilecek olursa genç kızın bunu, abiye bir kıyafet olarak ta gi-

yenmesi mümkün olacaktır ki, bu büyük bir avantajdır. Nihayet yarım metre fazla kumaş alarak eteğin üstüne küçük bir beden ilâve etmek hiç te güç olmıyacaktır.

Bahar için temel kıyafetlerden birisi de hafif ve iyi cins bir yağmurluktur. Yağmurlu havalarda elbiseleri koruyacak olan ve gene kızı çok bıktığı kışlık mantosundan kurtaracak olan bu yağmurluk iç açıcı, herşeye uyar bir renkte seçilmelidir. Aynı mevsimde hem döpiyesi, hem de yağmurluğu almak c bütçe fevkine çıktığı takdirde, yağmurluktan bir mevsim için vazgeçmek, fakat iş görmek için adisini almamak lâzımdır. Bir şemsiye ile veya başı plâstik bir başörtü ile muhafaza etmek te bir müddet için mümkündür. Fazla parası olmıyan kadınların ve genç kızların, plânlı şekilde giyinmeleri lâzımdır ve plân • bu sahada paradan çok rol oynıyabilmekte, şık olmayı kolaylaştırmaktadır.

Baharın ve yazın soğuk günleri için turvakar veyahut hafif bir manto da şarttır. Bu, döpiyesin ve yazlık kıyafetlerin rengine uygun bir renkte seçilmelidir. Döpiyesle aynı kumaştan yapıldığı taktirde daha da şık olacaktır. O zaman döpiyesin kumaşını da, rengini de çok düşünerek seçmek şarttır. Döpiyesle beraber bir ceket yaptırtmak ta, insana pek ağır gelebilir. Bu takdirde kumaşı alıp, ileride diktirmek, "vadeli sıklık" yapmak mümkündür.

Hafif manto

Bahar soğuğu fenadır!

Gösterişli bir rob

Puanlıda çizgi: Sakın ha!..

Şıklıkta, biçim kadar ve ondan fazla rol oynıyan şey renklerdir. Güzeldir diye üst üstüne, birbirini renk bakımından tutmıyan şeyler giyinmek, hele aynı rengin muhtelif tonlarını beraber kullanmak, çok hatalıdır. Bir genç kız gardrobunun temelini teşkil edecek olan döpiyes bej, gri veyahut gece mavisi, açık lâcivert olabilir. Tivedden olabilir. Bunları bırakmadan eskiyinceye kadar giyinmek, yaz kıyafetlerine de uydurmak mümkündür. Aksesuarlar aynı renkte, veyahut zıt renkte olabilir, fakat aksesuarlarda da iki çeşitten fazlasını kullanmak doğru değildir. Meselâ bir bej döpiyesle konyak rengi ayakkabılar ve aynı renkte eldivenler kullanıp ekose bir çanta alınabilir ve boyundaki eşarp çantanın ekosesindeki bir renge uydurulabilir. Çanta ekose, ayakkabı siyah, eldiven konyak rengi, eşarp değişik tonda başka bir bej olursa kıyafet şık durmaz. Döpiyes güzel de olsa katiyen kendisini göstermez. Giyinirken dikkat edilecek bir şey de ekoseleri, puanlı kumaşlarla çizgililerle karıştırmamaktır.. Desenli kumaşlar ancak düz kumaşlarla beraber kullanılabilir. Meselâ empirme bir elbise ile çizgili eşarp, puanlı eldiven kullanılmaz.

Yaz için temel bir kıyafet te, abiye bir elbisedir. Bu, genç kızın hayatına göre ipekliden, beyaz fistodan, hatta beyaz ketenden, beyaz pikeden, organzeden veya taftadan yapılabilir. İşli bir keten, rengin etekli bir pike çok daha pratiktir. Böyle tek bir süslü entarinin yanınla bir genç kızın birçok basmalara, etek bluzlara ihtiyacı vardır. Bir genç kızın temel kıyafetleri az ve öz, fakat ilâve kıyafetleri değişik ve hafif olmalıdır, çünki bu yaşta değişiklik sevilir, değişiklik insanı güzelleştirir. Genç kızların ufak tefek bluzlarını, eteklerini dikmesini öğrenmeleri, giyim zevkini tatmaları bakımından çok iyidir ve aile bütçesine bunun çok faydası dokunacaktır. Bir genç kızı en şık gösteren şey ise temizliktir. İtinalı bir giyim, temiz saçlar, pırıl pırıl dişler; temiz, eller ve ayaklar elbisenin biçimini gözden kaçırır. Halbuki aksi taktirde en güzel elbise göze batar. Genç kızlar küçük yaştan, ayna karşısında boyanmayı değil, lavabo önünde yıkanmayı öğrenmelidir. Süs, temizlikten sonra geldiği taktirde faydalıdır. Şıklık temizlikle başlayıp, temizlikle bitmelidir.

Genç kızlar için çuval

Dere, tepe dümdüz!

C E M İ Y E T

Kiminin felâketti, kiminin saadetini yapar derler. Yakışıklı gangster Stompanatonun başına gelenler de erkek avcısı sinema yıldızı Lana Turnere yararamışa benziyor. Geçenlerde toplanan film âmilleri bir noktada ittifak ettiler: Bugünlerde girişilecek en kârlı iş. talep ettiği bütün parayı vererek Lana Turner'e bir kurdelâ çevirtmektir.

*

Bu hafta iki bayramın biraraya gelmesi, Görülmemiş Kalkınmadan lâyıkıyla faydalanmasını bilenlerin büyük şehirlerin hayhuyundan kurtulmalarına vesile oldu. En fazda rağbeti Bursa gördü. Onu İzmir, Kon ya takip etti. Fakat asıl karlı çıkanlar güney sahillerine inenler oldu. Vanda kar yağarken, onlar İskenderunda denize girdiler.

Tâbiî bayramda herkesin gıptasını çekenler, Japonya yolcuları idi. Oraya, sadece "en mesut azınlık" gide. bildi.

*

Şeker bayramından evvel nikahlanmak için acele edenlerin doldurduğu Ankara nikâh salonunda genç bir çiftin şahitliğini İsmet İnönü ile Atıf Benderlioğlu yaptı. İki politikacı, merasimden evvel gülümsiyerek el sıkıştılar. İmza sırasında Benderlioğlu İnönüye kibar bir jestle yol verdi. İşin eğlenceli tarafı şuydu, ki Atıf Benderlioğlunun şahitliğini yaptığı damat Dr. Vedat Içöz koyu Halkçıydı.

●

Bugünlerde bütün dünya bir meçhul talihliyi bekliyor. Talihli, Brüksel fuarına milyonuncu ziyaretçi olarak girecek kimse. Hemen bütün fuar. bir gün müddetle talihli ziyaretçinin emrine amade kılınacak. Şimdi herkesin merak ettiği şu: Bakalım talihli ziyaretçi Rus pavyonunun atomik harikalarını mı, yoksa Amerikan pavyonunun anatomik harikalarını mı tercih edecek.

●

Bayram kavgalarının en alaka uyandırıcısı arife günü İzmirden İstanbula hareket eden Karadeniz vapurunda cereyan etti. İkinci mevki yolcularının bir kısmına tavuklu, bir kısmına sade pilav verildi. Tabiî paylarına sade pilav düşenler itiraz ettiler. Hatıra garsonların "ne yapalım, siz muhalifsiniz" dedikleri gelebilir ama, öyle olmadı. Meğer sade pilavcılar, daha evvel enginar garni ye--işler.

●

Tanınmış kadın sanatçımız Lerzan Bengisü bir "Dekoratif ağaç İşleri" sergisi açmak üzere Amerikaya gidiyor. Amerikalılar böylece evvelâ bütün ormanları kesilen, sonra da bütün orman suçları affedilen memleketlerde dahi hâlâ oyulacak ağaç bulunduğunu görerek botanik bilgilerini artıracaklar.

Kraliçe Süreyya Şahtan boşanması üzerine gittiği Amerikada vapurdan inerken rıhtımdaki binlerce Amerikalı tarafından hararetle alkışlanmıştır. Herkes bizim A. A. nın bu haberi "Süreyya Amerikayı fethetti" diye vermesini bekledi. Fakat anlaşılan sevimli umum müdür Şerif Arzık başka diyarları başka fatihlere fethettirmekle meşgul olduğundan kimsenin aklına böyle bir tefsir yapmak gelmedi.

●

Başbakan Japonyaya giderken uçağın hareketinden evvel bir hâdise oldu. İngiliz pilot, yolcu sayısını fazla buldu. Bunun sebebi Adnan Menderesin heyete son dakikada üç Demokrat -tabiî, milletvekilini dahil etmesiydi. Bunlar Dr. Burhaneddin Onat, Hamdi Sancar ve hava meydanına Süreyyadan geden Osman Kapani idi. Pilot üç ilâve yolcunun inmesi için ısrar etti ama, neticede inen Basın- Yayının bir filmcisi oldu. Şimdi Muhalefet partileri bu üç D. P. milletvekiline muadil sayılan filmcinin peşindeler. Her halde önümüzdeki seçimlerde aday gösterecekler.

Dr. Burhanettin Onat
Üçe, bir

*

Meşhur atasözü "Vah gidene!" bir defa daha tahakkuk etmek üzere. Tanınmış film yıldızı müteveffa Humphrey Bogartın karısı Laureen Bacall ile arkadaşı Frank Sinatra hayatlarını birleştirmek niyetlerini açıkladılar. Yeni ailenin evinde bir "Bo gart köşesi" olursa hiç kimse şaşmayacak. Zaten çiftin bir erkek çocuğu dünyaya gelirse, adına Humphrey koyacaklar.

Okuyucu mektupları

Üniversite hakkında

Son günlerde Başbakanın Üniversiteye, daha doğrusu Üniversite hocalarına iltifatı arttırdığını memnuniyetle müşahede etmekteyiz. Profesörlerin mesken dâvalarının halli ümit verici bir haber. Fakat Sayın Başbakan unutmasın ki Üniversitelerin bir de talebeleri var. Bunların hangi şartlar altında yaşadığını öğrenmek pek de iç açıcı olmasa gerek. Aramızda neler var? Bahçelievlerden, Dışkapıdan, Cebeciden yayan gelenlerimiz var. Kömürlüklerde, bodrumlarda ikamet edenlerimiz var. Midesini daha uzun zaman meşgul etmek için ekmeği çiğnemeden yutanlarımız var. Daha neler var, neler! Parlak vaadlerin, şaşaalı nutukların fiiliyat safhasına ne zaman döküleceğini sabırsızlıkla beklemekteyiz.

Asil M. Kancaoğlu - Ankara

13.4.1958 Pazar günü radyo, sabah ajansında İstanbul Üniversitesi Senatosunun H. N. Kubalı hakkındaki şahane kararını büyük bir sevinçte verdi. Bu arada sayın profesörden bahsederken "hocalık vakar ve haysiyetli" ta— birini bol **bol,** **i**nsafsızca harcadı. Peki ama bir devlet radyosu şahısların, bilhassa Prof. Kubalı gibi yurtta şeref ve haysiyetin verdiği örneklerle timsali olmuş bir şahsın şeref ve şahsiyeti ile oynamak hakkını nereden alıyor?

H. Nejat Gürsoy - Konya

Profesör Kubalıya Senatonun verdiği ceza, bana aşağıdaki testi hatırlattı. "Yavrusu olan maymunu, bir demir levhanın üstüne oturarak levhayı alttan yavaş yavaş ısıtırlar. Önce maymun, yavrusunu kollarına alarak hararetten korumaya çalışırmış. Fakat levha fazla ısınır da maymun güç dayanır **bir** duruma gelirse, yavrusunu altına alır çıkar üstüne oturturmuş!"

Faik **Durak** -' **Ankara**

Mecmua hakkında

Kimin adına konuşuyorsunuz? Dört sene oldu bir türlü anlıyamadık. Kimi tutarsınız, kimi yersiniz? Bir sayfanıza bakıyoruz D. P. yi yerden yere vuruyorsunuz. Ama, daha ardından bir sayfa çevirmeden bir de görüyoruz ki C. H. P. ye de aynı muameleyi reva görmüşsünüz. Hür P. ile C.M.P. ise adları anılmadan yerilenler arasında. Peki ama siz bütün nesir hayatınız boyunca bir kimseyi veya bir partiyi sonuna kadar tutmamak için kararlı mısınız? Bunun size ne faydası oluyor? Bu hareket düşman kazanmaktan başka neye yarar ki?

Kemal Adıyaman - Tarsus

Mimari ve Münekkit

Abdullah KURAN

Tenkitsiz sanat olmaz" diye * bir söz vardır. Bunun en *güzel* misallerinden birini bugün memleketimizde mimari sahasında görmekteyiz. Kemiyet bakımından yüksek olan mimari faaliyeti, kanaatimce keyfiyet bakımından arzu edilen seviyeye ulaşmaktan uzaktır. İyiyi kötüden, binayı mimari kıymeti haiz eserden tefrik edemeyen bir cemiyet; azami kâr temin etmeğe çalışan inşaatçı; ilhamını mahalli ihtiyaçlarımızda, kendi mizacımız ve duyuşlarımızda aramayıp yabancı memleketlerin mimari mecmualarında arayan bir mimar zümresi bu kifayetsizliğin sebepleri meyanında sayılabilir.' Fakat bunlardan daha da büyük noksanımız, münekkit yokluğudur; zira yukarıda saydıklarımızın hepsinin gelip dayandığı nokta, değerlendirici ve yol.' göstericinin, boş duran mevkiidir.

Bugün arada sırada bazı edebiyat, sanat veya fikir mecmualarında mimari mevzuunda yazılara ve tenkitlere rastlıyoruz. Yalnız bunlar, bazan çok kıymetli olmakla beraber, programa bağlı esaslı etüdlerden ziyade, içindekini dökmek kabilinden kalem alınan kısa makaleler olmaktan ileri gidemiyor, dolayısıyla da beklenilen tesiri icra edemiyor. Edebiyat sahasında diğer sanat kollarından daha ileride bulunmamız, bilhassa kısa hikâye ve şiirde devamlı bir gelişme kaydedebilmemizde edebiyat mevzularının pek çok edebi mecmua ve hatta günlük gazetelerde muntazaman yer almasının, ilim çerçevesi dışına çıkmaksızın tenkit edilip değerlendirilmesinin payı az mıdır? Memleketimizde bade şiir, hikâye yahut roman ve piyes yazarak hayatını kazanan edebiyatçının mevcut olmayışı, yeni edebiyat faaliyetinin para kazanmak ihtiyacından ziyade sanat endişesiyle yürütülmesi, belki de yalnız sanat hudutları dahilinde tenkit yapılıp afaki hükümler verilmesini mümkün kılmaktadır. Mimari, bir sanat Olmakla beraber, bir meslek, hem de çok kazançlı bir meslektir. Bu yüzden mimarlarımızın tenkitten kaçındıkları, tenkit meselesini mesleki itibarlarına halel getirebilecek bir faaliyet olarak telâkki ettikleri ve netice itibariyle mimari tenkidin, medeni cesaret isteyen zor bir iş haline intikal ettiği akla gelebilir. Halbuki tenkit, bir sanatkârın eserini kötülemek, zemmetmek veyahut aşırı derecede methedip göklere çıkarmak değildir, Tenkit, bir eserin ilim, bilgi ve tarih sınırları içerisinde mütalâa edilip mimari ölçülere vurulması, iyi tarafları olduğu gibi kötü tarafları, kötü tarafları olduğu gibi iyi tarafları ortaya dökülüp bunların tahlil edilmesidir. Bir eseri sebep göstermeksizin, mimari esaslara dayanmaksızın beğenmemek yahut tenkit değil şahsî hislere istinat eden sathi kanaat izhar etmektir ki, bu tip hüküm sanatkârın olgunlaşması bakımnıdan tehlikeli olabilir.

Mimari sanatımızın gelişebilmesi için herşeyden evvel mimarlarımızın, aydınların ve cemiyetin, aynı sanat lisanına vakıf olmaları gerekir. Şekil değişir, malzeme değişir, davranış ve ihtiyaçlar değişir; fakat sanat esasları ve ölçüleri değişmez. Muasır mimarinin malzemesi, şekli ve havası değişmiş olduğu için bu mimarînin yep yeni esaslara dayandığını sananlar hata ederler. Bugün, Ayasofya kubbesi çapında bir kubbe betonarme kabuk olarak inşa edilebilir; bu kabuğu taşıyan ayaklar ve sütunlar Ayasofyanın ayak ve sütunlarından daha ince olabilir; fakat örttüğü ve ifade ettiği mekânın kalitesi dün neyse bugün de odur. Dünün mimarı ne ifade etmeğe çalışmışsa, bugünün mimarı da aynı şeyleri ifade etmeğe uğraşmaktadır. Anlaşılması gereken nokta zannederim budur. Şekil, malzeme, fonksiyon üzerinde durmak, mimari eserleri sathî olarak görmek, ruhuna nüfuz edememektedir.. Tarihten beğendiğimiz şekilleri alıp onları sanki dün yapılmışmış gibi göstermeğe çalışmak doğru değildir. Rönesans mimarîsinin estetiği bir taş duvara delikler açmak şeklinde tezahür etmiş, pencere deliklerinin eb'adını taş lentonun taşıyabileceği yük tâyin etmiştir. Zamanımızda betonarme inşaat vaparken rönesans kalıplarına sadık kalmak, betonarme karkasın içini tuğla ile doldurarak binaya sanki yığma inşaatmış hissini vermek malzemeyi lâyıkiyle kullanmayarak mimari esaslara yüz çevirmek demektir. Tarih en büyük hocamızdır. Ama tarihe dönüp eski Türk mimarîsinin şekillerini almak ve bu şekillerin içerisinde günümüzün ihtiyaçlarını, malzeme ve imkânlarını tıkmağa uğraşmak, mimarî değil şekilciliktir. Bu yolda çalışılmak isteniyorsa, eski Türk mimarîsinin inceliğini, zerafetini, detaya verdiği kıymeti, velhasıl, güler yüzünü zamanımızın ihtiyaçları ve imkânlarıyla yoğurup o havayı yakalamağa gayret etmek daha doğru olur. Kaba, zevksiz ve çirkin, Neo - Klâsik bir mimarîye hâlâ sadık kalmak; Birleşik Amerikanın çelik, aliminyum ve camdan mamul şakulî mimarîsini henüz makinalaşmamış yurdumuzda taklide kalkışmak; iki asır Lâtin Amerika kilise ve saray mimarîsine esas olan, gayet hareketli İspanyol Barok mimarisiyle, beynelmilel mimari tabir edilen muasır mimarinin karışımından doğan modern Brezilya mimarîsinin, belki de mizacımıza uymadığı için, hareketini ve akışını nazarı itibara almadan kabullenmek, mimarî sanatımıza ne dereceye kadar yardım etmektedir? İşte bugün, pek çok kabiliyetli mimarımızın muhtelif istikametlerde tek başına veya küçük gruplar halinde muvaffakiyet sırrını aramakta bulunması ve dolayısıyla mimarîmizin bir hercümehrç içerisinde bulunmasının başlıca sebebi, kanaatimce, yukarıda zikredilen yolların ve daha başka stillerin etraflı tahlilini yapacak, yanlışı ikaz doğruyu teşvik edecek, vazife ve mesuliyetini müdrik münekkit yokluğudur. Bu güç vazife ve mes'uliyeti deruhte edecek münekkitlerin bir an evvel sahneye çıkmalarını samimiyetle temenni edelim.

Caz

Basketbol sahasında konser

Dave Brubeck konserlerisin hatırası hafızalarda taze iken, bir başka caz grubu geçen hafta İstanbul ve Ankarada konserler verdi. Grubun adı "Jumping Jacks" di. Bu grup Türkiyedeki caz meraklılarının hemen hemen Dave Brubeck topluluğu kadar adına aşina oldukları bir grupdu. Fakat aslında bu topluluğun, on beş yıl kadar önce, ünlü piyanist John Guarnieri'nin çaldığı "Jumping Jacks" ile hiç bir münasebeti yoktu. Geçen hafta Türkiye'de konserler veren topluluk, Amerikan Hava Kuvvetlerine mensup bir birlikti. John Guarnieri'yi dinlemek hevesiyle konsere giden meraklılar» yaya kaldılar.

Konser İstanbulda, Spor ve Sergi Sarayında verildi. Amerikan Hava Kuvvetleri, propaganda maksadiyle olacak, konserin beşbin kişiden az istiabı olan bir salonda verilmemesini istemiş, bu yüzden bir konser için akla daha yakın gelen salonları reddetmişti. Fakat, evvelki haftanın sonunda, Pazar gecesi, Spor ve Sergi Sarayında verilen "Jumping Jacks" konserinde olup bitenlerin, caz, musiki, sanat gibi şeyler bahis mevzuu oldukta, bir propaganda gayesine hizmet etmesine imkân yoktu.

Piyano, vibrafon, kontrabas ve davuldan meydana gelmiş "Jumping Jacks" a "Four Saints" adlı bir şarkı grubu da katılıyordu. "Four Saints" gerektiğinde trombon, trompet ve klarinet de çalıyordu. Hepsi konserlerini, Amerikan Hava Kuvvetlerinin üniformalarını giymiş olarak verdiler. Sekiz kişilik toplulu ğun çalışında, Amerikanın bütün profesyonel müsikişinaslarına has bası vasıflar vardı: kolaylık, beraberlik, tecrübe. Bunun dışında konserde baştan aşağı en düşük kalitede, hem de, bilgisiz, zevksiz bir caz musikisi çalındı. Meselâ, programın bir kısmında topluluk, 1926 dan 1946 ya kadar caz musikisinin gelişimini temsil edeceği iddiasıyla ortaya çıktı. Böyle bir teşebbüste, bu yıllar boyunca, cazın gelişen, değişen, birbirini takip eden üslûplarının hiç olmazsa aşağı yukarı taklit edilmesi gerekirdi. Oysa "Jumping Jacks" in, meselâ Dixieland tarzına örnek diye çaldığı parçada, diğer üslûpları temsil eden parçalardan en ufak bir ayrılık yoktu. Bir ara, bir "Rock and Roll" çalınacağı ilân edildi. Halk, beklenebileceği gibi, takkesini göğe attı. Oysa rock and roll diye sunulan şey, topluluğun her zamanki üslûbunda çalınan "Sweet Georgia Brown" adlı parçadan başka birşey değildi.

Caz dinlemek ümidiyle o akşam Spor ve Sergi Sarayına gitmiş olanlar, dinleyicilerin, bir konserden çok maça yakışan tuhaf tezahüratına da şahit oldular. Arada bir alkışlar arasında "Beykoz, Beykoz çok yaşa!" sesleri yükseliyordu. Konserin düzenleniş tarafı da ayrı bir âlemdi. Kullanılan kötü mikrofonlar yüzünden, meselâ piyanoyu veya kontrabası duymanın imkânı yok gibiydi. Konseri takdim eden mütercimin cazdan ve musikiden haberi olmaması yüzünden, grup şefinin İngilizce takdimlerinin Türkçe olarak halka nakledilmesinde gülünç yanlışlıklar yapılıyor, bazan takdimci tercümanın, çaresizlik içinde, "parçanın adını unuttum, ne yapayım?" bile dediği oluyordu.

Jumping Jacks" caz topluluğu

'Ya ya ya, şa şa şa, Beykoz Beykoz çok yaşa!"

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

«Hiç yakışmayan bir hareket" başlıklı yazınızdaki fikirlere iştirak etmiyorum. Şüphe yok ki İsmet İnönü, kimsenin tevkifinden zevk alacak bir insan değildir. Bunun misalini -zannederim Zonguldakta- kendisine hakaretten mahkûm olan birini affetmek suretiyle vermiştir. Bu suretle de anlatmıştır ki, o adamın kendisi hakkında söylediği sözler yatandır ve iftiradır. Bunun mahkeme ilâmına bağlanmış olması -insan olan için- hapis yatmaktan daha büyük bir cezadır. İstanbulda İnönüye hakaret eden Cemil Gider de mahkûm olursa, hiç şüphe yok, İnönü, onu da af edecek ve hapsedilmesine razı olmayacaktır. İşte o zaman halk efkarı, İnönünün büyük şahsiyetini bir kere daha alkışlamak imkânına kavuşacak, Cemil Gider de -tabii kabiliyeti varsa- hareketinin yanlışlığını anlayacaktır.

Yusuf Durmaz • İzmir

Bir Fuat Köprülü vardı, bilir misiniz? Bir -Nihat Erim vardı, duydunuz mu hiç? Bir Osman Bölükbaşı vardı, tanır mısınız acaba? Ve bir şarkı vardı, hiç dinlediniz mi? "Hayat budur sevgilim, geçenler unutulur"

Nuri İmamoglu - İstanbul

Mecmuanızın 205 inci sayısındaki "Hiç yakışmayan bir hareket" başlıklı ve İsmet İnönünün, Cemil Gider hakkında açtığı hakaret dâvası üzerine olan yazınızı okudum. Cemil Gider Gemi Adamları Sendikasının - sadece bir mensubu değil, Sendikanın Genel Sekreteridir. Birçok gazeteler de öyle yazdılar. İkincisi, İnönünün Cemil Gider aleyhine hakaret dâvası açmasının kendisini büyültmeyeceğini ve kendisine müsbet bir not temin etmeyeceğini söylüyorsunuz. Ben sizin bu düşüncenizi doğru bulmuyorum. Aksine bu hareketin veya bu çeşit hareketlerin siyasi hayatımızın tekâmülü ve korunması için çok hayırlı olacağından şüphe etmiyorum. Büyük adamların şahsi bir takım düşüncelerle cemiyetimizin bayrına olacak bir harekette ihmal göstermemeleri lâzımdır. Meselâ bu dâva dolayısiyle Cemil Gidere mahkeme müessir bir ders verdiği takdirde, onun muhiti, hatta efkârı umumiye de bu dersten kabiliyeti ölçüsünde hissesini alacaktır.

Av. Ferit Okçu - Salihli

TİYATROMUZUN MESELELERİ

Bir Şikâyetin Tetkiki

Refik ERDURAN

Milli Tiyatromuzun kuruluşuna tamamlayacak unsurun yerli eser olduğu hususunda hepimiz mutabık görünüyoruz. Başka her şeyimiz var: güzel binalarımız, iyi oyuncularımız, anlayışlı rejisörlerimiz, usta teknisyenlerimiz, dirayetli idarecilerimiz, hepsi hazır. Yazarımız yok mu? Yazardan maksad bu işi yapmak isteyen ve yapmağa başlamış bulunan kimseyse, o da var "on beş kadar isim sayılabilir". Peki, bütün bu unsurlar birleşip bir an evvel Türk Piyesi meyvasını niçin vermiyorlar?

Her sahada olduğu gibi, piyes yazarlığı sahasında da müstahsili alıcı doğurur: nerede piyesler oynanıyorsa yazarlar orada yetişir. Sonra, tiyatro yazarlığı meselâ romancılık, heykeltraşlık, ressamlık gibi şahsi çalışmanın bitmesiyle tamam olan ve halka takdim edilmese bile sanatkârın hiç değilse yakın çevresinin esere karşı reaksiyonlarının görüşmesine imkân veren bir sanat değildir; tersine, meselâ bestekârlık veya mimarlık gibi, eserin tamamlanması ve bizzat sanatkârın bile kendi mahsulünü anlaması için mutlaka insanların "icra" işbirliğine ihtiyaç gösteren bir sanattır. Bizde de olgun piyes yazarlarının yetişmesi için piyeslerin kolayca temsil imkânı bulması zarurîdir. Halen bu imkân niçin yok ve bu imkânı hazırlamak kime düşer?

Gerek İstanbulda, gerek Ankarada piyes yazarları ve piyes yazarı namzetleriyle konuşursanız çoğunun herşeyden fazla resmi tiyatroların edebî heyetlerinden şikayetçi olduklarını görürsünüz. Samimi bir kırgınlıkla size, telif eserleri yabancı piyeslere tercih ederek Türk tiyatro yazarlığım geliştirmesi gereken bu müesseselerin bilâkis yerli eserleri geri çevirip bir sürü değersiz tercüme piyes kabul ettiklerini, hattâ edebi heyetlerde bizim yazarlarımıza karşı nedense müphem bir husumet besleyen kimselerin bulunduğunu, edebî heyetlerin bu tavrı değişmedikçe Türkiyede piyes yazarlığının ilerlemeyeceğini anlatırlar. Geniş bir inanç halinde yerleşirse piyes müelliflerimizde müzmin bir tedirginlik ve başka edebiyat kollarından bu sahaya geçmeği düşünen yazarlarımızda da isteksizlik uyandırabilecek, olan bu görüşün üstünde soğukkanlılıkla durmak gerekir.

Resmi tiyatrolarımızın kuruluş ruhunda ve nizamnamelerinde "telif eserleri tercüme piyeslere tercih yoluyla Türk Sahne Yazarlığını teşvik" gibi bir hedefin bulunup bulunmadığını bilmiyorum; varsa bile böyle bir kaydın akla yakınlığı şüphelidir. Tiyatro nihayet fiziki bir ihtiyaç olmadığına göre kötü ve can sıkıcı yerli piyese "koyunun bulunmadığı yerde keçi..." diyerek katlanan çıkmaz. Yerli bir sanayi mamulünü ithal malına karşı korur gibi telif eserleri himaye etmek mümkün değildir; böyle bir teşebbüs halkın tiyatro sevgisini zedelemekten başka bir netice vermez. Resmi tiyatroların vazifesi halka hem tesirli, hem de mümkün mertebe' zevk yükseltici temsiller vererek iyi tiyatronun bütün memlekete yayılıp yerleşmesine çalışmaktır. Yerli piyes yazarına düşen de bu tiyatroya lâyık eser vermektir. Eğer halen edebî heyetler iyi telif piyesi geri çevirip kötü tercüme piyesi repertuara alıyorlarsa, niçin yabancı eseri Türk eserine tercih ettikleri değil, neden iyi piyesi bırakıp kötü Biyesi seçtikleri sorulmalıdır.

Edebî heyet üyelerinin yazarlarımıza husumet beslediği sözüne gelince, bunu bazı talebelerin hocalar arasında kendilerine "garez" kimseler bulunduğu iddiasına biraz olsun benzetmemek imkânsızdır. Bu hissin yüzde doksan dokuz vesvese olduğunu herkes bilir; hocalar arasında şu veya bu sebeple kendisini sevmeyen biri bulunsa, bile çalışkan ve kabiliyetli talebe sonunda mutlaka sınıf geçer. Aynı şekilde, bütün edebî heyetlerde sahiden birer can düşmanı bulunduğu kabul edilse dahi, piyes yazarının yapacağı tek şey sabırla iyi eser vermek, tekrar iyi eser vermek ve yine iyi eser vermektir. Baştan aşağı sanat düşmanı cahillerden kurulu olmayan bir edebî heyet böyle bir baraj ateşine uzun müddet dayanamaz.

Anlaşılması güç bir nokta daha var. Resmi tiyatrolar -bilhassa Devlet Tiyatrosu- sahnelerinde az da olsa bazı telif eserlere yer veriyor. Halbuki meselâ bu sene İstanbulda yeni faaliyete geçen veya tulûat oyunlarının yanısıra ciddî temsillere başlayan hususi tiyatrolarımızdan hiçbiri bir tok yeril piyes oynamadı. Onlara niçin gücenilmiyor?

Aslında bu mevzuda tiyatrolarımızı resmî -hususi diye değil, profesyonel - amatör diye ayırarak ele almak lazımdır. Yerli tiyatro eserinin başlangıçtaki tabiî alıcısı da profesyoneller değil, amatör topluluklardır.

Amatörlerimizle yazarlarımız nasıl işbirliği yapabilirler ? Bu da ayrıca düşünülmelidir.

TİYATRO

İstanbul

"Aşk Otu"

Küçük Sahne seyircileri, pek başarılı geçmeyen "Çikolata Asker" in prömiyerinden onbeş gün sonra yeni bir başarısızlığa daha şahit oldular. Uzun araştırmalardan sonra oynanmasına karar verilen Program Mecmuasının yazdığına göre de Küçük Sahne için değiştirilen "Aşk Otu", rejisör için başarılı bir eser olamadı. Dekorlar gene güzel, kostümler gene ciciydi ama bunlar, eseri başarıya ulaştırmak için yetmiyordu. Hele Dormenin "Teyzesi" ve "Kamp 17" yi sahneye koyarken gösterdiği hünerin bu seferki eksikliği işe tuz biber ekiyordu.

"Aşk Otu -La Mandragola"- yı, Machiavelli 1513- 1520 yılları arasında, sürgünde iken yazmış. Konusu basit bir entrikaya dayanıyor: Yaşlı, hasta Messer Nicia bir evlât sahibi olamamaktan şikâyetçidir. Çocuk sahibi olabilmek için bütün çarelere baş vurmuştur. Kendi gücünden emin olduğu için, genç, güzel karısı Lucrezia'nın bir çocuğu olmamasına hayret etmektedir. Messer Nicia'nın bu zaafını bilen Ligurio, Lucrezia'ya göz diken genç Ve asil Callimaco'ya bir gece için genç kadının yanında kalmasını temin edeceğini söyler. Messer Nicia'nın bu işe. razı edilmesi için de rahip Timotheo para ile kandırılır. Çocuğu olması için aşk iksiri içecek Lucrezia ile yatan ilk erkeğin sekiz gün içinde öleceğine inandırılan Messer Nicia karısının yabancı biri ile yatmasına razı olur. Eser Küçük Sahne için değiştirilirken, başına, oyuncuları provada gösteren bir perde eklenmiş. Bu ilâveyi kim ve niçin yazmış belli değil. Bunu prologu söyleyen Teoman Orberk belki izah etmek istedi ama seyirciler her nasılsa yavaş söylediği "Ben Sahne amiriyim" cümlesinden gerisini anlıyamadıkları için meçhuller içinde kalmaya mecbur oldular.

Bir piyesi sahneye koyan rejisör, eseri seyirciye ulaştırmak mecburiyetindedir. Bu da, konuştuğu anlaşılan kişilerle olur. Dormenin, hakkında hüküm verdirecek denemelerin çoğundan yüzünün akı ile çıktığı muhakkaktır. Ama elindeki elemanlarla hiç bir zaman iyi bir tiyatro yapamıyacağını da artık anlaması lâzımdı. Oyuncuların konuşmasını öğrenmeleri şarttır. Ama bunu kimden öğrenecekler?

Belki sahnede öğrenecekler denebilir. Sahnede kimden öğrenecekler? Hepsi de aynı eksikliğin acısını çekmekte, hepsi de kabiliyetlerini boşu boşuna harcayıp durmaktadırlar. Bu son oyunu seyrederken seyircinin vardığı kanaat şuydu: Hem oyunculara, hem de boşuna akıp giden zamana yazık oluyordu.

"Aşk Otu'nda S. Aykurt H. Dormen ve E. Aykurt

Otu var, aşkı yok

Herhalde piyesin aslı üzerinde yapılan değiştirilmelerden olacak, sahneye koyuşta boşluklar vardı. Oyun zaman zaman duruyor ve bu duraklamalarda mizansenler yardımıyla seyirci gülmeye zorlanıyor. Bir biri ardına dakikalarca süren - yahut seyirciye öyle gelen- bu sessiz sahnelerle, zaten kuşa benzeyen oyunun değeri iyiden iyiye azalıyordu. Hele buna oyuncuların sönük, cansız oyunları da eklenince "Aşk Otu", "Çikolata Asker" i bile gölgede bırakıyordu.

Sahnede oynanan körebe

Genç ,asil ve çapkın Callimaco'yu oynayan Ertekin Aykurtun başarısızlığındaki bütün suç, Haldun Dormene aitti. Seyirciler oyun boyunca, Ertekin Aykurtun ağzından ezber hissi vermiyen -hiç değilse- bir tek cümle çıkacak mı diye boş yere beklediler durdular. Buna mukabil Lucrezia'da Süheyla Aykurt, tip olarak çok güzeldi; kostümü de kendisine çok yakışıyordu. Ama o da ezberini tekrarlıyordu. Üstelik bundan b r türlü de kurtulamıyordu. Seyirciler Halkevlerinin gedikli oyuncusu Ve Şehir Tiyatrosu suflörlerinden Muadelet Tibeti karşılarında görünce kendi kendilerine "Tamam" diye mırıldandılar. Herhalde Muadelet Tibet bu tiyatronun oyuncularına diksiyon dersi versin diye sahneye çıkartılmıştı. Yoksa başka bir tiyatroda suflörlük eden biri, Küçük Sahne seyircisinin karşısına ne diye çıkarılacaktı ?

Siro'da Altan Erbulak, Ligurio'da Erol Keskin, bir şeyler yapmaya, rollerini renklendirmiye uğraştılar. Ama didinmeleri, uğraşmaları bütün içinde eriyip gitmeye mahkûmdu ve bu mahkûmiyetten kurtulamadı. Oyunda başarılı iki oyuncu vardı. Timotheo'yu oynayan Haldun Dormen ile, Messer Nicia'yı oynayan Yılmaz Gruda... Haldun Dormen, gerek jest ve mimikleri, gerek makyajı ile Rahip Timothea'da bu sezon oynadığı rollerin en iyisini çıkarıyordu. Hattâ, daima genç kalan sesi bile role uymuştu. Yılmaz Gruda ise, bu nak, hasis ve muhteris Messer Nicia'da gayet iyi idi. Belki rolü anlayışı münakaşa edilebilirdi. Ama Gruda -Dormen hariç, arkadaşlarının yapamadığını yapmış, rolünü belli bir açıdan ele almış ve onu işlemişti. Bu da, o topluluk içinde başarı için yetiyordu. Dekorlara gelince, Teoman Orberk bu işi cidden ustaca yapıyordu.

SİNEMA

Filmcilik

Parizyen filmler

Geçen hafta içinde Ankarada, Kızılay meydanında bulunup Ulus adını taşıyan sinemadan çıkan genç erkekler ve kızlar damaklarını şaklatıp "Ne film, yahu!" diyorlardı. Hatta bunlar arasında şık tayyörleri, ince şemsiyeleriyle Vogue mecmuasının içinden fırlamışa benzeyen güzel hanımlar bile vardı. Film, bir fransız eseriydi. Asıl adı "Le fils de Caroline Cherie = Sevgili Caroline'in oğlu" iken Türkçeye, harika bir buluşla ".. Ve Allah erkeği yarattı" diye çevrilen bu filmin damak şak latan tarafı bilhassa öpüşme sahneleriydi Caroline Cherie, meşhur Martine Carol'un yarattığı ve çırılçıplak görünmek suretiyle dünyanın her tarafında tutturduğu bir tipti. Serinin ilk filmi Türkiyede de "Fahişe"li bir ticari isimle gösterilmişti. Fransızlar da aynı gayeyle seriye devam etmişler ve Pardayanlardan sonra Pardayanın oğlu geldiği gibi, Caroline'den sonra onun çapkın oğlunun maceralarına atlamışlardı. Çapkın delikanlıyı yakışıklı Jean - Claude Pascal oynuyordu. Fakat tehacümün sebebi, daha Ziyade, Brigitte Bardot'nun da filmde bir role sahip olmasıydı. Ankaralılar "..Ve Allah Kadını yarattı"nın sadece adını duymuşlar, kendisini görmemişlerdi. Bu bakımdan, filme takılan ad son derece muvaffaktı. Brigitte Bardot meraklıları hayal sukutuna uğradılar ama, -zira bu oldukça eski filmde B. B. daima gırtlağına, kadar kapalı, elbiseler giyiyordu-, başka parizyenler kendilerini ziyadesiyle tatmin ettiler. Hele samanlıkta geçen aşk sahneleri çeşitli gürültüler ve ıslıklar arasında, heyecan içinde seyredildi.

Fakat bu filmde Fransız sineması hiç kimsenin gözüne girmedi. "Kırmızı balon" ve "Beyaz yele'yi yapan amillerin vakitlerini, artistlerini ve paralarını böyle saçmalara heba etmeleri tabiî herkese garip geldi. Halbuki Fransızların hareketinde şaşılacak hiç bir taraf yoktu. Şaşmak lazımsa, bu neviden kurdelâları getiren bizim film ithalatcılarımıza şaşmak gerekti. Zira gün geçmiyor ki sinemalarımızda bu tipten filmlerden birinin gösterildiğini bildiren duvar afişleri, gazete ilânları ortalığı kaplamasın. Böyle filmler oynatıldığı zaman çok zaman sinemalarda yer bulunmuyordu. İthalatçılar elbette ki kârlarını düşüneceklerdi. Madem ki *bu* tip saçmalar para getiriyodu para kazanmak isteyen bu tip filmleri ithal edecekti. Aslında asıl şaşılacak olan, bu tip filmlerin getirilmesine göz yuman ilgili devlet daireleri idi. Bunların ithal edilmesini ancak onlar önliyebilir ithalatçıları daha dikkatli seçmeler yapmaya zorlayabilirlerdi; Ama böyle şeylere aldıran kimdi?

S P O R

Futbol

Hollandaya dikkat!

1957 yılı Haziran ayının ilk Pazar gecesi, Viyananın en büyük otellerinden birinde, bir akşam yemeği verilmişti. Yemeğin misafirleri, pahalı elbiseler giymiş politikacılar veya son moda tuvaletlere bürünmüş hanımlar değildi. Otelin büyük salonları, iri yapılı ve sağlam vücutlu adamlarla doluydu ve belliydi ki bu bir "sporcular yemeği" ydi. O gün Viyananın emektar Prater Stadı, tarihi bir gün yaşamış ve 1958 Dünya Kupası ilk eleme maçında Avusturya Millî Futbol Takımı, hâdiselerle dolu bir müsabakadan sonra Hollandayı 3-2 mağlûp etmişti. Akşam yemeğine gelen futbolcuların bir çoğu, yara bere içindeydi, bir kalçının yüzünde ve basında ise beyaz sargılar vardı. Fakat günün hasar listesi bu kadarla kapanmıyordu. Hollandanın sağbeki Viersma ağır yaralı olarak hastanede yatmaktaydı. Avusturya kalecisi Scmiedt ise güçlükle yürüyebiliyordu. Hemen bütün Hollandalı oyuncular, kin dolu bakışlarla günün tekme şampiyonu Barschndt ve Dienst'i süzüyorlardı. Doğrusu bu bir dostluk yemeği değildi... O gün Prater'de neler olmuştu? Niçin ertesi günkü Avrupa ve İngiltere basını "Viyanada Harp!.." veya "Prater bir Kasaphane midir?" yollu başlıklar neşrediyordu!

Prater harbinin sebebi pek küçüktü. İlk devreyi 0-2 mağlûp bitiren Avusturya, ikinci yarıda, maçı kurtarıp Dünya Kupasından elenmek tehlikesini savuşturmak için açıktan açığa işi tekmeye dökmüş, ilk yarının fevkalâde ekibi Hollanda da can acısıyla mukabele edince ortalık bir harp yerine dönmüştü. Maçın hakemi bir Almandı ve hadiselerin müsebbibiydi. Tam 46. dakikada bir gladyatör gibi sağa sola saldıran Avusturyalı defans Barschandt'ı oyun harici edeydi, "Harp" çıkmayacak, Hollanda maçı kazanacak ve Avusturya kupadan elenecekti. Fakat dokuz kişi kalan Hollandalılara olanlar yetmiyormuş gibi, bu dost Alman Hakemi. 89. dakikada bir penaltı "parlatmış" ve Avusturya maçı 3-2 almıştı. Elbette ki, hastaneden gelen futbolcular ağız tadıyla yemek yiyemezlerdi. Hollanda kaptatı ve Avrupa Karması merkez muavini Van der Hart gözünü göstererek "Bir yumrukla kurtuldum. Fakat domuzları Rotterdam'da ikiye biçeceğiz!" diyordu. Hiç yara almadığı için övünen ve sahanın bir numaralı adamı olarak göze batan cin sağhaf Nottermans "Bizim en iyi tarafımız yenilgiyi kabul etmemizdir. Bakın Viyanalılar bizi nasıl kırdılar. Onlar mağlûbiyeti kabul edemiyorlar" şeklinde konuşuyordu. Hadiselerin iki müsebbibi, Hakem ve Avusturyalı Barschandt, sakin, şaraplarını içiyorlardı. Fakat bu sırada salonda bulunan biri, "Eğer Türk Milli Futbol Takımı bugün Hollanda veya Avusturya ile oynasaydı neler olurdu?" diye kötü kötü düşünüyordu. Bu o anda sadece bir düşünceydi ama, kısa zaman sonra hiç umulmadık bir sırada tahakkuk ediverdi.

Bir Türkiye - Hollanda Millî Futbol maçı tertiplenmişti. Bu maç için protokolların imzalanması, İngilterenin şöhretli futbol kurdu Dr. Willy Meisl'in " Rotterdam'da yapılacak Hollanda - Avusturya revanşına FİFA en iyi hakemi gönderek muhtemel bir meydan savaşım önlemelidir" şeklindeki makalesinin çıktığı zamanlara rasladı. Fakat; Viyanadaki. hakiki harp dahil, Hollandanın ondan sonraki hiç bir maçı kuzeyin bu sevimli adamlarına' "kırıcı oynarlar" ünvanını verdiremezdi. Çünkü Hollanda, Battıkta ve Kuzey Avrupada hem çok kuvvetli, hem de centilmen bir futbol olarak tanınmıştı. Nitekim Rotterdam'da yapılan Avusturya - Hollanda revanş maçı, sadece Avusturyalıları utandırmış, rakiplerine büyük bir misafirperverlik gösteren Hollandalılar, şöhretli hakem Arthur Ellis'in de "Fevkalâde bir oyun" dediği maçtan sonra, Avusturya ile 1-1 berabere kalmışlar, kupa finali şansını kaybetmişler, fakat futbol dünyasının kalbini yeniden kazanmışlardı. Viyanadaki hâdisede suç, tamamen Avusturya ve tekmeleri önleyemeyen hakemindi.

Hollandalı Vaw Melis
Tehlikeli bir şütör

Hollanda millî ekibinin hayli sert bir futbol stili vardı. Fakat bu antrenör ve teknik elemanların açıkça ifade ettikleri gibi "asla kırıcı ve faullü" bir stil değildi. Bu tipik bir Kuzey Avrupa futboluydu. Bu futbolun adamları fizik benzerliklerini Fransa, Belçika veya Almanyadan alırlar, tekniklerini "adam, adama" mücadelenin en üst noktasındaki İngiltereye benzetmek isterlerdi. Hollandada futbol, bisiklet ve yüzme kadar alaka toplardı. Sön yıllarda bu memleket futbola daha çok önem vermiş, sağlam bir millî takım kurarak Kuzey Avrupa stilini kabul ettirmişti. Hele bu ekibin geriden kontrol işi Van der Hart, ofens idaresi şöhretli Wilkes gibi kurtlara verilince "yıldız oyuncu" problemini de bayağı çözen Hollanda, yalnız Kuzeyde değil, orta Avrupada da sayılır bir kuvvet halini almıştı. İşte, iki hafta sonra Türk Millî Futbol Takımı bu sempatik fakat sert ve kuvvetli rakiple oynayacaktı. Hollanda karşısında kurulacak taktikler veya isabetle ayarlanacak defans - ofens plânları, çok enteresan bir konudur. Hazırlıkları ve hatta seçimi hiç de tatminkar olmayan Türk Millî Futbol ekibi karşısında, kendi sahasında pek açık deyimle "tam bir hücum" oyunu kuracağı anlaşılan Hollanda, yakın bir maçında Belçikayı çok farklı mağlûp etmiş, Dünya Kupası elemelerinden daha fazla "teknik ilerleme" ye sahip olduğunu göstermişti.

Temenni edilir ki, Türk Millî Takımının idarecileri, korkulu rakip Hollandayı yakından kontrol etmiş ve bu "çabuk" ekip için gereken müdafaa ve taaruz plânlarını kurmuş olsunlar. Aksi halde Hollandalılar, Türk futbol tarihinde uzun zaman unutulmayacak bir neticeyi istihsal edecek kadar tehlikeli bir rakiptir. Çünkü Hollanda, futbolu İspanya veya İtalya gibi gösteriş dolu. Fransa kadar yukardan gören bir futbol değildir., Bu futbol, bir buçuk saat gol atmak ve gol yememek için çırpınan hırslı adamların futboludur. Galibiyetleri kabil olduğu kadar çok farklı olur. Ancak Türk millî ekibi, bundan önce Avrupada kullandığı "tam defans ve az farklı yenilgi." taktiğine müracaat ederse, daimi silâhı "sertlik" pek mühim hadiselere sebep olacak bir "oyun" haline gelecektir. O halde Hollanda nasıl yenilir? Bugünkü durumu ile Türk Millî Futbol Takımının Hollandayı yeneceğini düşünmek fazla iyimserlik, galibiyet de tam bir sürpriz olacaktır. Buna inandıktan sonra, yenilgiyi de galibiyet kadar şerefli kabul ederek daha çok çalışmak ve revanş için daha isabetli hazırlıklara girişmek gerekir. Spor aleminde kanundur: "Çalışan kazanır!". Bugün için Hollanda, bizden fazla çalışmıştır, galip gelecektir!

AKİS

2 hafta sonra AKİS 5 yaşına giriyor

5. Yıldönümü dolayısile AKİS 17 Mayıs tarihinde nefis bir şekilde çıkacak

AKİS'in nefis bir kapak içindeki 210. sayısı şimdiye kadar okuduğunuz mecmuaların en nefisi olacaktır

AKİS